22
PUBLICAȚIE SĂPTĂMÎNALĂ EDITATĂ DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

ANUL III • Nr. 25(126) • 26 IUNIE — 2 IULIE 1992 • 16 PAGINI • 25 LEI

5 PENTRU O SINGURĂ CHEIE PAG. 12-13

TRANZIȚIA TĂCUTĂ PAG. 8-9-10

ALEXANDRU PALEOLOGU: EUROPA ȘI „TRIBURILE" SALE pagina 5

SILVIA RADU

EUROPA
EST-CENTRAL-SUD-RĂSĂRITEANĂ

RADU POPA

Alături de conceptele tradiționale de Europa Centrală și Europa de Sud-Est, sau de conceptul încă mai elastic de „Balcani" – să nu uităm că pentru cei de la Hamburg „Balcanii" încep la München I –, de mai multă vreme a intrat în uz curent noțiunea de Europa Central-Estică. Tendința nuanțării subdiviziunilor continentului nu este specifică doar acestor părți ale sale, o întîlnim la fel de discutabilă și în alte zone ale Europei.

Există multe criterii în precizarea subdiviziunilor continentului : natural-geografice în primul rînd, apoi lingvistice, spirituale și de apartenență bisericească, de experiențe comune sau de moșteniri înrudite în sfera civilizației și patrimoniului. Sub acest din urmă aspect, o constătuire convocată recent la Praga a luat în considerare o Europă Centrală incluzînd Bavaria la apus și Transilvania la răsărit, urcînd spre nord-est pînă la hotarele Lituaniei. Această ca-

împărțirilor continentului reflectă deseori tendințe sau realități politice mai vechi sau mai noi. Astfel, conceptul de „Bazin Carpatic" – Karpatenbecken – înțeles ca acoperind teritoriile de la Bratislava la Brașov, dar extins arbitrar și asupra Croației, folosit cu insistență în literatura istorică, echivalează uneori cu ecoul nostalgic al regatului apostolic, dar și cu viziuni de perspectivă neorealiste. Chiar și Europa Centrală din concepția organizatorilor constătuirii pragheze duce cu gîndul mai degrabă la Imperiul bicefal care s-a prăbușit la sfîrșitul primului război mondial, decît la un spațiu unitar sub aspect geografic sau cultural. Ne putem întreba de ce Oltenia și Bucovina, care au făcut și ele parte vreme mai scurtă sau mai îndelungată din Imperiul habsburgic, au fost excluse de către cei care imaginează o graniță istorică pe crestele Carpaților.

Ceea ce nu s-a prea spus în deceniile din urmă, datorită consecințelor ultimului război mondial, privește rolul foarte important pe care l-au avut secole de-a rîndul colonizările germane în extinderea spre răsărit a marginilor Europei centrale. Receptate de istoriografiile comuniste doar ca act agresiv, ca un „Drang nach Osten", colonizările au însemnat cuprinderea unor teritorii vaste într-o arie de civilizație comună, central-europeană. Și dacă sînt motive pentru ca, privind dinspre apus consecințele respectivului proces istoric, să limitezi la arcul carpatic aria Europei centrale, aceleași stări văzute din partea opusă oferă o imagine diferită.

Orașele de pe latura exterioară a Carpaților, de la Severin și pînă la Siret, și-au avut începuturile urbane datorate unor colectivități venite dinspre centrul Europei, ca ultime cercuri concentrice ale undelor pornite din miezul continentului. O obște de tîrgoveți ca aceea de la Cîmpulung Muscel avea în frunte înainte de 1300 pe un comite Laurențiu și cam tot atunci Baia moldovenească folosea pecete în limba latină. De pe poziții „materialist istorice" în care schemele preconcepute se împletesc cu cultivarea falsului patriotism, asemenea adevăruri istorice au fost în ultimele decenii combătute cu îndîrjire. Iar străzi și cartiere cu amprentă central-europeană, ca cele de la Suceava de pildă, au fost date pradă buldozerelor pentru a face loc cartierelor lipsite de suflet ale prefabricatelor de beton, fără a ține seama de consecințe. Sau poate tocmai pentru a provoca asemenea consecințe. Am contribuit deci și noi, pe măsura puterilor noastre, pentru a ieși din Europa centrală.

Dar problema nu se pune doar sub aspect istoric, iar centrul de greutate al definițiilor se află în alt registru. Ideea că noi românii am face parte din Balcani, că am fi niște „balcanici", trezește de obicei reacții negative printre concetățeni. Nici chiar apartenența noastră la sud-estul Europei nu este receptată cu entuziasm. Sînt motivele pentru care am îmbrățișat și folosim conceptul deja amintit al Europei Central-Estice, prin care ne așezăm cu picioarele în ambele compartimente, după interese și conjuncturi.

Esențialul îmi pare a fi totuși în altă parte, măcar sub aspectul stărilor create în lunile din urmă ca și al evoluțiilor viitoare. Conceptul de Europa Centrală are o anumită încărcătură de semnificații sociale și civice, de civilizație și cultură politică ce au modelat viața comunităților. Atitudini și acte de genul celor prin care se distinge în ultimul timp primarul Clujului ne duc nu numai la pierderea statutului de „central-europeni" – fie și numai cu un singur picior întreg și cu parte dintr-al doilea –, dar ne scot pînă și din Balcani, plasîndu-ne undeva prin Kurdistan, în imediata vecinătate a „protejatului" Saddam Hussein.

Este puțin probabil ca Brăila și Iașii să cîștige cîndva statut istoric central-european. Ele și multe altele îl pot însă obține prin opțiunea pentru standardele democrației care se instalează, mai repede decît la noi, în fostele state „frățești"-comuniste din părțile mai centrale ale continentului. De la Iași ne-au venit semne bune. Aceasta-i esența problemei.

ANUNŢURI — CURIER

Din sumarul numărului viitor:

- Fundaţia SOROS — doi ani de la înfiinţare (articole, interviuri)
- ILIE PĂUNESCU, SORIN ALEXANDRESCU despre Basarabia
- Interviu cu candidatul unic al Convenţiei Democratice
- Interviu cu GEORGE BANU, realizat de Cristina Dumitrescu
- Legea presei în ţările central- şi est-europene

După o lună strînsă cu celelalte organe de dezinformare, ziarul **Libertatea** a trecut din nou pe primul loc al distorsionării informaţiei. Publicînd un sondaj de opinie al Institutului de Marketing şi Sondaje Bucureşti (IMASA S.A.), cu completare de chestionare în decembrie 1991, ianuarie, martie, mai 1992 (chiar în perioada 25 mai—3 iunie), „primul ziar liber al revoluţiei române" încearcă să acrediteze ideea că ar exista trei blocuri electorale importante: 1. **„Frontul şi partidele aproviate"** (FDSN, FSN, MER, PDAR). 2. **Convenţia Democratică** (inclusiv PNL). 3. **Partida Naţională** (PUNR şi România Mare). Poate chiar aşa şi este în mintea celor care încearcă să ne hotărască viitorul după vechile metode ale planificării, ceea ce pare să indice că ruptura dintre FSN şi FDSN nu este atît de profundă, nici cea dintre PNL şi Convenţie — ceea ce s-ar putea verifica în alegerile prezidenţiale. Pe de altă parte, nu există sau cel puţin nu a rezultat, aşa cum se planificase, o „Partidă Naţională", liderii PUNR nezicînd cu hotărîre propunerile de coaliţie avansate de România Mare, după cum înlătură şi ipoteza care-l numără în trena electorală a lui Ion Iliescu. În lumina rezultatelor alegerilor locale, pare curioasă structura electoratului în mai 1992: Convenţia Democratică — 28%, PNL — 11%, FDSN — 11%, FSN — 10%, Partida Naţională — 10%, PDAR-MER — 4%, iar nehotăriţii 14%. Din martie pînă în mai, cînd opţiunile prezidenţiale ar fi scăzut la Petre Roman, Radu Câmpeanu şi mai ales la Nicolae Manolescu, crescînd însă la Theodor Stolojan şi mai ales la Ion Iliescu. Poate că ar trebui să verifice cineva sondatorii autohtoni de opinie, pînă nu ne trezim că electorul va vota după cum dictează ei. ● Continuă să soară **Cotidianul**, publicaţie electorală a lui Ion Raţiu, care nici măcar nu are răbdare să vadă dacă el va fi într-adevăr desemnat candidat al Convenţiei Democratice. În ultima vreme s-au înmulţit protestele din presă împotriva distorsionărilor de informaţie şi a lipsei de fair-play practicate de **Cotidianul**, al cărui principal merit este aspectul grafic. Cînd nu distorsionează (cum a fost în legătură cu aprecierea lui Manolescu privind comunicatul Alianţei Civice), **Cotidianul** dă ştirile incomplete. Astfel, cu privire la primarul ales la Iaşi, Constantin Simirad, ziarul furnizează informaţia că el reprezintă Convenţia Democratică, fără a arăta că este reprezentantul PAC. Oare de ce? ● Salutară ideea celor de la **Contrapunct** de a publica fragmente din versiunea în românește a eseului **Felix Culpa** de Norman Manea, pe care revista noastră îl publicase tradus după revista americană **The New Republic**. Ar fi greu de înţeles cum de eseul a putut fi refuzat de **România literară** şi acceptat de **The New Republic** dacă nu ne-am gîndi că editorii îşi selecţionează textele şi în funcţie de orizontul de aşteptare al cititorilor. ● Înfruntînd adversitatea unei întregi săli, în şedinţa de la primăria din Cluj, redactorul şef al săptămînalului clujean **NU** a reuşit să-l întrebe pe preşedintele Ion Iliescu: „Cum vă explicaţi că dosarul dumneavoastră de la Securitate a fost întocmit de Direcţia a III-a de contraspionaj şi nu de Direcţia I, care se ocupa de disidenţii politici?". El n-a reuşit însă să obţină şi răspunsul, întrucît pe Ion Iliescu „nu l-a interesat şi nu îl interesează această chestiune". Ar trebui ca întrebarea să fie repetată în campania electorală, pentru că pe alegători îi interesează. ● Tot în numărul 78 al revistei **NU**, paginile semnate de Barbu Fîroiu dezvăluie complicitatea lui Ion Cioabă, „regele internaţional al romilor", cu vechile autorităţi comuniste şi actualele autorităţi fesenişte, felul în care acesta şi-a trădat comunitatea, precum şi teroarea, ranchiunile mafiote împotriva altor lideri ai romilor, Nicolae Gheorghe şi Iulian Rădulescu. Beneficiind de sprijinul executivului, Ion Cioabă încearcă să instaureze o dictatură personală, iar recunoaşterea de care se bucură ca „rege internaţional" ar fi menită a consacra ideea de monarhie în România. ● Se întîmplă în presă mutaţii atît de ciudate încît te întrebi dacă mai există vreo coerenţă. Astfel, după lovitura de graţie dată de **România liberă** (prin publicarea scrisorii lui Eugen Barbu şi Corneliu Vadim Tudor către ex-premierul Petre Roman, precum şi a scrisorii ambasadorului irakian Ibrahim Shula Sultan către Vadim Tudor, în care i se mulţumeşte pentru sprijinul în lupta contra sioniştilor şi „agresorilor imperialişti" şi se vorbeşte „de transferarea noului onorariu în Elveţia") şi **Expres Magazin** (prin editorialul lui Ion Cristoiu, care se dezice din nou de fostul său idol Eugen Barbu, şi mai nou de actualul idol, Petre Roman), poziţia săptămînalelor **România Mare** şi **Europa** s-a subţiat. Pînă şi **Gazeta de Vest** din Timişoara a ţinut să se delimiteze net de cele două publicaţii aducînd clarificări importante: **Gazeta de Vest** (Timişoara) este o publicaţie „cinstită", cu o orientare autentic legionară, în timp ce **România Mare** şi **Europa** nu reprezintă decît nişte simple oficine ale Securităţii naţional-comuniste. Cîndva intervine atunci cînd revista **Cuvîntul** reia clasicele teze postrevoluţionare ale Securităţii naţionaliste, propagate cu vehemenţă de **România Mare** şi **Europa**. Astfel, pe paginile din mijloc ale revistei, George Arun susţine pe larg teza că în decembrie 1989, ca şi pe 13 ianuarie 1990, a avut loc o „confruntare fătişă" „între cele două mari secţiuni ale Securităţii", în care „fracţiunea Roman — Mazilu — Voican (filiera MOSSAD) va pierde în faţa fracţiunii Iliescu — Măgureanu (filiera K.G.B.)". Ulterior însă, Moscova îl va accepta pe omul MOSSAD-ului ca prim-ministru, pe Petre Roman, pentru că aşa cum a reieşit mai tîrziu, „în regia puciului de la Moscova din august 1991 se va vedea clar că, atunci cînd finanţele mondiale o cer, MOSSAD-ul şi K.G.B. pot juca împreună". Trecînd peste amănuntul că asemenea afirmaţii trebuie şi dovedite, că dovezi de acest tip au pretins şi pretind că le au numai serviciile de informaţii, ar fi interesant de semnalat că Dinu Marin (fostul şef de la **Cuvîntul**) şi Mihai Milca susţin în revista **Alternativa** aceeaşi teză cu „finanţele mondiale" (citeşte iudeo-francmasoneria). După gafa cu Mircea Răceanu, care ar putea fi pusă pe seama intoxicării reporterului cu o interpretare tendenţioasă a unor informaţii parţial-adevărate, după ce cuplul Teposu — Buduca semna un articol ce aproba aberaţiile lui Petre Ţuţea (cum că procesul comunismului nu se va face pentru că s-ar ajunge la procesul evreilor), cei de la **Cuvîntul** adaugă o nouă premisă într-un silogism a cărui concluzie ar putea să ducă cu gîndul la ceea ce nici chiar ei nu s-au gîndit ● Recuperat de Ion Cristoiu pentru **Expres Magazin**, Sorin Roşca-Stănescu iniţiatorul Securităţii „Patriot") este decis să-şi spele păcatele dînd la iveală culisele luptei între diferitele ramuri ale neosecurităţii. El oferă astfel o interpretare mult mai plauzibilă decît cei de la **Cuvîntul** — în termenii luptei pentru putere — cu privire la înfruntarea fracţiunilor securiste din jurul lui Iliescu şi Roman. Ar fi interesant de văzut care fracţiune a lansat de fapt pe piaţă dosarul incomplet al lui Sorin Roşca-Stănescu şi pentru care motiv. **(Herodot al II-lea)**

Ilustrăm acest număr cu reproduceri după lucrări din expoziţia „51 ARTIŞTI PLASTICI ROMÂNI CONTEMPORANI" deschisă vineri 19 iunie a.c. la Galeria Etaj 3/4, Teatrul Naţional Bucureşti.

ANUNŢ

Anunţăm cititorii noştri că revista noastră nu-şi primeşte drepturile cuvenite de pe urma abonamentelor pe care d-voastră le încheiaţi prin oficiile poştale. De această situaţie se face responsabilă numai întreprinderea RODIPET (difuzarea de stat).

Rugăm cititorii fideli revistei ca de aici înainte să încheie abonamente direct la redacţie, care garantează expedierea, întrucît, dacă situaţia va continua, vom fi nevoiţi să reconsiderăm şi chiar să reziliem contractul cu RODIPET-ul.

IMPORTANT

Revista noastră asigură contractarea unor abonamente avantajoase la sediul redacţiei. Doritorii se pot abona în următoarele condiţii: costul unui abonament ridicat de la sediul redacţiei (cu posibilitatea păstrării exemplarelor neridicate la timp) este de 260 lei pe trimestru (deci cu o reducere de 24% în raport cu costul real).

Abonamentele pot fi expediate şi prin poştă, dar la costul final se vor adăuga cheltuielile poştale. Costul abonamentului va fi de 400 lei pe trimestru.

Redacţia „22" îi anunţă pe pensionari că beneficiază de aceeaşi reducere de abonament la revista „22" ca şi elevii, studenţii, cadrele didactice, foştii deţinuţi politici şi veteranii de război. Ca urmare, costul unui abonament pe trei luni la revista „22" pentru cititorii din categoriile amintite va fi doar de 225 de lei (diferenţa de preţ urmînd a fi suportată de Institutul pentru Democraţie în Estul Europei cu sediul la New York). Cei interesaţi sînt rugaţi să expediezе prin mandat poştal suma de 225 de lei (pe adresa: Revista „22", cont 45 10 35 32, B.C.R. Filiala sector 1, Str. Londra nr. 10) şi un talon de pensie (pe adresa: Revista „22", Calea Victoriei 120, sector 1, Bucureşti, pentru Serviciul de Difuzare).

Cititorii din străinătate se pot abona la Revista „22" depunînd costul abonamentului în contul nr. 47218 16 00030 — B.C.R., sector 1, str. Londra nr. 10 (cu specificaţia: pentru Revista „22") sau trimiţînd un cec pe adresa: Revista „22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, Bucureşti, România. Costul unui abonament pentru zona europeană este de **60 dolari** pe an (**30 dolari** pe 6 luni, **15 dolari** pe trimestru) **sau echivalentul în orice monedă convertibilă** (100 DM anual, 50 DM pentru 6 luni, 25 DM trimestrial, **360 franci francezi** anual, **180 franci** pentru 6 luni, **90 franci** trimestrial).

Pentru celelalte continente, preţul unui abonament este de **72 dolari** anual, **36 dolari** pe 6 luni, **18 dolari** trimestrial.

Expedierea revistei se face de către redacţie. În costul abonamentului sînt incluse şi cheltuielile de expediţie.

Redacţia Revistei „22" anunţă că îşi rezervă exclusivitatea pentru difuzarea revistei în străinătate. Orice altă difuzare prin intermediul difuzorilor de presă neautorizaţi de redacţia Revistei „22" este interzisă.

Anunţăm difuzorii individuali şi firmele specializate interesate în difuzarea revistei „22" că oferim un comision de 25%.

Adresăm cititorilor noştri rugămintea de a ne da informaţii despre modul cum se difuzează revista „22" în localităţile lor.

Oferim spre vînzare din primul an de apariţie (1990) al revistei „22" următoarele numere: 8, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 31, 32, 34, 36, 37, 38, 39, 41, 44.

Doritorii se pot adresa la redacţia revistei „22" din Calea Victoriei nr. 120, telefon 14 15 25 sau 14 17 76, Serviciul de Difuzare.

RADU CĂLIN CRISTEA

LA MIJLOC DE CODRU DES

Nu demult, unul din liderii F.S.N. afirmase că, în situația amînării spre toamnă a alegerilor, ne paște o dictatură, dacă nu militară, măcar prezidențială. Chestionat, vinerea trecută, asupra acestei alternative, președintele Iliescu s-a lepădat iute de ea, socotind-o „o aberație". Săptămînalul Flacăra i-a cerut un comentariu pe aceeași temă lui Vladimir Tismăneanu care s-a arătat la fel de net: „Mi s-ar părea o aberație în momentul de față". Armata s-a jurat și ea, într-un comunicat, că n-o bat gînduri puciste. Sînt analize și promisiuni care s-ar cuveni să ne liniștească dacă n-am vedea cu ochiul liber cît de masivă și profundă e mișcarea de regrupare a „sandiniștilor" ceaușiști.

Slugile dictatorilor învinși au urmat cam peste tot același traseu (l-a descris de curînd și Nicolae Manolescu, cu o localizare în Nicaragua): unii și-au format imediat partide de stînga, ale căror fentații extremiste sînt străveziu drapate în idealuri socialiste sau, mai rar, social-democrate; alții, nostalgicii incurabili sau cei cu păcate grele, au tras obloanele și s-au baricadat într-o lume ocultă, încercînd să refacă rețelele stricate și înfrînt în tot solul de combinații dubioase între care și cele de natură paramilitară; în fine, a treia categorie, aparent cea mai inofensivă, e aceea a „privatizaților", persoane manevrînd indecoroase fonduri scăpate de sub control, spălînd bani negri și pompînd financiar primele două categorii. În această situație se află și România, chiar dacă informațiile sînt mai puține sau pot fi doar ghicite prin deducții logice. Dacă despre unii nu știm prea multe, aflăm lucruri interesante despre Ceho-Slovacia, într-un interviu din Lidove Noviny acordat de Stefan Bacinski, șeful serviciului de contraspionaj. Într-o țară care face economie de plajă de mai multe decenii, unde dosarele Securității se află sub strictă tutelă parlamentară, unde toți parlamentarii care au servit regimul represiv au fost trimiși acasă și unde președintele țării e un vechi disident anticomunist, așadar într-o Ceho-Slovacie parcă mai marcată democratic decît noi, șeful serviciului de contraspionaj este neliniștit de reactivarea forțelor comuniste. „Comuniștii", afirmă Bacinski, „încearcă să profite de pe urma divergențelor apărute între partidele politice". Documentele de care dispune Serviciul Federal de Securitate atestă că „forțele comuniste de stînga vor să profite de situația actuală instabilă", astfel încît „într-o anumită situație au șansa de a pune mîna pe putere în țară".

Să fie stînga românească mai amorțită? Evident, nu, asta chiar dacă tăcerea feciorelnică a S.R.I. ar putea avea darul să ne împingă către un franciscanism colectiv. Frontul Democratic al Salvării Naționale e doar creasta unui val ce se îndreaptă viguros către alegerile de la sfîrșitul lui septembrie. E o stîngă difuză, cu accese de dreapta, trăgînd parcă la indigo aceeași nebuloasă a doctrinei ceaușiste. F.D.S.N. a fost inventat pentru a întreține și propulsa un simbol, acela al comunismului reformator teoretizat de președintele Iliescu încă din primele ore ale revoluției din decembrie. Asta a fost revoluția dinsului, eliminarea celor care au întinat principiile sacre ale socialismului științific. Dl. Iliescu acceptă să candideze din nou (probabil în urma unei analize unde a fost calculată și eventualitatea foarte delicată a confruntării cu o posibilă majoritate a opoziției, susținută în acest caz, cu siguranță, și de lupii tineri din F.S.N.), după cum nu zice nici pis la măguliri de tristă amintire, în genul: „Să ne rugăm în genunchi, în fața icoanelor, ca cel mai destoinic președinte al României, cel mai viteaz apărător al țării și nevoilor neamului nostru să treacă pe sub Arcul de Triumf al unei noi legislaturi". Președintele se lasă astfel lingușit și nu ne mai mirăm să vedem că, strînși într-o unitate de monolit în jurul său, adulatorii îl tămîiază și cu alte minuni ale minții omenești, cum ar fi la Conferința județeană a F.D.S.N. Dolj, unde cineva a rostit următoarele memorabile fraze: „Roman e jidan. Iar domnul Iliescu e român! Român... pur sînge englez!"

Naționalismul e un alt vulcan în fierbere de unde nu ne vin decît știri proaste. La ultima conferință de presă a P.U.N.R. am mai aflat ceva și anume că „în Transilvania comunismul a fost adus de unguri" și că „U.D.M.R. este opera P.C.R.". Ca mîine vom afla că datorită ungurului Ceaușescu comunismul românesc n-a putut să triumfe. Cît îl privește pe primarul Clujului, acesta, neîncomodat în mod suspect de nici unul din compartimentele puterii, continuă să trateze Constituția ca pe o carte de bucate. Ultimele sale năluciri (afiate miercurea trecută): are de gînd să-i confere lui Iosif Constantin Drăgan titlul de cetățean de onoare al Clujului, îl admiră pe generalul Cheler și se delectează citind România Mare sau Phoenix (gazeta orădeană).

Lăsată complet în largul ei după decembrie '89, puterea judecătorească a fost chemată la ordine săptămîna trecută, parlamentul numind 46 din cei 48 de judecători propuși de președintele Iliescu pentru Curtea Supremă de Justiție. Audierile acestora au fost formale, vechea Curte Supremă de Justiție venind, pur și simplu, în bloc pentru confirmare, cu excepția unui singur persoane, despre care dl. Ticoș Vasilescu a adăugat cu mîhnire că a fost ofițer de Securitate. Nimeni n-a aflat ce procese au judecat cei 46 înainte de revoluție. Dl. Ciuceanu a amintit ceva foarte vag despre un anume Costache Ivanov, procurorul care ar fi semnat constatarea de sinucidere a lui Cristu Vulcănescu, aruncat din tren de Securitate. N-a mai contat nici faptul că dl. Vasile Drăguțin, invitat la Congresul al XIV-lea al P.C.R., saluta realizările măreție ale „epocii de aur" cu doar o lună înainte de revoluție. Dacă mai adăugăm și numirea de către același președinte Iliescu a domnului Gionea ca lider al Curții Constituționale, vom avea o imagine și mai completă a spaimei actualei puteri de a pierde de sub control puterea judecătorească. Nu știm dacă, așa cum afirma recent vicepreședintele F.S.N., dl. Caius Dragomir, în 1958, domnii Iliescu și Marțian judecau studenți în Sala Floreasca. Dacă mă gîndesc însă la cine ar putea stabili asta în fața legii, nu știu ce mă face să cred că cei doi sînt curați ca lacrima.

E greu de prevăzut ce rod vor da aceste vlăstare ale mentalității comuniste. Procesul comunismului rămîne o floare la butonieră, pentru că cei care pot nu vor, iar cei care vor nu pot să miște un deget. Decizia de săptămîna trecută a A.F.D.P.R. de a se retrage din grupul de lucru mandatat să instrumenteze juridic procesul comunismului pare absolut îndreptățită. În timp ce în Bulgaria, bunăoară, un înalt ofițer din noul serviciu de securitate e condamnat la 14 ani pentru vina de a fi sustras, în '90, cîteva file din dosarul unui disident, la noi nimeni nu-l pune sub acuzare pe Alexandru Drăghici, în timp ce nu file, ci dosare întregi sînt sustrase și utilizate în scopuri politice. Noi trebuie să ne mulțumim cu ce avem și cu ce vrea de la noi președintele țării: „cumințenie și maturitate politică", pentru că orice altceva ne va „împiedica să ne redresăm moral ca societate".

Iată pentru ce această atît de structurată strategie a minciunii ca terapie mă face să mă gîndesc și mai atent la temerile amintite la începutul articolului. Mai ales că sfîrșiturile de septembrie ne-au adus numai pagube.

BUNA INTUIȚIE A PUBLICULUI

HORAȚIU PEPINE

Un corespondent al postului de radio Deutsche Welle îl întreba pe dl Radu Câmpeanu dacă hotărîrea ieșirii din Convenție se bazează pe rezultatele unor sondaje de opinie. Răspunsul a fost NU și, în plus, sondajele de opinie au fost minimalizate, oferindu-se "exemplul, foarte proaspăt pe atunci, al Marii Britanii, unde conservatorii au cîștigat alegerile în ciuda sondajelor, care indicau un avans al laburiștilor. Liberalilor probabil nici nu le trecuse prin cap să caute un temei al politicii lor în opinia publică, iar sancțiunea acesteia n-o interesează foarte mult. Pe de o parte presa, iar pe de alta alegerile municipale de la Iași au arătat liberalilor care sînt riscurile unei gîndiri politice speculative. Dar liberalii nu sînt singurii care iau decizii importante după impresii personale sau după opiniile cîtorva sfătuitori. Procedeul acesta al improvizației este foarte răspîndit, iată un exemplu puțin important doar în aparență: afișul electoral. Am auzit un lider de partid hotărînd într-o conversație că afișul cu care a participat în alegeri a fost prost pentru că așa i-au spus cîțiva prieteni sau cunoscuți cu care a mai stat de vorbă. Poate așa va fi fost, dar e limpede că aceasta nu este o metodă de a verifica cu adevărat care este puterea de impact a unei imagini asupra publicului. Iar cînd un alt lider (de mare prestigiu) decretează că efortul de convingere pe care îl depun competitorii politici este mai puțin important și că hotărîtoare este intuiția maselor electorale, atunci putem conchide că politica românească se complace într-un vag imens, în care mai importante decît tot restul sînt entuziasmul mesianic, naționalo, și, de altfel, așa o și învață istoria noastră post-decembristă. Pînă la un punct e normal să fie așa. A ignora însă în mod sistematic ce se așteaptă în mod concret de la tine poate duce la mari surprize. Iar exemplul cel mai bun este iarăși cel al liberalilor care n-au obținut la Iași nici 4% iar ulterior, cuprinși de îngrijorare, au propus în parlament coborîrea pragului la 3%. Dar dacă în general nu am observat preocuparea partidelor de a-și lărgi aria informațională investigînd sistematic dorințele electorilor, neîncrederea generalizată în sondajele de opinie este pe deplin îndreptățită. Prea multe dintre ele au fost alcătuite nu spre a informa, ci spre a influența opinia publică într-un sens sau într-altul. Cel puțin ultimul mare sondaj de opinie publicat de ziarul „Libertatea" este evident fals chiar în premisele sale. Majoritatea s-a mulțumit să ridice din umeri, dar am înregistrat și proteste foarte vehemente. La ultima conferință de presă, de pildă, dl Radu Ceontea era indignat că fusese așezat alături de Vadim Tudor în coaliția fictivă a Partidei Naționale. Partidul România Mare a fost calificat atunci un partid de certă descendență ceaușistă. PUNR ar dori mai degrabă o coaliție cu PNL, dar „dl Câmpeanu ne tratează olimpian", ceea ce a împiedicat deocamdată orice tratative. Pe de altă parte, PDAR este pus alături de MER, iar UDMR contopit în Convenția Democratică. În această atmosferă în care totul este atît de nesigur nu e de mirare că în limbajul politic de astăzi apar atît de des complotul și „anumite forțe obscure". Sistemul informațional funcționează cel mai prost la ora actuală și este adesea scurtcircuitat de zvonuri și informații false, lansate din diferite direcții cu bună știință. Alteori, informația necesară apare o clipă mai tîrziu și nu mai poate fi folosită cu toată eficiența. Cu o săptămînă în urmă, Parlamentul audia pe candidații la Curtea Supremă de Justiție și dl Bădoiu Cornel, președintele secției militare, era chestionat despre participarea sa la anumite procese politice. Se știa, evident, că instrumentase procesul Timișoara, dar nu se știa (de cei interesați să formuleze o contestație) că participase la condamnarea lui Radu Filipescu pentru uneltire împotriva ordinii sociale. Informația apare în presă cîteva zile mai tîrziu și abia după ce dl Bădoiu depusese jurămîntul la Cotroceni. Altfel au stat lucrurile cu d-na Gaspar, al cărei soț este prea bine cunoscut, întrucît este secretarul general al Parlamentului și trage sforile de la administrație și pînă la stabilirea ordinii de zi.

Într-o atmosferă de confuzie întreținută este posibil ca o serie de partide să-și imagineze că mai pot face politică în ascuns, disimulîndu-și intențiile. Ca și cum restul lor nu ar fi acela de a-și continuă să afirme contrariul. PNL tranzacționează cu FDSN, dar neagă întruna, ca vinovatul la proces, împotriva tuturor probelor de la dosar. Grupul PNL din Senat rămăsese în urma demisiilor domnilor Tocaci și Ivan fără numărul regulamentar. Locul lor a fost imediat ocupat de Sergiu Nicolaescu și Antonie Iorgovan. Aceștia pleacă la rîndul lor și, în plus, liderul însuși al grupului, senatorul Căluianu, își dă demisia și liberalii sînt iarăși amenințați să-și piardă dreptul de a avea un vicepreședinte de Cameră (în speță dl Câmpeanu). Nu-i nimic, un senator își dă demisia din Front (Leonard Fințescu) și se înscrie tam-nisam în grupul liberal. PNL se îndatorează pe zi ce trece, dar nu trebuie să se știe. Informația străbate, dar ea este sistematic bruiată. O metodă este să acuzi presa de dezinformare. Și acest lucru este încă posibil, căci există atît de multe precedente. Aproape că ne vine să spunem la rîndul nostru că nu ne rămîne decît să ne bazăm pe buna intuiție a publicului.

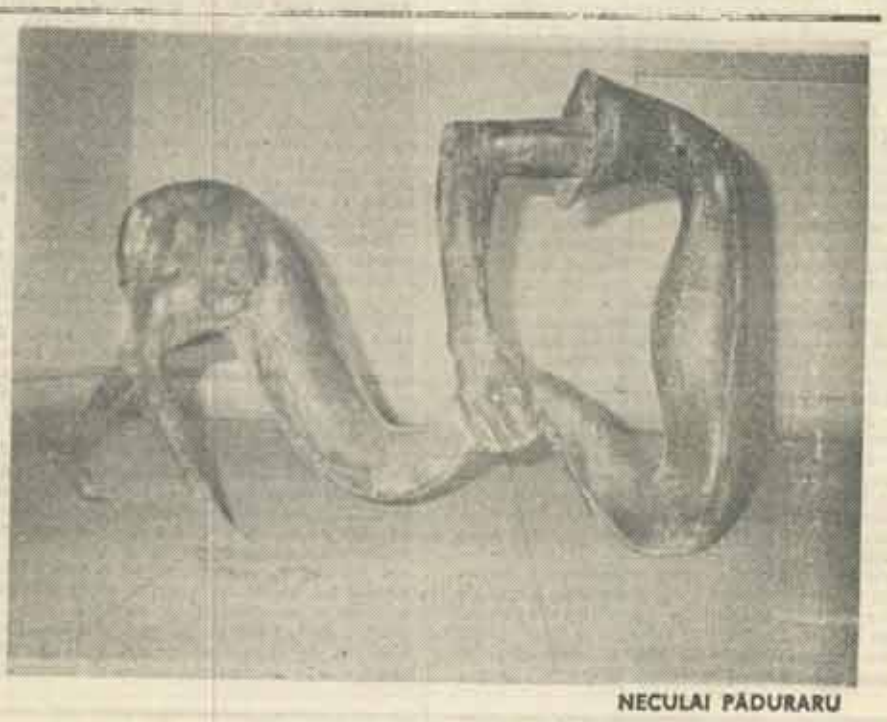

NECULAI PĂDURARU

SCHIȚĂ — PORTRET PENTRU UN OM POLITIC AZI ÎN ROMÂNIA

MIHAI ȘORA

Am încercat, în urmă cu trei săptămîni, să încropesc un set de criterii minimale căruia — în mod obligatoriu, după părerea mea (criteriile în chestiune fiind minimale) — ar trebui să-i corespundă orice candidat posibil la funcția supremă în stat.

Primul criteriu sună așa : să fie în puterea vîrstei. Cred că înțelege oricine — dat fiind felul în care a fost concepută funcția prezidențială în Constituția actuală a României (fel și funcție pe care un electorat obnubilat prin dezinformare le-a consacrat, pînă una alta, prin votul orb acordat unui sistem piramidal, cu toate țițele puterii adunate în vîrful piramidei) — că nu poate fi nicicum ecoltită condiția așa : de a fi în puterea vîrstei ; altfel spus : de a fi capabil să te ții mereu treaz și de a nu te lăsa, din oboseală, manevrat fără să știi de imensele forțe concentrate în culisele actualei instituții prezidențiale, ci de a le putea ține în frîu și a le echilibra. (Asta, bineînțeles, în așteptarea unei modificări benefice — din inițiativa viitorului Parlament ales, sau poate chiar din inițiativa viitorului Președinte — a actualei Constituții, care să înlăture hotărît spatele pînă și amintirii totalitarismului care a infestat conștiințele compatrioților noștri.) Spus pe șleau : nonagenarii, octogenarii, septuagenarii, ba chiar și sexagenarii avansați — toți acei minunați oameni doldora de experiență pe care înțelepciunea poporului ne îndeamnă să-i cumpănim dacă nu-i avem — nu prea au ce căuta în această competiție extrem de dură, în care greu adevărat te așteaptă după ce ai ieșit învingător. (Să mi se ierte brutalitatea afirmației, pe care am făcut-o, se înțelege de la sine, cu regretul celui ce anartiny ei *înșiși categoriei de vîrstă incriminate*, dar adevărul, fie și neplăcut, e de o mie de ori preferabil politeturilor de circumstanță.)

Al doilea criteriu sună așa : (persoana respectivă) să fie împlinită în profesiunea pe care și-a ales-o. De ce ? Pentru a se înlătura astfel din competiție ratații profesionali, dornici să-și găsească în cariera politică o compensație facilă la ratarea lor profesională. „Să fie împliniță cu asupra de măsură", am adăugat atunci, maximizînd astfel criteriul profesionalității, pentru a-l ridica la nivelul de exigență al înaltei funcții la exercitarea căreia candidează respectiva persoană. Iar profesiunea aleasă s-o fi exercitat — la nivelul de exigență menționat adineaori — nu doar la început de carieră, ci de-a lungul unui parcurs temporal suficient de întins pentru a fi cu adevărat concludent.

Ar mai fi și un al treilea criteriu minimal pentru oricine vizează rolul în chestiune : acela al unei ținute civice ireproșabile, al rectitudinii (fără eclipse) a vieții publice, al împlinirii neabătute a sarcinii asumate, în folosul și spre binele colectivității — și în pofida obstacolelor de tot soiul întîlnite în cale.

Am vorbit pînă acum de „criterii minimale" — cărora, în principiu, ar trebui să li se conformeze întreaga clasă politică a țării, începînd cu administrația locală și terminînd cu formațiunile politice de rang național —, dar cînd e vorba de funcția supremă în stat, se înțelege de la sine că exigențele cresc în mod proporțional.

Să revenim, în perspectiva aceasta, la criteriul împlinirii profesionale. Una e să fi fost, de pildă, un excelent inginer într-o întreprindere cu profil dinainte stabilit și dînd din tine tot ce ai avut mai bun, să fi izbutit să realizezi, împreună cu echipa de colaboratori, partea de plan ce-ți revenea — și cu totul altceva e să fi dat dovadă, sub trecutul regim, de curajul de a lupta pentru a impune, în zona de activitate, o înaintare a domeniului respectiv în răspăr față de cursul oficial al mersului global. Or, printre noi există oameni care au realizat asemenea performanțe, în pofida piedicilor de tot felul ieșite în mod sistematic în calea lor.

Nicolae Manolescu este unul dintre aceștia.

Dacă ne întoarcem cu treizeci de ani în urmă, la debutul lui în presa literară, și-i urmărim săptămînă de săptămînă traiectoria, la început de comentator asiduu al producției literare autohtone, iar mai apoi (destul de repede, de altfel) de mentor — cu incontestabilă dublă autoritate : morală și profesională deopotrivă — a tot ce s-a produs valabil în literatura română de la „generația '60" încoace și dacă acestei neîntrerupte activități hebdomadare îi mai adăugăm și întreaga odisee a „Cenaclului de luni", pe care l-a condus și îndrumat ani de-a rîndul și de sub pulpana căruia a ieșit întreaga generație a „optzeciștilor", rolul pe care l-a îndeplinit Nicolae Manolescu în literatura ultimilor treizeci de ani susține cu brio, mutatis mutandis, comparația cu rolul îndeplinit de Eugen Lovinescu în literatura dintre cele două războaie, altfel spus în cea mai strălucită perioadă a culturii române.

Mi se va răspunde, eventual, că una e să te pricepi la literatură, alta e să te pricepi la politică. Cînd e vorba însă de a imprima un mers anume într-un sector atît de nevralgic cum e literatura în orice regim totalitar, opunîndu-te (cu camuflarea redusă la strictul indispensabil) presiunii omogenizante a factorului politic și obținînd finalmente succes de cauză în aproape toate cazurile, — trebuie să fi fost înzestrat cu toate calitățile strategice și practice ale omului politic (și oricum cu pragmatismul acestuia), pentru a-ți putea vedea de drumul tău propriu în pofida durității cu care în genere tăiposia Puterea ori de cîte ori se simțea într-un fel sau altul ocolită și în ultimă instanță, contestată.

Iată de ce nu cred să existe, în momentul de față, în România — printre oamenii aparținînd acestei grupe de vîrstă și care în nici un fel să nu fi aparținut trecutei Puteri politice — o a doua personalitate publică ce să fi acumulat o experiență propriu-zis politică echivalentă cu cea de care a dat dovadă Nicolae Manolescu pentru a-și impune, în literele române, linia de la care nu s-a abătut niciodată și grație căreia întreaga zonă a fi-butit să-și recistire din deceniul al șaptelea încoace identitatea antebelică (pierdută ca identitate publică în deceniul al șaselea), identitate pe care — în bună parte datorită și lui Nicolae Manolescu — nu și-a mai pierdut-o de atunci încoace.

În concluzie, pledez pentru omul politic Nicolae Manolescu, obligat astăzi de împrejurările care pe mulți ne aruncă în vîltoarea vieții publice să-și fructifice sistematic toate calitățile specific politice de care a dat în mod constant dovadă omul de litere de primă mărime al ultimilor treizeci de ani — promotor fără egal, în vremuri de restriște, a toți cei a fost talent veritabil în literatura noastră.

Adăugați la toate acestea finețea analitică a politologului pe care-l descoperim în paginile ultimei sale cărți, Dreptul la normalitate, și veți avea în față chipul omului politic cu opțiuni clare de care are azi nevoie România, — lider al unui partid modern și dinamic, înființat la mai bine de un an după alegerile din mai 1990 (doi neoreprezentat în Parlament), pe care a reușit totuși să-l impună și în exterior ca pe un interlocutor de marcă.

VASILE GORDUZ

ION GRIGORESCU

ÎN DEZACORD CU UN DEZACORD

ILEANA MĂLĂNCIOIU

În dezbaterea Politică și morală (apărută în nr. 21 al revistei noastre), Gabriel Liiceanu își exprimă îngrijorarea că, la ora actuală, s-ar putea accepta — în numele realismului politic — o combinație care ar costa moralitatea electoratului român pe ani de zile, întrucît acesta va fi lovit printr-o dezorientare fundamentală, care ar putea să fie fatală. Întrebîndu-se cu ce ar fi Convenția Democratică mai cîștigată ți ar rămîne mai onorabilă acceptînd criptocomunismul lui Roman (și nu pe cel al lui Iliescu), el îl contrariază cu idealismul său pe Stelian Agopian, mai apt — prin însăși condiția prozatorului de a pleca de la concret — să înțeleagă că o mînă o poate spăla pe cealaltă și amîndouă obrazul. Rezultatul acestei contrarieri (citiți în nr. 24 al aceleiași reviste sub titlul Rana deschisă) m-a contrariat la rîndul său pe mine, în ciuda faptului că pot înțelege argumentele de prozator ale lui Agopian și mă pot lăsa furată de stilul său inconfundabil, chiar și atunci cînd nu sînt deloc de acord cu el.

Premisa de la care pleacă de data aceasta împotrivirea sa este aceea că Liiceanu ar avea în vedere un electorat ideal, pe care alianța cu aripa Roman l-ar putea dezorienta, și nu electoratul real, care nu ar vedea nimic rău în asta. Eu cred că, dimpotrivă, Liiceanu are în vedere electoratul concret, fiindcă, în cazul celui ideal, n-ar fi posibil nici tîrgul despre care este vorba, nici dezorientarea presupusă de aceasta.

Agopian consideră că punctul de vedere al lui Liiceanu este teoretic valabil, dar aplicabil abia peste două sau trei generații. Eu cred, dimpotrivă, că raționamentul lui ar putea să fie aplicat acum sau niciodată ; după ce se va amesteca tot cu tot (și se va murdări și ce a mai rămas curat) nu se va mai putea pune niciodată problema moralității în politica din această țară. Fiindcă nu numai Iliescu este vinovat de faptul că — după ce au fost uciși o mie de oameni tineri și nevinovați ca să poată prelua rivalii lui Ceaușescu puterea — teroriștii au fost lăsați să umble liberi printre noi. Ne putem să ne schimbăm părerea despre ce s-a întîmplat în ultimii doi ani în țară numai pentru că liderul F.S.N. s-a certat cu tovarășul său de luptă. Cu atît mai mult cu cît tot arina sa, majoritară în Camera Deputaților, ne-a dat republica prezidențială pe care-o avem.

Dar să lăsăm acest lucru (peste care nu se poate trece) și să urmărim în continuare argumentele prozatorului în favoarea alianței cu această aripă a păsării măiastre a paradisului F.S.N.-ist. Tinem cu toții minte, zitim mai departe, că la 20 mai 1990 electoratul a votat, în proporție de 85%, cu actualul președinte. Că deci — dacă-l avem în vedere și pe absenți — n-au fost nici măcar 15% care să prefere altceva decît pe Iliescu și neocomunismul. (În acest moment va trebui precizat că, totuși, procentul acesta de 85%, nu l-a obținut doar Iliescu, ci și trandafirul. Că multe voturi i-au fost date fostului prim-secretar și pentru celebrul pulovăr al lui Petre Roman, apărut pe scena istoriei noastre alături de costumul său de vechi activist.) Cei 15% care nu au votat atunci Iliescu au dovedit maturitate politică, ne spune mai departe Agopian, și eu nu-l contrazic. As sublinia, din contră, că procentul celor despre care ne poate spune că n-au greșit a fost mult mai mare. Fiindcă, dacă admite că viitorul îi dă dreptate lui Roman, cei care au votat atunci trandafirul datorită acestuia au fost și mai maturi decît ceilalți. Intrucît au intuit, de la bun început, ce se va întîmpla.

Dar, să nu fortăm totuși nota, stabilind înainte de vreme cui aparține de fapt viitorul. Fiindcă, iată, în dulcele Tîrg al Ieșilor, care a depășit toate așteptările fostului său prim-secretar la 20 mai, recent a cîștigat Convenția, și fără o alianță cu aripa Roman. Lucru care pe mine mă face să mă întreb : oare cu compromisul în discuție (nocotiț atît de necesari) mai vota Iașul așa cum a votat ? Nu cumva, prinși în calcule meschine și în demonstrații, riscăm să pierdem contactul cu ceea ce se întîmplă și să rămînem în urma electoratului ? Nu cumva capitala Moldovei, care fusese trup și suflet cu Frontul, a ajuns să voteze Convenția și pentru că între timp a înțeles că s-a schimbat totuși ceva și că politica nu se mai poate face doar cu foștii colaboratori ai lui Ceaușescu ? Nu cumva trecerea pe acolo a lui Nicolae Manolescu e cea care a făcut ca lumea să descopere că mai există și o altă limbă română decît cea de lemn, în care i s-a vorbit de către putere de aproape o jumătate de veac ? Cu alte cuvinte, nu cumva candidatura unei astfel de personalități, a cărei valoare nu poate fi contestată, ar putea face lumea să înțeleagă că epoca pe care o reprezenta activistul de meserie a trecut și nu se mai poate întoarce ? Și nu cumva prezența lui Petre Roman alături de Convenție ar putea sfîrîca totul, aducîndu-le oamenilor aminte de vechea campanie ? După tot ce s-a întîmplat atunci, ar mai putea acest lider F.S.N. să apară în noua campanie alături de Coposu ? ! Fiindcă există totuși o limită — dictată de bunul simț — peste care oamenii simpli nu pot să treacă, așa cum trec uneori spiritele mai „rafinate".

Dar să ne întoarcem la Rana deschisă de la care am plecat și să semnalăm paranteza în care este pus faptul că „dacă opoziția ar fi cîștigat alegerile prezidențiale de la 20 mai, ne-am fi potcovit pentru doi ani fie cu un oportunist de cea mai joasă speță, fie cu un bătrîn om de afaceri viclean și cinic". Abia această „întîmplare" ar fi dus, într-adevăr, la „degringoladă", ne spune, textual, prozatorul.

În ciuda tuturor obiecțiilor care li se pot aduce celor doi oameni politici puși în această paranteză a demonstrației, cred că Agopian nu are deloc dreptate susținînd acest lucru care îi contrazice logica. Electoratul care nu a comis eroarea de a opta pentru acești politicieni (a căror victorie l-ar fi dus după opinia sa la degringoladă) nu are de ce să se simtă vinovat și să vrea să se spele moral de păcatul său de a fi optat greșit.

Ca atare, dezamăgiți de Iliescu, acești oameni pot — pur și simplu — să nu se mai prezinte la urne.

Și totuși dacă Alianța Civică își exprimă în mod absurd neîncrederea în candidatul propriului său partid și dacă partidele din Convenția Democratică se aliază cu fostul tovarăș de luptă împotriva țării al lui Iliescu, e greu de prevăzut unde se va ajunge.

A idealiza un compromis politic de neadmis mi se pare de aceea un nonsens.

Chiar dacă trăim în plin Caragiale, nu trebuie să uităm că, de data aceasta, nu s-a pierdut o bîtă scrisoare de amor. S-a pierdut o întreagă țară care se afundă din rău în mai rău. În această țară nu se va putea schimba nimic în bine dacă prin tot ceea ce facem riscăm ca pînă la urmă să ajungă la putere tot Argamită Dandanache și toți Catavencu să fie cei care îi va organiza sărbătoarea victoriei în alegeri.

Și totuși, în ciuda a tot ce s-a întîmplat pînă acum, nimic nu ne dă dreptul să vorbim despre electoratul lui Iliescu ori despre cei ai lui Roman ca și cum tei care l-au votat o dată ar fi fost cîștigați de dumnealor la beleluge și în ciuda mizeriei în care se zbat ar fi rămas pe veci la dispoziția celor doi emanați. Electoratul nu este, de fapt, al nimănui. El este al țării și nu poate fi cîștigat decît pe cont propriu. Cine se aliază cu Petre Roman se înșeală dacă își face visuri că această alianță i-ar aduce pe tavă procentul pe care i l-a adus data trecută lui Iliescu. Întîi, fiindcă lucrurile s-au schimbat foarte mult, chiar dacă activiștii F.S.N. împărțiți în două își fac încă iluzii că țara este cu ei. Pe de altă parte, aripa Roman nu se va alia cu vechii săi dușmani ca să le dea voturile sale, așa cum, ar putea să creadă naivii, ei fiindcă și ea ar vrea să cîștige. Și, dacă din toate aliantele Convenției (care se submînează unele pe altele) se va ajunge să cîștige încă o dată trandafirul, înseamnă că asta e floarea noastră națională și că nu mai este nimic de făcut.

În total dezacord cu Agopian (care e în total dezacord cu Liiceanu), eu cred că mult discutata alianță cu F.S.N.-Roman nu este deloc sigur că ar spori șansele opoziției de a cîștiga. Cred însă că ea ar adînci și mai mult rana morală, făcîndu-ne să murim pe rînd de ea ca de moarte bună. Și că, de aceea, este obligatoriu să facem tot ce se poate face pentru ca să se vindece. Și mai cred că jocul nu este dinainte pierdut, așa cum îl vede cu spaimă Liiceanu : că opoziția are mai mari șanse de a cîștiga fără compromisul despre care vorbim, decît prin asumarea acestuia.

Nu exclud, desigur, posibilitatea ca eu să fiu, totuși, cea care greșește.

Fiindcă, la aceeași dată, în care a apărut articolul lui Agopian în care mă refer, vechiul meu prieten Andrei Pleșu ne spunea (nu din gură, ci din carte, că pe e așa departe) : „Ca unul care înțelege să rămînă în afara jocului, nu-mi pot însă reprima un comentariu melancolic : știam că România nu e o țară a consensurilor ; știam că există oponenți pentru care alianța cu grupul Roman sună a adulter, după cum vor fi existînd și romanieți care nu vor să audă de Manolescu sau de Coposu ; știam că politicianul român de azi e șmecher cînd trebuie să fie intransigent și intransigent cînd trebuie să fie șmecher (...)" La propoziția aceasta mă opresc și mă gîndesc : oare Pleșu a comunicat prin telepatie cu Agopian și-l combat împreună pe prietenul său Liiceanu, care își permite să fie atît de intransigent cînd ar putea să fie și el șmecher ca orice politician care se respectă ? ! Apoi îmi spun că toate aceste remarci nu pot să aibă nimic comun cu el, măcar fiindcă Liiceanu nu e (încă) om politic și poate dă Dumnezeu să nici nu fie. Poate rămîne în lumea cărților, în care nu ți se cere niciodată să fii șmecher și nu intransigent. Fiindcă eu mă îndoiesc să cred mai departe că, în ciuda oricăror necesități imediate (și chiar și datorită acestora), mai trebuie să rămînă și cineva profund îngrijorat pentru tot ce se întîmplă și, în același timp, capabil să nu vadă lucrurile numai din perspectiva momentului, ci și pe un termen mai lung.

ALEXANDRU PALEOLOGU

EUROPA ȘI „TRIBURILE" SALE

● Suficiență și fantasme occidentale

Cu ocazia recentei sale vizite la Paris, prințul Charles al Angliei, la un dineu de gală unde s-a aflat plasat între miniștrii socialiști Jack Lang și Pierre Joxe, a pronunțat, cu ocazia toasturilor, un elogiu detaliat al brînzeturilor franțuzești, făcîndu-le aproape exhaustiv lista. S-a văzut aici o formă glumeață de curtoazie față de Franța, ori dorința prințului de a se arăta priceput în materie, sau poate doar o glumă strengărească (un gen pe care îl practicase destul de des în tinerețe).

Era desigur un omagiu adus Franței dar, în fond, mergea mult mai departe, după părerea mea. Dacă în zilele noastre, oamenii de duh, vai, nu mai sînt regi ai societății, ca pe vremea lui Voltaire, iată totuși un om de spirit, viitor rege ! Discursul său dădea dreptate, fără s-o spună, ideii lui Nietzsche care considera Franța o culme a civilizației europene prin politețea, arta, literatura ei, totodată, prin rafinamentul gastronomiei sale. Prințul voia, cred eu, să dea de înțeles că o civilizație cum este cea franceză n-ar mai fi posibilă într-o Europă pe care unii pretind „a o construi", crezînd că i-au pus temelia la Maastricht. Dar n-ar mai exista o Europă deschisă și comunicantă, cum ar fi de dorit, ci o Europă desuetă ca un burduf. O Europă deschisă a existat, într-adevăr, timp de secole — în Evul Mediu. Dar așa ceva nu se creează după plac. De altfel, mă îndoiesc că cei ce se gîndesc să „construiască" o Europă nouă ar dori să recurgă la acel model.

● Spiritul VOLAPUK

Europa ce ne este propusă îmi pare mai curînd ceea ce aș fi tentat să numesc o Europă „artificială", adică uniformă, devitalizată și care și-a uitat valorile istorice. Există o barbarie postumă, o barbarie progresistă și tehnolatră, ignorînd sufletul și exigențele lui. Omogenizarea și stereotipia, pretina funcționale, iată ce ne pîndește. Goticul era și el, poate, un stereotip, dar cu nimic secătuitor, ba dimpotrivă. În legătură cu aceasta, îmi amintesc că tot prințul Charles exprimase, nu mai știu cu ce prilej, păreri foarte critice asupra urbanismului arid și reducționist care bîntuie în zilele noastre la scară mondială.

În același timp cu vizita prințului Charles avea loc, tot la Paris, la Palais Chaillot, un colocviu internațional pe tema : „Triburile și Europa" : titlul spune mult : anume că Europa este Occidentul (numai Occidentul constituie Europa !) ; „triburile" sînt țările din Est.

În Occident, foștii admiratori ai lui Stalin și Brejnev, care pe vremuri priveau cu admirație spre Est ca spre o țară unde umblă cîinii cu covrigi în coadă, unii dintre ei sosind aici din cînd în cînd în calitate de oaspeți de seamă, cu mare apetit de icre negre — acel produs atît de popular din Uniunea Sovietică —, denunțînd cu orice ocazie Occidentul burghez și exploatator, oamenii aceștia s-au transformat într-o clipă în partizani ai dreptei liberale și în occidentali încrîncenați. Iar acum, poftim cum îi tratează de sus pe mojicii din Est, smeriți parcă de faptul că au scăpat de mănglina kaghebistă, deși unii dintre ei, în special românii, nu sînt chiar atît de convinși că au scăpat cu adevărat.

Țările din Est, a căror „societate civilă", cum se spune, a fost răsuflă pînă la punctul dispariției și care n-a scăpat decît mutilată, aceste țări a căror conștiință națională a fost obliterată timp de două, chiar trei generații și a căror istorie a fost falsificată, ale căror elite au fost ucise iar populația strivită în proporție de masă, țările acestea traversează o criză teribilă de reintegrare, cu toate efectele ei stranii ce nu puteau fi decît inevitabile. Occidentul este foarte dezamăgit că țările din Est sînt atît de puțin prezentabile și denunță la ele „nebunia identitară, delirul naționalist, pasiunea tribală" (Bernard-Henri Lévy). Lumea confundă prea ușor și, mi se pare, nu totdeauna în mod cinstit, naționalismul ca doctrină a excluderii, a intoleranței, a dominației, cu naționalismul națiunilor captive și oprimate. Este absurd și indecent să refuzi acestor popoare dreptul la restaurare națională și la revendicarea acestui drept. Un vorbitor la colocviu, Hans Cristoph Buch, recunoaște că numai un puternic respect uman l-a reținut la Vilnius să-și exprime repulsia viscerală (pe care o împărtășesc) pentru orice afirmație de identitate, națională sau de altă natură, fiindcă avea sentimentul că a-și fi permis o asemenea critică acolo n-ar fi fost, spune el (textual), decît o obscenitate..

Vechea Europă, Europa integrală, cea a cărei condamnare la moarte a fost decisă prin pactul Ribbentrop — Molotov, nu se poate refuza în mod valabil înainte ca aceste exigențe să fi fost satisfăcute. Din nefericire ele nu îmbracă spontan forme foarte diplomatice, nici foarte moderate, ci se manifestă prea adesea brutal, impropriu și necugetat, efecte ale unei rănchiune prea îndelung acumulate. A nu le înțelege ține însă de incompetența morală.

● Opera civilizatoare a Bizanțului

De cînd a izbucnit criza iugoslavă, o altă fantasmă înspăimîntă Occidentul, anume „balcanismul", „balcanizarea", „butoiul de pulbere din Balcani". Într-adevăr, violențele au fost (și sînt încă) înspăimîntătoare acolo. Lumea a văzut o armată, pretins „federală", care nu era decît o bandă de ucigași comuniști care se îndîrjeau să impună hegemonia sîrbă. În fond însă lucrurile sînt mult mai puțin simple : cauzele, multiple și încîlcite, vin dintr-un trecut îndepărtat și marile puteri, Franța, de pildă, spre Marea Britanie, au și ele partea lor de vină.

Sînt unii care agită acum sperietoarea balcanică, adică a unei năvăli de sălbateci care ar sluți Europa, pe care ei visează s-o „construiască", după modelul celor douăsprezece și al proiectului de la Maastricht. Aș dori totuși să atrag respectuos atenția că Socrate, Platon și Aristotel erau niște balcanici. Bizanțul a fost un imperiu balcanic milenar a cărui zăminte spirituală, refugiată în cîteva mănăstiri irlandeze — în cursul Evului Mediu timpuriu —, a fecundat Renașterea Carolingiană și, împreună cu Arabii din Spania și din Sicilia, a făcut, în primele secole creștine, educația Occidentului încă barbar. În ce privește lumea post-bizantină despre care vorbește Nicolae Iorga, Principatele dunărene i-au păstrat și revendicat, uneori fățiș, alteori în mod indirect, după împrejurări, moștenirea imperială, adică universalistă și creștină.

Europa este de neînchipuit cu un Est înapoiat, de mîna a doua. Și dacă este vorba să se „construiască" o Europă nouă, este desigur foarte bine, dar nu esențial, să se introducă o monedă unică. Esențial este însă ca dreptatea să fie egală pretutindeni și în toate cazurile și să nu fie distribuită după unități de greutate și de măsură diferite. Dacă se persistă în voința de a împiedica un Nürnberg al comunismului, Europa nu va exista. Refuzul de a face dreptate nu poate să genereze decît violență. Nu este vorba de războinare. Este vorba ca acest să fie făcut, în sfîrșit, respirabil.

(Articol apărut în L'EXPRESS — Neuchâtel, 18 martie 1992)

Traducere de L. NICHIFOR

DARIE DUP

NORA IUGA

CUI ÎI E FRICĂ DE UTOPIE?

Impresii de la Congresul internațional al scriitorilor din Carintia

După 31 de ani de existență și la trei ani de la înlăturarea cortinei de fier, Congresul internațional al scriitorilor din Est și Vest de la Fresach este departe de a-și considera misiunea încheiată ; obiectivul lui declarat încă de la început — cooperarea și integrarea europeană — îi justifică astăzi poate mai mult ca oricînd ființarea.

Născut în 1971, Congresul de la Fresach își deschidea porțile unui grup de scriitori din Est, reușind să transforme o dată pe an, de ziua Înălțării Domnului, un sat, situat în apropierea punctelor de frontieră dintre Austria, Italia și Slovenia, într-o minusculă Europă fără bariere. Un poet a văzut într-o clipă de grație că punțile dintre popoarele Europei durează în scrîri și a realizat comunicarea dincolo de ideologii și mentalități, tocmai acolo, în centrul bătrînului continent unde Vestul și Estul își dau mîna cu dragoste și abjecție. Poetul se numește **Walther Nowotny**, Președintele Uniunii Scriitorilor din Carintia, cunoscut și în România prin apariția unei plachete de versuri în traducerea Mariei Bonus. Tema actualului colocviu a fost „Evadare sau integrare", o temă în care se include și fenomenul emigrării masive din Est către Vest și tendințele separatiste, îmbrăcînd forme violente în statele multinaționale, dar și ostilitatea de evaziune sau implicare a scriitorului într-o lume în care turnul de fildeș e o biată metaforă de mult uitată. Iată ce mărturisea **Johanna Walser**, fiica renumitului scriitor Martin Walser, în referatul pe care l-a prezentat : „Evadarea și implicarea sînt pentru mine, ca scriitor, la fel de importante ; fără evadare nu aș mai putea de fapt să conlucrez, fără izolarea în camera mea, în spațiul meu interior. Dar în același timp mi-ar fi imposibil să rămîn acolo. Nefericirea omului constă în faptul că nu poate trăi într-o cameră doar pentru sine, așa cum spune Pascal. Greul începe atunci cînd un om pierde speranța că afară ar putea auzi frază care îi pot oferi interioritatea și tot ce are el mai omenesc. Cred că am datoria să acționez în și pentru lume. Dar cine nu visează o conviețuire cu ceilalți oameni, armonierea de acordul dintre contraste, de care vorbește Hölderlin, o relație între tot ceea ce este viu, liberă de orice dominație. Oameni dorește adesea să-i ajute pe ceilalți, nu suportă să-i vadă suferind, le recomandă propriile lor remedii. Uneori aplicarea unui remediu, pe care nu îl consideri salvator pentru tine, altora le poate fi necruțătoare și agresivă. Acel altul devine astfel un obiect de folosință supus unei manipulări tehnocrate, silit, cu alte cuvinte, spre «binele» lui. Această formă de ajutor nu poate fi pentru mine nici implicare, nici conlucrare".

Și care ar fi mijloacele blînde răbdătoare, de terapeutică spirituală și morală la care aspiră Johanna Walser ? Ar trebui să se nască o lume de Miskini în care toți să-l iubească pe toți într-o perfectă armonie creștină, ceea ce e greu de presupus în acest spațiu în care prăbușirea digului a permis eliberarea unei uri comprimate vreme de jumătate de secol. Cînd ani, zeci de ani ai fost terorizat încă din paginile abecedarelor, de-o parte și de alta a zidului despărțitor, de imaginea dușmanului, localizată pentru unii în Est, pentru alții în Vest, și acum ți se spune că trebuie să-l iubești pe fostul dușman, tu simți chiar că îl poți iubi, dar continui să te temi de el pentru că nu-l cunoști și nu te cunoaște. De aceea într-o parte a Europei se murmură „noi am fost sacrificați pentru ca ei s-o ducă bine" și în ecalaltă se iau măsuri de apărare împotriva „năvălirii barbarilor". „Imaginea dușmanului, sublinia în referatul său scriitorul elvețian **Urs Faes**, poate fi practică, ea permite o selecție în afară îndreptată împotriva inamicului virtual și te absolvă astfel de obligația de a-ți privi aritic existența și proiectele proprii. Mai bine de cincizeci de ani totul a fost în ordine : economia a crescut ca iarba pe cîmpii, înfruptarea din toate deficitele lumii a înlocuit gîndirea și starea de reflecție. Lumea, împărțită în Est și Vest, în rău și bine, părea ceva firesc. Dar într-o zi s-a întîmplat catastrofa ; nu că ar fi venit dușmanul cel mult invocat : din Est nu mai vine nici un dușman cu tancuri și tunuri, vin în schimb oameni flămînzi și disperați, vin ca emigranți. Ne putem deci gîndi la pace, la o nouă Europă. Dar ce se întîmplă ? În mica țară din spatele celor șapte munți, oamenii se freacă la ochi și se ascund de lumina noii realități, evadează în amurgurile fastuoase ale lui ieri și alaltăieri. În grădinița cochetă, atît de confortabilă, unde o lume senină se leagănă în cultura lodîrlicilor și a tulnicelor alpine. Aici e patria. Și ea este acum amenințată de emigranții din Europa de est și de sud, din lumea a treia. Așa apare o nouă formă de evadare : evadarea din cauza insecurității, a nedumeririi, a fricii. Unde duce evadarea ? La zidirea restaurativă, la agresiuni împotriva străinilor, la fascism — relicve ale trecutului se ridică din nou din cenușă".

După căderea zidului ceea ce ne separă nu se mai vede, trăim aparent în aceeași lume, respirăm același văzduh, împărțim același spațiu, dar acolo dedesubt, unde era fundația despărțitoare, acolo nevăzută, se adîncește falia. Există o amenințare subterană pe care o simțim cu toții. Scriitorii se agită, avertizează lansează apeluri protestează. Ceea ce spun nu convinge destul, orice viziune optimistă pare convențională, seamănă a lozinci.

Și continuăm să scriem, încercăm să aflăm răspunsuri acolo unde altii se pare că au eșuat de atîtea ori și ne întoarcem mereu la vechea dilemă : să rămînem la masa de lucru sau să ieșim în stradă, să ne implicăm în politică, în actiuni de ajutorare socială ? Întrebarea lui Theodor Adorno, dacă se mai poți scrie poezii după Auschwitz, mi se pare acum, cînd în lume există atîtea cimpuri de luptă și moarte, mai actuală ca oricînd. Și totuși scriem. De ce ? **Marianne Gruber**, scriitoare și membră în conducerea PEN-Clubului din Austria, găsește o explicație în vacuumul creat prin moartea utopiilor. „Cînd o lume întreagă strigă «nu mai vrem utopii!», asta echivalează cu «nu mai vrem artă !», pentru că ea, arta, în cele mai realiste forme ale ei, conține întotdeauna un miez utopic. Utopia, în sensul ei inițial înseamnă un spațiu și un timp de nicăieri, ca o reminiscență sau aspirație. Omul aflat dincolo de toate utopiile nu mai poate să viseze. Acela care își imaginează în chip fatalist fiecare lucru ca pe un dat imuabil și refuză să mai proiecteze utopii nu mai joacă nici un rol în tafoche, nu mai este o ființă capabilă să acționeze. Utopiile sînt poate singurele meta-planuri ale realității de care dispunem, straturi suprasordonate de unde putem privi în perspectivă viața cotidiană în care ne scufundăm constrînși să rămînem orbi și surzi înaintea fiecărui pas următor. Utopiile n-ar fi trebuit să existe decît în spațiul utopic al artei, fără ambiția de a deveni un scop, deoarece utopia este și ceea ce nu poate fi atins ; timpul și locul de nicăieri, așteptînd mereu prezentie în timpul și locul real. Existența utopiilor ține treaz simțul realității. Ele sînt meta-planurile criticii, ale contemplației și judecății. Ele indică zonele de creștere și dezvoltare, scot din noianul vremurilor cîte un posibil viitor și-l aduc în prezent. Ele sînt spațiul nemăsurat care determină următorul pas mic spre ceea ce este necesar. Faptul că fără utopii nu mai există vise evazioniste ne accentuează spaima, făcînd-o insuportabilă.

Poate că acest Fresach, atît de puțin cunoscut, unde în fiecare primăvară se adună poeții, este și el o utopie, un loc și un spațiu de nicăieri, un vis de evaziune în care noi, cei pînă mai ieri din Est și Vest, încercăm să stingem ceva de neatins, dar mai facem un pas, mai întindem o mînă în nemăsuratul spațiu, sperînd să adulmecăm un viitor convenabil.

CONFERINȚE DE PRESĂ

PALATUL VICTORIEI

CABINETUL STOLOJAN ÎNVAȚĂ DIN MERS

Sensibil la criticile care i se aduc în presă și dornic să rezolve mai ales problemele formale, de reprezentare, care nu afectează substanța guvernării, strategiile de conducere, premierul Stolojan a lăsat în sfîrșit decizia de a simplifica sistemul comunicării cu reprezentanții presei. Nu vor mai avea loc — spre disperarea unor jurnaliști — interminabilele conferințe de presă, din care nu aflai mai nimic, ci, după sistem american, vor avea loc **briefing**-uri după fiecare ședință de guvern. Conferințe de presă vor avea loc doar în ocazii excepționale, în rest, ziariștii vor avea acces la orice informație, la orice oră (în timpul programului), la biroul de presă al guvernului. Dacă aceste schimbări — anunțate de purtătorul de cuvînt al guvernului, Iolanda Stăniloiu, joi 18 iunie 1992, la ultima conferință de presă de la sediul guvernului — sînt reale, înseamnă că executivul a făcut un pas important în punerea în aplicare a principiului transparenței guvernării, a accesului ziariștilor la informație. Oricum, premierul Stolojan mai are multe de învățat în această privință pînă să merite excesul de încredere al unor alegători, pe care unele sondaje de opinie s-au grăbit a-l evidenția. Mirajul puterii pare să-l fi convins pe primul-ministru să nu se mai sinchisească de postul avantajos pe care urma să-l ocupe la Banca Mondială, pierdut în urma aminării alegerilor. În viziunea purtătorului de cuvînt al guvernului, acel post corespundea vechii competențe stolojene, care în urma guvernării a crescut, ceea ce înseamnă că ar fi nevoie de un alt post, adecvat actualei competențe. Tot nivelul de competență l-a împiedicat pe primul-ministru să-i ceară lui Ion Iliescu să mai candideze, a ținut să precizeze doamna Stăniloiu, spre dezamăgirea ziariștilor care credeau în zvon, după cum crezuseră și în zvonul că Manfred Woerner, secretarul general al N.A.T.O., i-ar fi cerut același lucru.

Proiectele de guvernare ale cabinetului Stolojan pentru următoarea perioadă, pînă la alegeri (mobilizarea resurselor materiale și financiare pentru campania agricolă, asigurarea stocurilor de energie pentru iarnă, un program de investiții economice, în care un loc important îl vor ocupa identificarea punctelor pentru noi investiții, precum și a resurselor, restructurarea unor domenii de activitate — industrie aeronautică, creșcătoriile de porci, producția de tractoare, prevenirea unor situații de o gravitate deosebită pentru mediu —, afacerea deșeurilor etc.), scot în evidență un fapt paradoxal. Un guvern de circumstanță, pus să guverneze într-o situație de criză, să gestioneze pînă la alegeri, situație de provizorat care ar fi trebuit să dureze cam vreo șase luni, își prelungește mandatul în mod nedeterminat, în funcție de aminarea datei alegerilor. Aceasta înseamnă că, în ciuda circumstanțelor atenuante provenite din statutul de guvern provizoriu, de tranziție, actualul guvern este (și a fost inevitabil) în situația de a rezolva probleme de durată, pe care nu și-a propus însă a le rezolva, ceea ce scoate în evidență faptul că la noi actul guvernării este un cerc vicios, iar toate conferințele de presă sau **briefing**-urile ce vor urma nu vor face decît să-l pună în valoare.

PALATUL COTROCENI

RIDICĂRI LA FILEU PENTRU TRĂGĂTORUL ILIESCU

S-a discutat deja prea mult în presă despre limbajul de lemn al președintelui Ion Iliescu (care nu s-a ieșit de acest năravi nici după reciclarea ecologică de la Rio), pentru a mai insista în aceste rînduri. O țară întreagă a putut să asculte vineri, 19 iunie 1992, la radio, iar apoi să vadă la televiziune apariția unui nou tip de jurnaliști : ridicătorii la fileu. Sint un fel de profesioniști ai conferințelor de presă (de pildă Sașa Georgescu, de la Libertatea, un anume Haseganu de la revista Avanpost, pe care nimeni se pare că n-a mai văzut-o în ultimele luni, sau cel de la Curierul Național și încă vreo cîțiva din ei), specializați în a pune personajelor înalte (președinte, premier, purtători de cuvînt) întrebări care prilejuiesc zîmbete larzi și reflecții semidocte ce impănează răspunsuri îndelungi, elaborate. Întrebări care sună mai dezgustător decît complimentele. În cazul nostru, ridicătorii îi serveau lui Ion Iliescu mingea la fileu, iar acesta „trăgea" cu sete, într-un chip care te făcea să crezi că actualul președinte a intrat deja în campanie electorală.

Este o mare deosebire între răspunsurile la întrebările „la fileu" și întrebările care-l iau pe nepregătite pe locatarul de la Cotroceni. Acestora din urmă li se răspunde rapid, eliptic, incomplet, iar uneori chiar agresiv (cum s-a întîmplat cu întrebarea lui Ștefan Stoian de la Barlecadă). Avem și noi un set de întrebări, pe care nu vom înceta să le punem în campania electorală. Iată două dintre ele : S-a gîndit domnul Iliescu la viitoarea sa ocupație în cazul în care va pierde alegerile ? Dacă va fi chemat atunci în judecată, va da curs citației sau va porni pe urmele lui Alexandru Drăghici ?

P.U.N.R.

COLOANA A CINCEA A FEMEILOR MAGHIARE

Interminabila conferință de presă a liderilor Partidului Unității Naționale Române a marcat o schimbare notabilă în strategia și tactica acestei formațiuni. Campion al întreținerii stării de nevroză politică într-o regiune traumatizată de experiența istorică a Dictatului de la Viena și a represiunii antiromânești, capabil să dirijeze voturile a un milion de alegători, P.U.N.R.-ul va fi în cadrul viitoarelor alianțe electorale un factor important de influențare a legislativului și a guvernelor. Fie în opoziție, fie la guvernare, P.U.N.R.-ul va fi o forță politică importantă, mai ales în contextul în care va specula mereu pericolele reale prin care trec românii din stînga și din dreapta Nistrului. Conștiința faptului că naționalismul nu reprezintă doar cauza ardelenilor l-a făcut pe peuneriști să prezinte ziariștilor pe domnul inginer Ștefan Frățilă, primarul P.U.N.R. al municipiului Buzău, și pe domnul doctor Ion T. Munteanu, medic chirurg, senator P.U.N.R. de Giurgiu.

Presa s-a grăbit din nou să amendeze retorica naționalistă, lozincile și ieșirile temperamentale ale senatorului Radu Ceontea, liderul P.U.N.R. Este bine că a făcut-o, doar ăsta este rolul ei, dar și mai bine ar fi fost dacă ar fi sesizat schimbările de nuanță din limbajul politic peunerist. Bănuind că nu se poate rezista politic doar cu propagandă și diversiune naționalistă, domnii Radu Ceontea, Petru Burcă (deputat, prim-vicepreședintele P.U.N.R.) și invitații lor au abordat probleme de interes social, medical, administrativ, demografic, cu care alegii P.U.N.R.-ului se confruntă în mod concret : problemele administrației și gospodăririi municipale în condițiile perioadei de tranziție, starea de sănătate a populației din România și dificultățile în care se află cadrele medico-sanitare în perioada actuală, recensămîntul populației în țara noastră (1992), în contextul problemei naționale. Pe fondul delimitării nete de partidul România Mare (senatorul Ceontea a contestat vehement sondajul de opinie publicat de *Libertatea*, în care P.U.N.R. apare cu P.R.M. la rubrica „Partide naționale"), ca și de o eventuală alianță cu Ion Iliescu, P.U.N.R.-ul pare a fi conștient că există și o variantă bună a naționalismului, integrabil democrației nonșovine, nonrasist, nonextremist.

Numai că una este să fii conștient și alta să acționezi ca atare. În viziunea domnului Octavian Căpățînă, deputat P.U.N.R. de Cluj, de instaurarea comunismului se fac vinovați ungurii, care în 1945 reprezentau în Transilvania 90% din efectivele Partidului Comunist din zonă (de altfel domnul deputat a venit nepregătit la conferința de presă, pentru că, întrebat fiind de cifrele absolute, nu a putut răspunde). În afară de ieșirea împotriva unui foto-reporter care-l fotografia numai cînd se scărpina, domnul Radu Ceontea a mai produs un moment antologic, referindu-se la coloana a cincea a femeilor maghiare care în urma unui „protocol", sînt instruite să facă dragoste pătimaș cu bărbați importanți din toate țările lumii. Așa da lobby ! Pe cînd o coloană a cincea peuneristă ? Că amatoare există.

Grupaj realizat de DAN PAVEL

REEVALUAREA UNEI DECIZII A ALIANȚEI CIVICE

Filiala Iași a Alianței Civice a adoptat un comunicat, într-o adunare generală, prin care se precizează poziția acesteia în legătură cu anunțarea candidaturii la președinție a d-lui prof. univ. EMIL CONSTANTINESCU. Spicuim esențialul : 1) Nu se știe cui aparține această decizie „dat fiind faptul că nu a avut loc o consultare a filialelor și nici măcar a Comitetului Director în întregul său ; 2) Decizia conducerii A.C. contravine devizei organizației — „Nu vom reuși decît împreună" — și introduce un factor de sciziune în Convenția Democratică ; 3) Datoria A.C. este să sprijine candidatura propusă de propriul său partid. Filiala Iași cere conducerii naționale să reevalueze decizia sa în funcție de interesele țării și nu de orgolii și orgolii personale sau de grup, iar d-lui prof. Emil Constantinescu i se solicită să-și retragă propria candidatură pentru a face mai ușoară decizia conducerii Alianței. Cere, de asemenea, Convenției Democratice să decidă asupra candidaturii unice — numai în funcție de criteriul șanselor maxime de succes. Orice veleitarism sau orgolii trebuie excluse. Comunicatul este semnat de președintele comitetului director al A.C. Iași, scriitorul Liviu Antonesei.

UN NOU PRIMAR C.D.

Născut la 13 mai 1941, Colușca, jud. Botoșani. Absolvent al Facultății de Matematică, Iași (1965) ; doctorand în matematică (1979). Lector la Institutul Politehnic din Iași, catedra de matematică. Căsătorit din 1964, are doi copii studenți, căsătoriți și ei. Soția este cercetător principal III la Institutul de Igienă Iași. Membru P.A.C. din ianuarie 1992. Pe 23 iunie, în Piața Palatului din Iași, a avut loc investitura în postul de primar a d-lui Constantin Simirad.

Interviu cu dl. Constantin Simirad, primar al Iașului

Cum explicați participarea mai bună a cetățenilor din Iași la ultimul tur de scrutin ?

Dinamica prezentării la vot a cetățenilor Iașului s-a schimbat pe măsură ce domniile lor mi-au cunoscut și mi-au înțeles programul electoral. Prezența masivă la vot este o dovadă că mi l-au acceptat. Eu am început campania electorală ca un cvasi-anonim, am avut 30.000 de voturi în prima etapă, apoi campania electorală s-a dinamizat și în ultima perioadă a devenit chiar pasionantă.

Cum poate deveni pasionantă o campanie electorală ?

Am avut confruntări cu contracandidatul Vasile Dumitriu (independent susținut de o coaliție a partidelor de stînga — România Mare, F.D.S.N., P.U.N.R.) la posturile de televiziune locale TVR 1 și TLM. (Din păcate, poate tocmai din cauza corectitudinii cu care a funcționat în acest moment, TLM este amenințată să i se ia orele de emisie, ceea ce ar fi o pierdere evidentă pentru alegerile legislative.) Am mai avut întîlniri cu contracandidatul meu și la conferința de presă. De un mare interes s-au bucurat dialogurile în direct cu electoratul, făcute prin intermediul postului de radio VOX T. La aceste emisiuni, contracandidatul meu nu s-a prezentat, ceea ce mi-a oferit un avantaj.

Care a fost poziția F.S.N. în alegerile locale ? A susținut și el alianța partidelor de stînga ?

F.S.N.-ul, a treia forță electorală din Iași, și-a îndemnat electoratul să voteze după cum dorește.

Se poate vorbi despre un progres al C.D. în regiuni mai „fesenizate", precum Moldova, Iașul, ca urmare a acestui rezultat la alegeri ?

Este impropriu, după opinia mea, să vorbim despre o zonă fesenistă : eu cred doar că moldovenii sînt puțin mai conservatori. Cu alianța partidelor de extremă stîngă au votat bătrînii sau cei care sînt interesați în menținerea structurilor comuniste.

Știți și cum se împarte electoratul C.D. pe grupe de vîrstă ?

Între cei care au votat C.D., 90% îl reprezintă tinerii. Tineretul a fost foarte dezamăgit de guvernarea fesenistă, dar trăiau cu impresia că și neprezentarea la vot este o formă de protest. Aici am acționat, încercînd să-i conving să se prezinte la vot. Dialogurile în direct cu electoratul s-au făcut pe un post de radio foarte ascultat de tineret, VOX T, pe ultrascurte.

Ce ne puteți spune despre rolul presei ?

Presa locală a arătat că o campanie electorală nu se mai poate sprijini pe minciună și diversiune : acest lucru a fost demonstrat prin depistarea unor minciuni ale părții adverse. Industria zvonurilor nu a mai fost atît de eficace, dovadă și a maturizării electoratului. Considerînd că rolul presei în procesul de democratizare este esențial, țin ca ea să aibă acces la toate activitățile primăriei.

Care sînt primele măsuri pe care intenționați să le luați ?

În primul rînd un control, pentru a vedea ce preiau și cum a fost chibzuit bugetul : pentru că, din păcate, pînă la 31 mai a fost cheltuit bugetul pe anul întreg. Primul punct al programului meu electoral a fost combaterea corupției și bineînțeles voi fi foarte atent la acest capitol.

A consemnat GABRIELA ADAMEȘTEANU

UN FILM ETALON

RADU DOBÂNDĂ

Vineri 19 iunie 1992, la sediul G.D.S. din Calea Victoriei 120, a avut loc o dezbatere pe tema propusă de filmul „Monarhia salvează România !". Filmul este o coproducție VIDEO EST și „România liberă", dedicat prezenței în țară a Majestății Sale Regele Mihai I.

Echipa care a realizat filmul este prima garanție a calității și ar trebui menționată în întregime. Vom selecționa numele câtorva dintre realizatori, reliefînd, în parte, meritele unora dintre ei. Realizatorul principal al filmului este cunoscutul cineast Sorin Iliesiu, care a dirijat cu deosebit profesionalism toate compartimentele. Se detașează net comentariul istoric al profesorului Dinu C. Giurescu și comentariul-eseu al filosofului Gabriel Liiceanu, ambele obiective și imparțiale, așezînd problema monarhică în locul ei firesc, natural. Muzica lui Andrei Tănăsescu se îmbină perfect cu înregistrarea sonoră și comentariile ; montajul (Mihai Gheorghiu și Constantin Nanciu) este impecabil, folosind tehnica ralenti-ului pentru distilarea momentului de emoționalitate maximă ; din numeroasa echipă a compartimentului imagine trebuie amintiți Florin Ghica, Igor Antip, Sorin Iliesiu, Dragoș Găbudeanu, Alex. Pikalski, Andrei Schwab și Daniel Dragnea. Nu în ultimul rînd, trebuie menționat numele redactorului filmului : cunoscuta ziaristă Roxana Iordache. Mai trebuie arătat că ideea filmului aparține lui Sorin Iliesiu și lui Mihai Gheorghiu și a fost adoptată cu entuziasm de Petre Mihai Băcanu, președintele Societății „R", și că, inițial, s-a pornit la realizarea lui fără, măcar, o minimă finanțare, făcîndu-se un fel de... muncă voluntară.

Filmul este, din toate punctele de vedere (artistic, tehnic, documentar), excelent, oferind un întreg echilibrat, exemplar, și l-am dori etalon al producțiilor românești actuale, un etalon, dincolo de subiectul abordat, al modului de tratare a unei probleme, un etalon al calității, căreia din păcate îi simțim lipsa atît de acut în prezent, de la pîine la carte, de la frizerie la TAROM, de la vînzător la președinte... Printre participanții la discuții, mulți dintre ei neavînd nevoie de vreo prezentare suplimentară, țin să-i menționez pe următorii : Petre Mihai Băcanu — coproducător al filmului și moderator al dezbaterii ; Mariana Celac, Mihai Șora, Ana Șincai, Pavel Câmpeanu, Călin Anastasiu — G.D.S. ; Cornelia Coposu, Ion Raiu — P.N.T.C.D. ; Radu Rădulescu — A.F.D.P.R., președintele Fundației „Memoria" ; Gheorghe Ceaușescu — Alianța Civică ; Stelian Tănase — P.A.C. ; Simina Mezincescu — România Viitoare ; Radu Stroie — P.N.L. ; Calus Dragomir, George Stancov, Sorin Vornicu — F.S.N. ; ziariștii N.C. Munteanu, Radu Călin Cristea (REL), Ilie Șerbănescu (Expres), Roxana Iordache (România liberă), Șerban Madgearu, Mioara Caragea (Cotidianul) și Constantin Pavel (Adevărul).

D-l Banu Rădulescu a subliniat meritul lui Carol al II-lea, dincolo de păcatele sale, în educația fiului său, sfîrșind, sugalnic, cu o amintire din copilăria sa, cînd a avut ocazia să sară capra cu Regele copil. Această evocare l-a iritat pe d-l Stancov, care „observă" că se coboară ștacheta discuțiilor „într-un mod inadmisibil", ceea ce nu l-a împiedicat ca peste cîteva minute să se certe realmente cu d-l Stroie (P.N.L.-Cîmpeanu), azvîrlindu-i acestuia subtilul sfat „Educați-l și voi pe al vostru, așa cum l-am educat și noi pe al nostru !", alocuțiune în care personajele subînțelese erau domnii Cîmpeanu și Roman. D-l Stancov a mai emis o asertiune, pe care susține că a mai vehiculat-o și cu alte ocazii, potrivit căreia „nu există partidă de șah fără rege", care a și produs aplauze în sală.

S-a discutat și serios, despre problemele și greutățile în care se zbate țara, despre cauzele și sursele acestora, despre soluția instituției monarhice și eventuala ei eficiență. Ziaristul de la „Adevărul" a propus chiar stabilirea unui diagnostic pentru România actuală, de la care să se pornească apoi la o analiză a modului în care monarhia ar salva România. Luările de cuvînt care au urmat n-au lămurit problema, fapt pentru care intervenția d-lui Corneliu Coposu a fost cea mai pertinentă : „România are nevoie de un reper în jurul cărula să se poată reconstitui instituțiile. Rămîn disponibil față de orice altă alternativă, dar, după știința mea, nu avem alt reper mai bun decît Regele Mihai". Apoi, pentru a elimina orice discuție, a spus : „D-l Raiiu, aici de față, cu care sînt prieten încă din copilărie, vrea să candideze la președinție. Sper să nu se supere, dar nu pot să nu-i spun că nu poate constitui reperul de care am vorbit".

ÎNCUNUNAREA SPIRITUALITĂȚII

Luni 22 iunie, la ora 10, în Aula Magna a Universității București, în cadrul unei sesiuni solemne a Senatului acesteia, în prezența unei selecte asistențe, a avut loc un eveniment deosebit : decernarea titlului de **Doctor honoris causa** Părintelui prof. dr. DUMITRU STĂNILOAE, membru al Academiei Române.

În deschiderea ceremoniei, corul studenților de la Facultatea de Teologie Ortodoxă a intonat Imnul Patriarhului.

În **Laudatio** (apologia tradițională), prof. dr. Emil Constantinescu, rectorul Universității din București și președintele Conferinței Naționale a Rectorilor din România, a elogiat personalitatea reciplendarului, laureat și membru de onoare al mai multor instituții academice din străinătate, precum și contribuțiile sale științifice de importanță excepțională în domeniul teologiei dogmatice și simbolice.

Diploma a fost înmînată în acordurile imnului universitar **Gaudeamus igitur** și ale **Uverturii festive academice** de Johannes Brahms. În alocuțiunea de răspuns, savantul omagiat a mulțumit pentru înalta distincție acordată.

La solemnitate au participat membrii Sfîntului Sinod în frunte cu Prea Fericitul Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, membrii Senatului Universității București — în ținută academică —, membri ai corpului diplomatic, miniștri, academicieni, rectorii institutiilor de învățămînt superior din Capitală, președinții uniunilor de creație din România, directorii institutelor de cercetare ale Academiei Române, alte personalități ale vieții culturale, profesori, cercetători și studenți, precum și reprezentanți ai presei scrise și vorbite.

Părintele profesor Dumitru Stăniloae se înscrie în galeria marilor personalități contemporane atît prin volumul operei sale, cît și prin problematica și ineditul aduse în filosofia românească, o operă bine cunoscută de către marii gînditori și teologi ai Universității.

Născut la 16 noiembrie 1903 în satul Vlădeni, județul Brașov, din părinți țărani săraci. Școala primară în satul natal. Liceul confesional „Andrei Șaguna" din Brașov. Facultatea de Teologie din Cernăuți. Licența în 1927, cu teza **Botezul copiilor.** Un an la Litere, în București. Un an de Teologie la Atena (1927—1928). Doctoratul la Cernăuți. Studii de specializare în Istoria Bisericii Universale la München, Berlin, Paris și Belgrad. În 1929 — profesor la Academia Teologică din Sibiu, unde predă Dogmatica, Istoria Bisericii Universale și Pastorala. În 1936 preia definitiv catedra de Teologie Dogmatică. Rector al Academiei între 1936 și 1946. Redactor al „Telegrafului Român" (1930—1945). 1947 — transfer la Facultatea de Teologie din București. Pînă în ianuarie 1949 — profesor de Ascetică și Apologetică. Pînă la ieșirea la pensie (1973) este profesor la catedra de Teologie Dogmatică și Simbolică. A funcționat în continuare pînă astăzi ca profesor consultant la cursurile de doctorat, fiind membru și președinte în comisii.

Selectie bibliografică : Viața și învățăturile Sfîntului Grigore Palama, Sibiu, 1938 ; Poziția Domnului Lucian Blaga față de creștinism și ortodoxie, Sibiu, 1942 ; Iisus Hristos sau restaurarea omului, Sibiu, 1943 ; Teologia Dogmatică Ortodoxă (3 vol.), București, 1978 ; Spiritualitate și comuniune în Liturghia ortodoxă, Craiova, 1986 ; Chipul nemuritor al lui Dumnezeu, Craiova, 1987. Cu aceste lucrări, Părintele profesor Dumitru Stăniloae a adus în tezaurul european puterea și supletea gîndirii ortodoxe și spiritualitatea ortodoxiei românești. Ultima sa lucrare, prezentată cu ocazia Tîrgului de carte din București (12—14 iunie a.c.), este consacrată valorilor perene ale spiritualității românești și ale vocației ei perene.

IEȘIREA DIN INERȚIE

CORNELIA RADU

Găzduită de hotelul bucureștean „Flora" în perioada 14—17 iunie, **Conferința Națională a Femeilor din Confederația „Frăția"** a desfășurat un bogat program, din cuprinsul căruia am ales cîteva puncte de referire. Întîi de toate, a fost prima manifestare de acest gen de la noi. În colaborare cu ICFTU (International Confederation of Free Trade Unions), prin inițiativa comisiei de femei din „Frăția" și a sindicatului afiliat „Sanitas", această premieră a „militantismului feminist" din România a întrunit reprezentante din toate federațiile afiliate plus invitați ai altor asociații, partide, mass-media.

Invitata de onoare, al cărei rol-moderator s-a făcut simțit tot timpul dezbaterilor, a fost d-na Elsa Ramos, expert al Departamentului pentru femei ICFTU. S-au atacat teme de interes specifice, valabile pe plan international. Încercarea de a străpunge barajul — încă existent chiar și în cele mai dezvoltate țări — de prejudecăți și de discriminările față de sexe generate de acestea, are mai multe căi de realizare, iar una din ele, enunțată la această conferință, ar fi lupta sindicală în cadrul unui plan de actiuni de susținere și promovare.

S-a scos în evidență și cred că acesta ar fi punctul optim de plecare pentru dezideratele discutate, necesitatea schimbării mentalității femeilor : obligația ce le revine în primul rînd lor de a nu deveni subiect de discriminare, astfel încît conceptia potrivit căreia orizontul femeii e barat de cratite și scutece să fie infirmată prin chiar mecanismele și reflexele dobîndite în acest proces de auto-modelare.

În marea lor majoritate, femeile sînt puse în situația de a-și neglija instruirea, pentru a face față problemelor gospodărești și creșterii copiilor (mai ales într-un context marcat de precaritate materială, deși „ce pun mîine pe masă ?" nu poate găsi rezolvare prin intensitatea sau frecvența acestei întrebări devenită obsesie „specific națională".

Ideea ca femeile să înceapă să conștientizeze viața politică, să fie atrase în aceasta (mai ales acum, înainte de alegeri) și îndemnate să fie electorat activ, să aleagă o platformă sau un partid în cunoștință de cauză, nu mi s-a părut decît o consecință firească a procesului de acumulare informațională (necesară nu numai în domeniul politic ; chiar în timpul întrunirii, anumite noțiuni juridice ar fi avut nevoie de lămuriri de specialitate).

Au fost lansate strategii de actiune, modificarea statutului existent, din comisie a femeilor în cadrul confederației în cel de Departament al femeilor (un plus de independență financiară și de decizie), fiind unul din obiectivele urmărite. Cu excepția cîtorva minute de atmosferă „miniparlamentară" totul a decurs... în bună înțelegere și solidaritate.

A existat și un eveniment neprogramat, vizita unui partid nou format, al cărui lider este d-l Claudiu Iordache. Partidul se numește „Convenția Solidarității Sociale", formațiune politică asociată sindicatelor, și are ca țel traducerea în plan politic a intereselor salariaților și ale tuturor celor înscriși în sindicate. Cu tot elogiul extrem de măgulitor exprimat la adresa femeilor, domnului Iordache i-a fost oarecum „deturnată" buna intenție, deoarece gazdele au fost de părere că prin apariția acestui partid forța sindicatelor este subminată, plus faptul că întemeierea partidului însuși s-a realizat cu migrarea unor membri importanți ai „Frăției" din zona luptei de tip sindical în cea politică. Răspunsul a fost că — deși Confederația a obținut succese notabile pînă acum — va veni un moment cînd sindicatele nu vor mai putea lupta cu guvernul și atunci vor avea nevoie de partidul care să le reprezinte.

LA ÎNCHIDEREA EDIȚIEI

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Deci simbătă, cei 57 de electori ai Convenției, ale căror nume s-ar cuveni a nu fi încă știute la această oră (pentru că au fost trimise în plicuri închise de către fiecare partid sau formațiune), vor vota în sfîrșit candidatul unic la președinție. Prelungirile care s-au tot acordat, fără explicații, au creat electoratului nedumeriri și presei care tot trage cu urechea, încercînd să participe cum poate, la jocurile de culise, senzația că cineva (acolo sus) trage de timp, tot încercînd cînd pe un picior cînd pe altul, condurul de prințesă. Fie nereușind să descopere adevărata Cenușăreasă, fie nevrînd să accepte o Cenușăreasă cu prea multă personalitate. Așa încît, Cenușăreasa săptămînii acesteia a părut să fie chiar primul-ministru Stolojan — fie că s-ar fi întîlnit cu președintele în exercițiu al C.D. Corneliu Coposu, așa cum scriu ziarele, care se iau după o știre A.M. Press, fie că nu (așa cum dezmint „Dreptatea"). În ceea ce-l privește pe primul-ministru, el n-a dat dezmințire nici măcar asupra fotografiilor pe care Vadim i le-a smuls nu la sărbătorirea „României Mari", așa cum lasă să se înțeleagă ultimul număr al acestui săptămînal, ci la jubileul Clubului Steaua, unde premierul s-a aflat în compania ministrului M.A.N., Nicolae Spiroiu. Dar chiar în absența declarațiilor și a dezmințirilor, numele premierului începe să fie tot mai luat în discuție drept candidat la președinție, cu șanse de a fi votat nu numai de F.S.N. — Roman, ci chiar și de C.D. (pentru un eventual tur II, în caz că în primul tur își va pierde candidatul pe care urmează să-l aleagă simbătă) : chiar Ion Diaconescu, vicepreședinte al P.N.T.C.D., partidul cel mai bine situat în Convenție, a spus-o, recent, la SOTI. Deocamdată însă, simbătă probabil, se va alege candidatul unic C.D. (Cu atîtea amînări e riscant să faci afirmații certe, chiar dacă procedura s-a stabilit : votul, secret, va fi precedat de autoprezentări — ale candidaților, ale reprezentanților fiecărui partid sau formațiune — și de discuții.) Deși în condițiile unei proceduri fixate orice opinii sînt superflue, recenta experiență a votului secret din parlament care a dus la amînarea alegerilor poate trezi unele întrebări : n-ar fi trebuit oare ca electorii să-și asume pe față această responsabilitate, mult mai mare decît cea a unui vot individual ?

● Campania electorală a C.D. ar trebui să coste 112 milioane : aceasta este deocamdată propunerea de buget a P.N.L.-A.T., ce se autodefinește „un partid de cadre, nu de mase", care se pricepe la cifre. În ultima sa conferință de presă, P.N.L.-A.T. ne anunță că a pregătit și un „program de criză" (așadar, după propria-i declarație, cu totul altceva decît o înșiruire de deziderate) pentru eventualitatea unei participări la guvernare. În privința cuantumului său de participare pe listele de senatori și deputați, el solicită un procent global de 25% — negociabil. Nu va solicita bineînțeles nimic în județele unde P.N.L.-A.T. nu există (Covasna, Harghita, Mureș), iar cele mai mari pretenții le va avea la Sibiu, Satu Mare, Prahova, Dolj, Dîmbovița. Nu doar reprezentarea în teritoriu, nici numai segmentul de electorat pe care mizează (și pe care cine îl poate ști cu precizie ?) le-a determinat cifra cu care începe negocierea, ci (bineînțeles) și puterea financiară. Puteri pe care și-au asumat-o cei doi reprezentanți P.N.L.-A.T. prezenți la conferința de presă (Raymond Luca, importator de zahăr, firma „Atlantic", și Dan Trepcea, director executiv). Oricum, deocamdată recent-admisul partid în C.D. este primul (și riscă să rămînă singurul) transparent față de presă chiar în acest moment fierbinte.

● „Ar fi cu totul eronat ca un parlament care și-a depășit mandatul să introducă o nouă lege a presei" a spus vicepreședintele F.S.N., Caius Dragomir, la o recentă emisiune „Partidele în fața națiunii", reamintind că în lume există diferite legislații ce s-ar cuveni analizate înainte de luarea unei decizii. Dialogul dintre partide a evidențiat încă o dată diferența (în bine) dintre F.S.N. (de după propria sa convenție) pe de o parte, și F.D.S.N. și (tristă surpriză) P.N.L. Ce să mai vorbim de U.I.B. care inutil a încercat să „aibă curajul să dea nume" (de ziariști care deranjează, se înțelege). Totuși, nu mai sîntem în 18 februarie '90 — cînd primul atac contra presei a fost lansat chiar de Ion Iliescu.

TRANZIȚIA

O REVOLUȚIE PUȚIN VIZIBILĂ

Asurziți, cum sintem, de vacarmul adesea imund al politicii noastre „cea de toate zilele", cu nervii surescitați la maximum de dezordinea inepției publice ce ne înconjoară, avizi după ultimele știri pe care le devorăm sub sancțiunea unei perpetue indigestii, vinători și vinați deopotrivă de rumori năucitoare, trăim în definitiv în efemer. Un efemer, ce-i drept, impozant și deloc de neglijat, dar care prea adesea se ipostaziază în durabil și esențial. Pîndim cu nesaț doar mișcările bruște și exterioare ale animalului public numit societate, sperînd să-i putem prevedea următoarea săritură, sau următoarea răbufnire umorală, dar uităm să-i înregistrăm cursul mai lent al digestiei, particularitățile orelor de somn, ori chiar tăcutul proces al vieții sale vegetative.

Nu putem ști ce se întîmplă în realitate cu noi, cine sîntem și mai ales ce devenim, dacă rămînem cu ochii ațintiți numai la scandalurile din parlament, la sudalmele proferate între politicieni și între jurnaliști. Nu putem ști ce se petrece cu societatea românească dacă respirăm numai între pauzele conferințelor de presă, dacă ne rezervăm nerăbdările doar pentru momentul fatidic al „Actualităților", dacă ne utilizăm aptitudinile intelectuale — cîte le avem — doar pentru a deconspira ignomii prezidențiale sau ministeriale, dacă ne întrebuințăm inventivitatea doar pentru a imagina fastuoase conspirații. Nu că asemenea preocupări nu ar avea rostul lor, ca să nu mai spunem că ele au adesea și efectul adictiv și fantasmatic al unei bune doze de mescalină. Dar prinși de ele, uităm de apele mai profunde, neîncrețite de vînturile de suprafață, dar străbătute de curenții puternici și luți ai lumii în care vietuim. Stînd în vîrful nervos al societății, am pierdut din vedere celelalte etaje. Vociferînd fără încetare, am devenit surzi la zgomotul de fond. Obișnuiți să descifrăm fizionomii și să facem hermeneutica grimaselor, s-ar părea că nu mai știm nici să privim, nici să descriem peisaje.

Din ce se compun însă aceste peisaje? Mai întîi, firește, din acea realitate primordială care este pămîntul. Pămîntul însă, ca entitate imuabilă și abstractă, nu mai există. Pămîntul a devenit o realitate concretă și extrem de diversificată în a cărui posesie „se intră". Nenumărați particulari, locuind la țară, dar și la oraș, se înstăpînesc, mai lesne ori mai greu, peste o țarină, o vie, o livadă, nu peste pămînt în general, ci peste „pămîntul lor", pe care îl obțin, îl revendică sau îl dispută. Preocuparea pentru pămîntul „meu", „al lui tata", al vecinului, al socrului este imensă. Relații de proprietate uitate, rivalități peste care se așternuse surdina unificatoare și planificată a colhozului revin acum la lumina zilei; oamenii își recuperează, odată cu pămîntul „lor", și pricinile „lor" de ceartă strămoșești. Familiile, clanurile se recristalizează, vechi vendete renasc. Cît de puțin știm despre toate acestea! Numai un exemplu: toată jurnalistica „efemerității noastre" a văzut în „cazul Săpînța" lupta dintre „neo-comunism" și „democrație". Prea puțini știu că am avut de-a face, în realitate, cu reapariția unei vechi rivalități de clanuri — rivalitate obișnuită în Maramureș — ce s-a travestit doar într-un limbaj politic. Dar tocmai faptul că pămîntul a încetat să mai fie o abstracție ideologică și că el a reînceput să descrie, asemenea banilor, relațiile dintre oameni, a condus la reapariția rivalității amintite. Subiect de conversație sau subiect de litigii, pămîntul nu mai este ce-a fost: un instrument de producție „dat" de instanța supremă a Statului omnipotent și omniscient în folosința tranzitorie a oamenilor. Nemaifiind „dat", pămîntul nu mai poate fi un „dat". El redevine „avut".

O altă realitate fundamentală a vieții noastre este piața. Piața de legume, de fructe, de brînzeturi și carne, piața care a invadat mai întîi mulți hulitele tarabe, aducîndu-ne mărfuri cîndva atît de rîvnite, apoi s-a extins treptat și în magazine, biruind atîtea rezistențe și o infamă birocrație. Aparțin unei generații care, în fapt, nu a știut pînă acum un an și ceva ce este o piață adevărată. Aparțin generației care a trăit realitatea cenușie a magazinelor goale, a pieților pustii și a cozilor nesfîrșite, a veșnicului „ce se dă?". Acum, cu excepția cîtorva mărfuri subvenționate, „nu se mai dă nimic". A început, în fine, să se vîndă. Pe bani destui și care nu prea sînt la îndemînă. Dar se vinde. Despre toate acestea, despre trecerea de la „dat" la „vîndut" și despre schimbările de mentalitate pe care lucrul le presupune, vorbim rar. Foarte mulți — chiar economiști ai opoziției — manifestă din timp în timp o puritană indignare împotriva „dughenizării", și vituperează pe cei ce „compromit privatizarea" vînzînd

„ce nu e necesar". Dar ce mai „este necesar"? Tocmai realitatea transcendentă, exterioară, sosită prin decret, al lui „ce se dă", ce stabilea ce este și ce nu este necesar, tinde să dispară. Iar lumea începe să se obișnuiască, înaintea birocraților, a economiștilor, a jurnaliștilor, cu faptul că „necesarul" nu este decît un raport de piață, neinvestit de vreo rațiune universală, intrinsecă lucrurilor. Piața e încă dezorientată, anarhică, privatizarea se poticnește în multe hîrtoape săpate din interes sau prostie, dar avansează și, odată cu aceasta, domeniul lui „ceea ce e dat" se împuținează și piere.

Nici meseria, profesia, orientarea profesională nu mai sînt astăzi un „dat". Noua realitate a șomajului afectează profund reprezentarea pe care oamenii și-o făceau (sau și-o mai fac) despre rolul lor social. Omul nu mai intră cuminte în căsuța „dată", cuprinsă în marele plan al nomenclatorului profesiilor, urmînd să locuiască acolo întreaga viață. A lucra devine tot mai mult a te face util cuiva, undeva, într-un loc și un spațiu determinate și pe un interval determinat. Atitudinea profesională se diversifică, își pierde rigiditatea și suficiența de altădată, își pierde și ea transcendența: devine o relație. Dar cît de puțin știm de fapt despre toate aceste transformări!

Milioane de români au astăzi pașaport și un număr foarte mare dintre ei (în comparație cu anii precedenți) au călătorit în străinătate în acești doi ani și jumătate. O nouă realitate — cea a „pașaportului la purtător" — s-a impus. Libertatea deplasării nu mai este nici ea „dată" de către Stat, ca o concesie majoră, sau ca un semn de încredere. Nu mai e nici măcar un produs politic achiziționat cu mari eforturi și care produce invidie. Ea este o relație, ca oricare alta, în care intri, de obicei, cu ajutorul banilor, ca în oricare alta. Nici călătoria în străinătate nu „se mai dă"; și ea „se vinde" acum ca oricare altă marfă. Dar care este efectul psihologic pe care îl are această „coborîre din transcendență", a unui drept? Iată o întrebare la care nu știm încă să răspundem.

În general, deci, probabil că modificarea cea mai profundă ce se petrece în tăcere sub ochii noștri se referă tocmai la treptata dispariție a valorilor „transcendente", suprapuse societății, a proiectelor generale și globalizante, la deciziile abstracte sosite „din afară". Lucrurile, dar și oamenii, au tot mai mult o valoare „de piață", ce nu mai este „dată", existînd în sine, ori prin decret. Au dispărut proiecțiile globale care să acorde sens vieții, profesiei, pămîntului, comerțului etc. Așa cum fabrici întregi, „obiectiv" importante, nu mai au valoare fiindcă sînt nerentabile, există și mulți oameni care

nu-și mai găsesc un rost și o slujbă, în pofida unei profesii, a unei meserii „obiective" pe care o au. Valoarea nu mai este decît o chestiune de relație. Lucrul acesta se vede foarte bine în cazul banilor. Supusă presiunii inflației, dar și imperativelor economiei de piață, o sumă anumită exprimată în lei nu mai are valoare intrinsecă; ea nu mai înseamnă nici mult, nici puțin, dacă nu se precizează relația sa față de timp.

Orice s-ar spune, comunis-mul a reprezentat ultima formă de transcendentalism socio-politic și economic. El a fost ultimul sistem care s-a ambiționat să prescrie, în numele istoriei și al științei, ce trebuie făcut și cum anume, ce valoare au lucrurile și oamenii, care este sensul vieții și al societății. Or, de la prăbușirea comunismului, încercăm să trăim în plin imanentism. Aceasta este adevărata revoluție care se înfăptuiește în jurul nostru, în tăcere, cu dificultăți, dar ineluctabil, pe care, din neatenție, o ignorăm și ale cărei efecte căutăm prea rar să le înțelegem. Iar aceste efecte nu pot fi decît infinit mai importante decît cele ale ultimului sau penultimului raport al vreunei comisii parlamentare, ori decît cele ale ultimei sau penultimei conferințe de presă a vreunui partid sau altuia. Fiindcă într-o lume în care întrebarea „ce se dă?" își pierde sensul, întrebarea „ce sîntem fiecare dintre noi?" și-l schimbă pe al său în chip dramatic și hotărîtor.

ANDREI CORNEA

Cînd nu ne e bine (și adesea nu ne e), n consolăm cu ideea că ne aflăm „în tranziție" Tranziția pare că scuză orice și justifică orice. E definește un fel de copilărie irresponsabilă a so cietății noastre, dar oferă și un rezervor destu de considerabil de speranțe. Dincolo de abuzu adesea manifest care se face cu noțiunea aceas ta, nu e mai puțin adevărat că tranziția rămîn o realitate complexă și vastă: există relații spe cifice ale tranziției în societate și economie există o întreagă mitologie publică a tranziți și, mai ales, există nenumărate cazuri particular — oameni de toate felurile — ce se află și ei „î tranziție": sînt nevoiți să-și regîndească viața să se adapteze, să adopte noi strategii de ajus tare la o viață ce a devenit dinamică și, într-o anumită măsură, de neprevăzut. O perspectiv

TREI

REORIENTARE DIN MERS

Venim dintr-o societate orwelliană ce năruse a f nizare aproape perfectă: am intrat acum în mișcarea zitiei.

Prinși astfel între nesiguranța din noi și haosul mirare deruta în care ne aflăm?

Nu numai vîrstnicii constată că nu se mai pot în dar chiar și tinerii. Absolvenții de facultăți, deși teor sele de partea lor, orice drum fiindu-le deschis, de fa de adaptare noului sistem sînt aproape la fel de redu lalți. Terminînd în acest moment în care vechile struc există cu structuri de tip nou, se văd cu toții puși în Pentru moment, trecutul e calea cea mai comodă, cea cu mulți, și, cu toate că vedem cum se înfundă, ne vine alt drum deocamdată la fel de nesigur.

Deși lipsa repartițiilor (începînd cu acest an nu partiții nici cei bugetarii va transforma absolvenții de cu diplomă, totuși nici o reorientare rapidă sore o alt posibilă. Întrebînd mai mulți studenți din ultimul an tehnică și medicină ce așteaptă după terminarea facu deja citiva și-au găsit de lucru ca ziariști, traducători, speră să poată emigra oriunde, chiar și în America d pentru a-și putea practica acolo meseria. Acestui foart pe care l-am numit „reorientare din mers", îi sînt victi care, înțelegînd că într-o competiție foarte dură alăt dezavantajate din start, încearcă să se îndrepte sore d nine": case de modă, cosmetică, croitorie, limbi străine

Nu la fel de complicată este situația elevilor. Poate pe care-l duc este minim, poate ajutați fiind de foria reții, ei s-au îndreptat cu curaj spre noi profesiuni. pentru ceva lăsat în urmă și privesc optimiști viitorul. instructiv să punem față în față opțiunile pentru fac unor promoții nu prea îndepărtate în timp, dar destul d 1992. Am stat de vorbă cu elevii unor clase similare de ale Liceului de informatică. Opțiunile elevilor celor do fi, bineînțeles, generalizate, ele însă reflectă destul de opinie caracteristice fiecărei perioade.

promoția 1986	promoția 1992
	11 — A.S.E.
22 — politehnică	7 — limbi străine
12 — medicină	7 — drept
3 — A.S.E.	3 — arhitectură
1 — matematică	3 — psihologie
1 — arhitectură	2 — teatrologie
1 — biologie	2 — medicină
	1 — jurnalistică
	1 — politehnică

Două mi se par deosebirile esențiale: pe de o p un accentuat polimorfism față de 1986: pe de alta, s-a jare a sistemului de valori. Dacă în 1986 preferințele s dine, spre: politehnică medicină, A.S.E., în 1992 ordin limbi străine, drept. Mai mult, încep să cîștige teren logia, psihologia și jurnalistica, domenii care nu sînt rintilor, înfăptuiți încă de vechile mentalități. Aceste n nu sînt întîmplătoare. Dacă înainte de revoluție toată plomă, facultățile cele mai rîvnite fiind medicina și pol asigurau o anumită poziție socială, o situație stabilă mare, acum situația s-a transformat esențial: A.S.E. facerilor, a banilor: limbile străine dau posibilitatea u cu lumea occidentală, iar Dreptul își va relua locul cu de drept?).

Schimbările au atins și grupele mai mici de vîr încercînd cu tenacitate să-și dea copiii la Școala fran G. Cosbuc, unde predarea se face în limba engleză, sau ce vor introduce clase cu predare intensivă a limbii engl

S-a tot vorbit despre o economie de tranziție, de tranziție, despre o presă de tranziție. Iată că există tranziție, generația tinerilor care s-au pregătit pentru acum nu mai este nevoie. Generația celor care trebuie din mers", a celor care oscilează între două lumi. Pe refuzat-o; oare a doua nu îi va respinge ea?

asupra tranziției trebuie să fie, desigur, multiplă, să presupună o pluralitate de puncte de vedere și de direcții de analiză. Este ceea ce am fi dorit să încercăm în paginile de față, care, de bună seamă, nu-și propun decît modestul scop de a schița cadrele discuției. Mi se pare profund ispititor de luat parte la o asemenea discuție. Căci dincolo de interesul manifest pentru tranziția noastră politico-economico-socio-culturală, nu este viața noastră de ființe muritoare o „tranziție" ? A trece și a ne trece, a călători dintr-un loc într-altul, într-o direcție despre care știm puțin sau deloc – acesta ne e destinul. Iată de ce lumea noastră, a „micii" tranziții economice și politice, e atît de pasionantă și de interesantă. Ea înfățișează o imagine redusă, dar nu foarte infidelă a „marii" tranziții universale... (A.C.)

„TĂCUTĂ"

SCHIȚE DE CAZ

„PARAZIȚII" d-lui ILIESCU

Se numește Tărcomnicu Aurică, are 65 de ani și este de loc din satul Merișani, județul Teleorman. Tînăr fiind, pe lîngă munca pe cele cîteva hectare de pămînt ale familiei, a deprins și meseria de tîmplar-dulgher. S-a căsătorit în anul 1937, cînd c.a.p.-ul din sat exista deja de trei ani. Dar partea lui de pămînt, 3,5 ha, a refuzat să o înscrie. Presiunile și amenințările de tot felul l-au obligat însă să cedeze în final, în chiar anul oficial al încheierii cooperativizării în România. A încercat să reziste în sat ca mic meserias autorizat, efectuînd lucrări de tîmplărie, atît pentru c.a.p., cît și pentru particulari, dar impozitele deveneau tot mai mari, iar lipsa materialelor — cronică. Între 1965—1970 lucrează la Trustul de Construcții Argeș, făcînd naveta săptămînal. Urmează apoi Cîmpulung Muscel, iar în 1973 se mută cu familia în București, angajîndu-se la Trustul de Construcții Industriale. Om de o seriozitate și pricepere remarcabile, este trimis să lucreze cinci ani pe un șantier în Irak.

La începutul anului 1989, o primă lovitură : băiatul cel mic se stabilește, prin căsătorie, în Suedia. Revoluția îl prinde pe T.A. în prag de pensionare. Prin legea fondului funciar își recapătă cele 3,5 ha cuvenite. Bucuria e mare, dar și greutățile sînt pe măsură. Deși anii îl apasă, instinctul de țăran îl îndeamnă să nu-și abandoneze gospodăria din Merișani. Cei 5 000 mp din jurul casei l-a plantat jumătate cu porumb, restul cu legume și vită de vie. Muncește singur sau împreună cu soția, făcînd mereu naveta din București. Cu pămîntul rămas (3 ha) participă la una din cele trei asociații constituite (aproape 500 de familii, însumînd mai mult de 1 000 ha). Produsele revenite pe anul 1991 i-au adus un venit de 52 000 lei, deși o parte din grîu l-a vîndut la prețul vechi, de 8 lei/kg. Cu foștii consăteni se înțelege în general bine. Au existat unii care, asemenea d-lui Iliescu, n-au privit cu ochi buni reîntoarcerea în sat a „paraziților" de la oraș. Disensiunile s-au mărginit, totuși, la doar cîteva schimburi de cuvinte fără importanță. „Primarul ales e fostul responsabil cu probleme UTC de la Școala Generală din Dobrotești. Eu n-am avut necazuri cu el, dar aud că țăranii sînt acum nemulțumiți de felul cum s-au împărțit locurile de păsune". L-am întrebat dacă evenimentele politice la ordinea zilei înseamnă ceva pentru locuitorii din Merișani. „Aproape nimic. Cei mai mulți nici la televizor nu se prea uită, nu mai vorbesc să citească un ziar. Îi interesează numai pămîntul și cum să se îmbogățească mai repede. S-au făcut mai răi decît îi știam eu înainte".

Dar familia Tărcomnicu a mai primit o lovitură. „În vara lui 1990, nora de la băiatul cel mare a primit acasă vizita unui ofițer de poliție în civil. Acesta i-a comunicat că avea la cunoștință participarea ei la manifestația din Piața Universității. I-a cerut să-i spună numele altor participanți. A amenințat-o că, dacă nu colaborează, întreaga familie va avea de suferit". Urmarea ? În toamna lui 1990, Tărcomnicu Traian Mihai, împreună cu soția și copilul de șase ani și jumătate, cer azil politic în Suedia. Situația lor acolo nu este nici la această oră rezolvată de autoritățile de imigrare suedeze. „Gheorghiu-Dej m-a gonit din sat, Ceaușescu și Iliescu mi-au alungat băieții printre străini". Și totuși, omul nostru își face planuri de viitor. Se gîndește la ce-i va aduce recolta din acest an și intenționează să renoveze casa de la țară. Pentru cine ? l-am întrebat eu. „Eu știu ? Dacă lucrurile se vor așeza și la noi, poate îmi vin copiii acasă peste cîțiva ani. Eu nu cred că m-aș putea duce definitiv la ei. Mă simt încă în putere și vreau să am grijă de gospodărie".

Lui Tărcomnicu Aurică i-a rămas, așadar, speranța. Adică singura hrană a celor care au pierdut totul.

MIRCEA ZAMFIR

TOTUL DE VÎNZARE

Hotărît lucru, trăim în stare de criză. Alertă, năucitoare, lipsită de sens, viața multora dintre noi trece supusă numai rigorilor alterității. Politică, griji, sex, copii, fotbal, mizerie, uneori un pahar în plus, și mereu de la capăt.

În lipsa unei abordări sociologice și renunțînd la anterioara perspectivă generalizatoare, spectacolul vieții devine concludent fie și prin relevarea unor cazuri specifice.

Noțiunea de categorie socială nu are un caracter bine precizat. Mai curînd există grupuri distincte, cu aceleași interese, comportament comun și reacții similare. La acest nivel mentalitățile nu s-au schimbat, ci doar decorul dramei jucate. Inadaptabilitatea specifică perioadei comuniste este însoțită pentru mulți de eforturi ineficace al regăsirii de sine.

* * *

Gara Basarab, către seară. De aici pleacă trenuri, curse locale, înspre Pitești, Alexandria sau Ploiești. Mai în fiecare zi este aglomerație, de-a valma țigani, bătrîni, studenți.

„Bă, eu m-am săturat, dracu' să-i ia pe toți, știi cît mă costă acum să ajung acasă ? Păi, ce fac eu, ce iau pe mere dau pe pere ?" Se oprește și scuipă cu năduf. E un bărbat trecut de cincizeci de ani, sau poate doar îmbătrînit devreme. Poartă pălărie la un soi de costum ponosit și descompletat. Vorbește tare, agitînd mîini mari cît niște lopeți. E înconjurat de doi amici, posomoriți și ei, cu care seamănă pînă la confundare. Trag pe rînd dintr-o sticlă de-o litră.

„Eu mă întorc acasă, nu mai am ce sta pe aci. Iau pămîntul care a fost a lu' tata și-l muncesc."

„Dar cine ți-l dă, bă, ție ? Și cum crezi că o să-l muncești ? Știi cît costă acum un tractor ?"

„Ce nevoie am eu de tractor ? Am o vacă, o mai iau și pe a lu' frati-mio și le înjug pe amîndouă la plug. Tata cum crezi că ara 16 pogoane ? Și făcea un porumb..."

Tace și se caută prin buzunare. Scoate o pungușă cu tutun nu prea bine mărunțit.

„Mi l-a dat și mie unu', că dacă țigările sînt așa scumpe." Rupe o foaie de hîrtie și răsucește o țigară cam amărîtă.

„Bă, voi nu mă credeți, dar eu așa o să fac..."

„Faci pe dracu' !"

* * *

București. O piață la întîmplare, Piața Amzei spre exemplu. Locul unde singurătatea se atenuează și devine pitorească. Printre tarabele ce stau să-și dea duhul sub abundența de verdețuri și prospături, înghesuite alandala genți, sacoșe, saci și trupuri. O românească greoaie, chipuri blonde, cu trăsături obosite. Totul este de vînzare.

Spectacolul dezintegrării unui imperiu poate fi terifiant, dar atrage în același timp ; dispariția centrului de comandă descumpănește, dar face pe mulți oameni să încerce să-și construiască propriul centru.

Oamenii (ruși, tătari, ucraineni dar mai ales basarabeni) din fosta mare țară vecină și datornică vin în România ca la Occident. Așteaptă la graniță chinuitor de mult, cîte 6—8 ore, dorm pe unde apucă (hoteluri de mîna a doua, în mașină, la gazde obscure), trag de bagaje imense și timp de 3—4 zile vînd. Orice. Medicamente, întrerupătoare, boilere, cărți, lapte praf și ceai, capace de toaletă, drujbe, fețe de masă, clocane, oale-minune, butelii, rîndele și îmbrăcăminte. Arme n-am văzut. Doi tătari cu fața smeadă și ochi oblici cer 60.000 (sau 150 de dolari) pe o haină de marmotă. Aruncă priviri piezișe în jur și orice îl întrebi arată la cifra înscrisă pe un petic de hîrtie. În jur e mereu înghesuială. Se schimbă cîteva vorbe într-o limbă aproximativă, se trage de preț și de o parte și de cealaltă, dar mereu se cade la învoială. Cei cîțiva bani mototoliți sînt ascunși cu grijă. Cu aceștia vor cumpăra mai ales țigări, cafea și alimente neperisabile.

Încerc să întreb pe cîțiva basarabeni despre ce se întîmplă în Transnistria. Ezită o clipă, bălmăjesc apoi cîteva vorbe de neînțeles și reîncep să-și strige cu voce tare marfa. Totul se vinde.

MARIAN CHIRIAC

MITOLOGIA PUBLICĂ A TRANZIȚIEI

MITURILE TRANZIȚIEI

PAVEL CĂMPEANU

UN DEFICIT UITAT

Termenul de tranziție răsună din ce în ce mai viguros în retorica noastră publică. Frecvența cu care este folosit nu concordă însă cu claritatea înțelegerii lui. Avem reprezentări cu totul vagi despre limanul la care această tranziție ar urma să ne ducă, ba chiar și despre situația din care am pornit către ea — cu atît mai dese sînt negurile care învăluie intervalul dintre aceste două necunoscute, adică tranziția propriu-zisă. Se vorbește în abundență despre deficitul valutar, despre deficitul alimentar, despre deficitul energetic și despre multe alte deficite. Se omite însă deficitul teoretic, a cărui persistență grevează felul cum înțelegem procesul istoric în curs.

Marile revoluții ale epocii moderne au fost pregătite de veritabile revoluții în gîndire. Nu se poate imagina, de exemplu, revoluția franceză fără iluminism. Nu aceasta a fost însă cazul revoluțiilor din 1989, pe care Claus Offe le caracterizează ca „a-teoretice". „În absența oricărei teorii revoluționare **ex ante**, și deci, implicit, a unei teorii valide, specialiștilor în științele sociale nu le rămîne decît să înțeleagă retrospectiv cele petrecute" (Claus Offe, **Capitalism by Democratic Design ?**, în **Social Research**, vol. 58, no. 4, Winter 1991, p. 867). La noi, ca și la vecinii noștri, funcția de o înlătura această inițiativă teoretică ar reveni nu numai specialiștilor în științele sociale, ci de asemenea intelectualității din multe alte ramuri.

Pînă acum, intelectualitatea din România a arătat o disponibilitate mai mică pentru explicarea teoretică decît pentru implicarea politică în viața societății. Nepunînd să elaboreze teoriile necesare, unii intelectuali caută tot mai des o compensare în apelul la miturile posibile. Folosesc termenii de „mit" și „mitologie" în accepția propusă de Bronisław Malinowski, de „carță pragmatică a înțelepciunii primitive", deci în accepția de gîndire pre-teoretică. Dintre miturile investite în prezent cu o putere de circulație ridicată, cele mai semnificative mi se par în acest moment mitul puterii, mitul imitației, mitul autohtonismului și mitul restaurației.

MITUL PUTERII

La originea acestui mit stă reprezentarea parcelară a unei crize globale. Faptul real că tranziția produce și reproduce o criză politică este perceput ca reducere a tranziției la această criză politică. Revoluțiile din 1989 au fost generate de criza globală a orînduirii staliniste. Prin victoria istorică a acestor revoluții, criza globală a orînduirii staliniste nu a fost pur și simplu depășită, ci transformată într-o altă criză globală — aceea a tranziției spre post-stalinism. Ca atare, viziția istorică în care ne găsim nu reprezintă în mod exclusiv sau precumpănitor o criză politică, ci o criză atotcuprinzătoare ale cărei aspecte economice și sociale sînt cele mai profunde și ale cărei aspecte politice sînt cele mai vizibile.

Prin orientarea sa politică, mitul puterii întruchipează în societatea noastră o distorsiune specifică a opoziției față de puterea acreditată prin alegerile de la 20 mai 1990. Pornind de la o diagnoză eronată, mitul în cauză contestă acestă putere supradimensionînd-o. Pentru el, criza puterii nu este un efect al crizei socio-economice generale, ci criza socio-economică generală este un efect al naturii acestei puteri ale cărei păcate nu au ca sursă primară greșelile ei, ci relele ei intenții. Condamnarea explicită a acestor intenții sugerează elogiul implicit al aptitudinii ei de a-și realiza întotdeauna intențiile, adică de a se comporta ca o putere invariabil condamnabilă și invariabil infailibilă.

În realitate, puterea instaurată în 1990 este departe de a impune societății intențiile ei. Dezafectarea aproape concomitentă, în ultimele luni, a bazei sale electorale și a bazei sale parlamentare demonstrează nu numai falibilitatea, ci și fragilitatea crescîndă a acestei puteri. Totodată, ideea că bunele intenții ale altei puteri pot transforma criza politică în concordie politică este energic infirmată de evoluțiile din Ceho-Slovacia, din Bulgaria și mai ales din Polonia. Nutrind intenții mai presus de orice bănuială, guvernele efemere de la Varșovia nu au izbutit totuși să scuture societatea de convulsii politice. Bunele intenții nu sînt de ajuns pentru a asigura gestionarea satisfăcătoare de către putere a crizei globale inerente în această fază a tranziției. Concluzia posibilă ar fi că, în această fază, puterea poate atenua sau agrava criza economică și socială a tranziției, dar nu o poate nici genera, nici rezolva.

Reprezentarea dilatatoare a puterii nu îi distorsionează numai dimensiunile, ci și substanța. Se schițează astfel imaginea unei puteri în stare să aducă tot răul sau tot binele unei societăți sortite să nu fie decît obiectul ei. Atribuind deciziei politice un rol de demiurg al istoriei, mitologia anti-stalinistă a puterii riscă să se apropie de bine cunoscuta versiune stalinistă a aceleiași mitologii.

MITUL IMITAȚIEI VS MITUL AUTOHTONISMULUI

Cele două mituri sus-numite se alimentează reciproc. Ele operează înăuntrul aceluiași cîmp : raportul societății românești cu ambianța ei exterioară, folosindu-se de același procedeu : unilateralizarea. Bineînțeles, acestea sînt unilateralități de sens contrar, una absolutizînd, iar cealaltă negînd rolul ambianței exterioare în tranziția societății românești spre post-stalinism. Ambele mituri se concentrează prioritar pe soluții, nu pe diagnoze.

Mitul imitației are despre tranziție o viziune esențialmente teleologică. Schema retoricii lui poate fi redusă la trei propoziții. Prima este o prezumție investită cu rolul de premisă : ea afirmă că tranziția are o stație terminus și că această stație constă într-o societate a afluenței, întemeiată pe asocierea dintre virtuțile politice ale democrației și virtuțile economice ale mecanismelor de piață. A doua propoziție afirmă că asemenea societăți nu reprezintă proiecte utopice, ci realități istorice, că, existînd, ele nu trebuie imaginate, ci studiate și înțelese. A treia propoziție, concluzivă, se rezumă la afirmația de aparent bun-simț că tot ce ne rămîne de făcut pentru a depăși vicisitudinile tranziției este să imităm cu fidelitate aceste modele accesibile ale fericirii generale.

Mitul imitației reduce procesul tranziției la presupusul lui scop, nesocotindu-i originea. Logica acestui mit este alcătuită dintr-o suprapunere de omisiuni. El omite astfel întrebarea inevitabilă despre măsura în care procesele istorice sînt — sau pot fi — călăuzite efectiv de scopuri ; el omite că ceea ce se cere identificat în primul rînd nu este punctul în care ar fi de dorit ca procesul să ajungă, ci mecanismele care pun și mențin în mișcare acest proces ; că în circumstanțele date, principalul nostru efort se cere îndreptat nu către alegerea unui model exterior, ci către coordonarea energiilor interioare pentru străbaterea drumului istoric care să ne ducă cît mai rapid cu putință și cu costurile sociale cele mai scăzute de la stalinism în o formă de post-stalinism accesibilă, productivă sub aspect social și viabilă ; și, mai ales, el omite, pentru a încheia, că nici una dintre societățile propuse ca model nu a ajuns acolo unde se află străbătînd un astfel de itinerar.

La toate acestea se adaugă o observație de ordin general : mitul anti-stalinist al imitării modelului occidental se inspiră din mitul stalinist al modelului răsăritean. Problema nu este aceea a virtualității diferitelor modele, ci aceea a plauzibilității ideii de model — adică a gradului în care tipul de organizare a unei societăți poate fi transplantat în altă societate.

Rezistența față de mitul imitației ajunge prin exacerbare la mitul contrar, al autohtonismului, ciuși de putin inedit în peisajul politic și cultural al țării noastre. Referindu-se la modelul occidental, Nae Ionescu îi mărturisea lui Mircea Vulcănescu : „Și ar fi curată risipă de timp și de energie, să ne apucăm să imităm un lucru care trage să moară. În loc să gîndim curajos situația de-a dreptul și să căutăm un răspuns propriu" (Mircea Vulcănescu, **Nae Ionescu, așa cum l-am cunoscut**, Ed. Humanitas, 1992, p. 54). Mitul autohtonismului tinde să opună proiectului de absorbție a unui model străin o reacție de impermeabilitate și chiar de ostilitate față de orice experiență străină. Motivația respingerii ajunge să nu fie legată atît de rezultatele unei experiențe cît de localizarea ei.

Resurecția acestui mit aduce cu sine primejdia revenirii la acea fuziune dintre narcisism național și xenofobie care a nutrit mișcările interbelice de extremă dreaptă, precum și ceaușismul, și care nutrește, în împrejurările prezente din Estul Europei, primejdia unei generalizări a vrăjmășiilor inter-etnice.

MITUL RESTAURAȚIEI

În raport cu tranziția, opoziția dintre mitul imitației și mitul autohtonismului poate fi văzută ca opoziție dintre două absolutizări : a scopului și a originii procesului. Dimpotrivă, mitul restaurației poate fi văzut ca depășire a acestei opoziții prin reducerea scopului la origini și prin transfigurarea originii în scop. Drept urmare, categoria de scop nu mai este doar prioritară, ea devine unică, instituind o altă absolutizare : aceea a teleologiei.

Mitul restaurației nu își propune să rezolve problemele tranziției analizînd-o, ci negînd-o. El înlocuiește întrebarea : cum înaintează societatea spre post-stalinism ? prin răspunsul anticipat : înapoindu-se la pre-stalinism.

Datorită presupozițiilor lui, mitul restaurației se află într-o intimă congruență atît cu mitul imitației cît și cu cel al autohtonismului. Postulînd că soluția ideală a problemelor prezentului este întoarcerea la propriul nostru trecut, el satisface atît nevoia de model cît și pe aceea de autohtonism : modelul există, el nu trebuie căutat la altii.

Viziunea de ansamblu pe care o propune mitul restaurației este anti-istorică și anti-temporală. El ne scutește de viitor și de prezent oferindu-ne refugiul trecutului, pe care însă îl secționează, anulînd trecutul I (apropiat) pentru a deschide drumul direct spre trecutul II (îndepărtat). Ajungînd în acest punct, mitul restaurației nu reabilitează temporalitatea istoriei ci, dimpotrivă, o anulează, căci trecutul II este asimilat ca model social nu recunoscîndu-i-se, ci ignorîndu-i-se identitatea de trecut.

O strategie a tranziției care prevede înapoierea la trecut riscă să fie considerată retrogradă. Pentru a diminua acest risc, mitul restaurației înlocuiește discontinuitatea naturală dintre prezent și trecutul II printr-o continuitate imaginară. El descompune sintagma înapoierii la trecut păstrînd substanța trecutului și eliminînd înapoierea : obiectul rămîne, mișcarea către el dispare. În sprijinul acestei disocieri este avansată metafora „ne-istorie", căreia i se atribuie funcții de concept. Dincolo de varietatea întîmplărilor, istoria are o substanță invariabilă, care este timpul. „Decuparea timpului este (aici) inseparabilă de caracterul emineric al «subiectului» istoriei" (François Furet, **L'atelier de l'histoire**, Flammarion, 1982, p. 73). Metafora „ne-istorie" exprimă năzuința irealizabilă de a ne elibera de o experiență consumată, iar experiența nu poate fi anulată decît împreună cu timpul în care s-a consumat.

Încercarea de a disloca din istorie o jumătate de secol tinteste să izbăvească trecutul II pentru vina de a fi trecut și să îl aducă în proximitatea imediată a prezentului, facilitîndu-i astfel contopirea cu acesta. Făcînd abstracție de epoca stalinismului, facem abstracție și de mostenirea lui — și astfel criza globală pe care ne-a lăsat-o poate fi depășită convenind că, de fapt, nici nu s-a petrecut. Nu putem modifica parametrii istoriei parcurse fără a fi siliți să modificăm parametrii timpului ei, începînd cu ireversibilitatea. De altfel, acest gen de răzvrătire împotriva timpului este adînc impregnat în gîndirea mitologică tradițională. Într-o clasificare a miturilor transcendentale, Victor Kernbach notează „aria timpului", incluzînd aspirația spre „absența timpului" (Victor Kernbach, **Miturile esențiale**, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1978, p. 11).

Ca orice mit, și cel al restaurației operează cu evaluări dihotomice, de tip manicheist. Astfel, înlocuirea trecutului apropiat prin trecutul îndepărtat se justifică prin evaluarea lor antinomică. Judecata implicită ar sugera că de vreme ce epoca stalinismului nu a adus decît rău, epoca pe care el a întrerupt-o nu a adus decît bine, și anume un bine imun la coroziunea timpului.

Tentativa irațională de a cenzura istoria reală este oarecum obligată să apeleze la valori raționale ca sfîntenia, mesianismul, personalitatea providențială, superioritatea aristocrației spiritului asupra majorității manipulate etc. Inconfortabila istorie reală dovedește însă că perioadele de criză alimentează iraționalismul care, în ce-l privește, contribuie mai puțin la rezolvarea crizelor decît la transformarea lor în catastrofe.

Condiția spirituală a democrației se bazează pe idei perfectibile, nu pe mituri care se vor infailibile. Miturile nu generează convingeri, ci impun credințe. Ele nu pot fi analitice, ci apodictice. Asumarea lor fiind emoțională și necondiționată, rezistența față de ele nu suscită contra-argumentarea, ci incriminarea și ostracizarea. Imersiunea în mitologie recunoaște, indirect, inferioritatea noastră teoretică. Gîndirea mitologică este prin structura ei intolerantă și dogmatică. Iar intoleranța și dogmatismul nu ne proiectează înainte, într-o posibilă tranziție spre democrație, ci înapoi, spre rigori care au ilustrat tirania stalinistă, dar care nu au fost absente nici înaintea ei.

ȚIGANUL, PROSTITUATA, DUMNEZEU

— noi dogme în istoria mentalităților —

DAN PAVEL

În România, presa scrisă este mai multi decît presă, și deci mai puțin, întrucît ține loc de televiziune, de stat de drept, de organ de anchetă sau de dezinformare, de tribunal, iar mai nou și de istorie. În lipsa istoricilor interesați de întrebările „Școlii de la Annales" sau ale lui Fernand Braudel, ziariștii sînt azi în situația de a se interoga asupra „istoriei-problemă" sau a „duratelor lungi".

Fără să vrea, ziaristul este azi istoric, pentru că — dacă ne gîndim bine — regulile presei de informație (clasică „regula 5 W + 1 H") sînt adaptările regulii de acuratețe ale consemnării istoriografice, în timp ce presa de opinie reprezintă varianta populistă, semidoctă sau elitistă a filosofiei istoriei. Chiar și atunci cînd delirează, minte sau dezinformează, ziaristul scrie istorie. Istoria imaginarului colectiv. În fond, dificultățile tradiționale ale istoriografiei provin din faptul că presa nu s-a inventat cu cîteva milenii mai repede decît ar fi trebuit. Pentru istoricul tradițional, ca și pentru cel modern, dificultatea scrierii istoriei provenea din zărăcia sau incompletitudinea surselor de informare. În lipsa cotidienelor din timpul primelor dinastii faraonice, ne folosim de inscripțiile hieroglifice funerare, iar în lipsa revistelor de afaceri din imperiul roman, de monedele dezgropate. Pînă la apariția presei, misiunea istoricului era îngreunată de lipsa informației, iar istoriile scrise de ei erau lacunare.

S-au întîmplat însă tot felul de evenimente care au transformat meseria de istoric al contemporaneității în ceva imposibil : civilizația informațională (apariția și extinderea presei, a mass-media în general), constituirea statelor totalitare și războiul rece. Datorită lor, totul se înregistrează, totul se consemnează. Nimic nu se mai pierde. Totul devine memorie. Istoricul (sau ziaristul ?) este strivit de informație, de statistici, de cantitate. El trebuie să selecteze, să se specializeze într-un domeniu îngust. Istoria globală nu mai este posibilă. Sînt posibile numai istoriile parțiale. Pe de altă parte, cînd totul devine obiectul interesului ziariștilor și al istoricilor — de la privacy la îngrijirea sănătății, de la grija pentru mediu pînă la fabricarea armelor —, cum să mai selectezi un story, o istorie globală pe care s-o povestești ? Cînd nu ești Dumnezeu, ceea ce, din fericire, n-au ajuns nici ziariștii și nici istoricii, cum poți distinge între important și neimportant ? Fiecare țară are istoria ei, fiecare comunitate (religioasă, artistică, politică, economică etc.) are propriile istorii, astfel încît într-o societate postmodernă chiar conceptul de narațiune este pulverizat. Istoria în vechiul ei înțeles nici nu mai este posibilă.

Pot fi căutate strategii narative, scenarii, comploturi sau scopuri, dar singura globalitate este una existențială, nici măcar antică, ci ontologică. Istoricul, ca și ziaristul, poate să scrie istoria pe bucățele. Numai că unele bucățele sînt semnificative. Nu mai poți aplica principiul hermeneutic pascalian (de a împăca în întreg toate contradicțiile), dar poți aplica un altul, cel care spune că în părți regăsești întregul.

Cuiva îi moare o rudă sau un prieten. În momentul acela, el descoperă că lumea celui care a murit nu ține cont în mod strict de împărțirile politice, sociale sau culturale și că minuscula comunitate adunată cu prilejul acesta, toate micile evenimente declanșate cu ocazia evenimentului central, cel al morții, se desfășoară altfel decît în viața obișnuită. I se revelează din felul în care se raportează cei prezenți la mort și la moartea lor proprie — toți ne gîndim la ea, cînd moare un semen — o realitate altminteri invizibilă, imperceptibilă. Va afla chiar, de pildă, că oamenii nu se pot raporta la moarte ca și cum comunismul n-ar fi existat.

Și uite-așa, din descoperire în descoperire, el ajunge la concluzia că — din moment ce nici la moarte nu te poți gîndi fără a te raporta la comunism — societatea comunistă a creat realități materiale și spirituale care nu pot fi ignorate. În Pentru un alt Ev Mediu, Jacques Le Goff scrie : „Acest lung Ev Mediu este, pentru mine, contrariul hiatului pe care l-au văzut în el umaniștii Renașterii și, cu rare excepții, oamenii Luminilor. Este momentul creării societății moderne, dintr-o civilizație murindă sau moartă sub formele ei țărănești tradiționale, dar vie prin ceea ce a creat ca nivel esențial în struc-

(Continuare în pag. 14)

SANDRA PRALONG

IMAGINEA ROMÂNIEI — SĂ ÎNȚELEGEM NEÎNȚELEGERILE

Între 27 și 30 mai 1990 s-a desfășurat la Cluj colocviul „Imaginea României în presa din Occident", organizat de Centrul Cultural Francez, condus de Bernard Paqueteau, în colaborare cu Fundația Soros. O parte dintre expunerile participanților ne-au sosit între timp la redacție și, în măsura în care spațiul ne-o va permite, le vom publica, ținînd seama atît de calitatea lor, cît și de capacitatea de a incita un dialog.

Născută în 1958 la București, Sandra Pralong a studiat științe politice, economice și afaceri internaționale în Elveția și Statele Unite. A lucrat pentru săptămînalul „Newsweek" din New York. S-a întors în țară după revoluția română. Conduce Fundația Soros.

Dacă România are o imagine mai rea decît vecinele ei (există consens în această privință), lucrul se datorează într-adevăr faptului că situația ei ar fi mai proastă ? Sînt convinsă că „realitatea românească" nu este nici mai bună, nici mai proastă decît cea din alte țări est-europene. Dacă s-ar verifica, punct cu punct, schimbările efective făcute în vederea unei democratizări reale, probabil că România ar obține un „scor" la fel de bun (în unele cazuri chiar mai bun) decît vecinele ei.

De ce atunci IMAGINEA României este mult MAI PROASTĂ ? Dincolo de obișnuitele explicații (șocul minerilor, tensiunile etnice etc.), cred că motivul principal este altul : o realitate imperfectă nu este recunoscută drept ceea ce este, adică o situație de instabilitate în tranziția către un alt sistem. În tranziție erorile și încercările sînt inevitabile. Schimbarea tiparelor (reajustarea șabloanelor în gîndire, reevaluarea realității) este totdeauna traumatică, dificilă și cere timp. În România însă, cele mai multe dintre inevitabilele greșeli și ratări petrecute în timpul tranziției sînt ascunse sau, în cel mai bun caz, li se dă o aparență înșelătoare.

Deși în Europa de Est situația este aceeași cam peste tot, cehii, polonezii sau bulgarii par să nu se rușineze să-și recunoască limitele sau erorile.

De ce sînt românii mult mai puțin toleranți cu propriile lor imperfecțiuni ? (Fie-mi permis să spun ce gîndesc fără a fi luată drept cineva din afară care-și arogă postura unei „moraliste". Sînt — și mă simt — româncă, și cînd vorbesc despre „români", vorbesc în aceeași măsură și despre mine !)

Voi încerca deci o explicație : moștenirea lui Ceaușescu (mai mult decît cea comunistă) a deformat atît de mult percepția românilor despre lume, încît modul în care ei reacționează acum le înrăutățește propria imagine, făcînd-o mult mai rea decît realitatea. Iată două clișee despre România, reprezentative (cred) pentru epoca Ceaușescu :

1. Românii trăiesc într-o lume de PREFĂCĂTORIE și IMAGINI FALSE, mai rea decît cea a celorlalte țări est-europene. 2. Românii trăiesc într-o lume a SUSPICIUNII, mai rea decît în alte țări est-europene.

Ambele alterează și în prezent percepția românilor asupra lumii în care trăiesc și le influențează într-o asemenea măsură atitudinile, încît le afectează și comportamentul. Se ajunge astfel la proiectarea unei imagini în care problemele și realitatea se amestecă. Pentru a mă explica mai bine, voi face o incursiune în problema sistemelor deschise și închise — — tema favorită a Fundației Soros, nu întîmplător numită fundația pentru o „Societate Deschisă". Orice cititor al lui Popper știe că (și la propriu, și la figurat), comunismul e un sistem închis pentru că se bazează pe un set de convingeri interdependente care formează o ideologie, dogmă fluturată drept ADEVĂRUL ABSOLUT. Realitatea fiind desigur mult mai variată și mai greu predictibilă decît reprezentarea ei dogmatică, discrepanța între ideologie și realitate crează pînă la urmă o stare de disconfort cognitivă. În majoritatea țărilor comuniste, ideologia era îndeajuns de flexibilă pentru a acomoda, măcar în parte, bucăți și fărîme de realitate, atunci cînd discrepanța dintre cele două risca să pericliteze întregul sistem. Așa s-a ivit, de pildă, liberalizarea Hrușciov sau incursiunea maghiară în „capitalismul gulașului". Ideologia lui Ceaușescu, dimpotrivă, a dus la divorțul total dintre imagine și realitate, „viziunea" sa asupra realității devenind singurul „Adevăr" — model și valoare absolută.

Bineînțeles, românii știau că realitatea era cu totul alta decît lumea lui Ceaușescu. Singurul motiv pentru care ei continuau să joace acest joc de-a-sepreface-că-îl-cred era existența Securității, un mecanism al fricii, care paraliza pe oricine ar fi fost tentat să ia în discuție discrepanțele dintre „versiunea oficială" și realitate. Sistemul a funcționat atît de bine, încît oamenii au început să-și auto-cenzureze pînă și propriile gînduri. Dar și mai păgubitor a fost faptul că ei au început să accepte ideea că există un „Adevăr Absolut" — deși diferit de cel al lui Ceaușescu. După ce 25 de ani li s-a vîrît cu forța pe gît ideea că absolutul există (deși sigur că nu răspunsul lui Ceaușescu era cel bun), românii continuă să caute un sistem sau un simbol care să le dea soluția.

Spre deosebire de sistemele închise în sistemele deschise nici dogme, nici Adevăr absolut nu există. Nici măcar adevărul absolut al unei divinități — dovadă mozaicul de secte răspîndite în cadrul creștinismului occidental (în special în Statele Unite). În sistemele deschise există numai „adevăruri relative" — cu „a" mic. Să luăm în considerație sistemul politic numit democrație și corolarul său : valorile economice ale liberalismului de piață. Sistemul fiind concentrat asupra individului, fiecare experiență și înțelegere individuală a lumii compun un nucleu de convingeri și cunoștințe ce conferă oricărei persoane dreptul de proprietate asupra adevărului propriu. De aceea, în sistemele deschise există tot atîtea adevăruri cîți indivizi. Și cea mai importantă consecință a acestei acceptări a nenumăratelor adevăruri, cu „a" mic, este TOLERANȚA. Toleranța fiecăruia față de ceilalți, pluralitatea de opinii, toleranța față de sine, față de imperfecțiunile proprii, față de greșeli sau de posibilitatea de a greși. Îmi place foarte mult expresia americană : „Am dreptul să greșesc" ; cu alte cuvinte, îmi rezerv dreptul de a-mi schimba părerea. Cei atît de siguri pe sine încît cred că au găsit „Adevărul", nu au nevoie de acest drept — de a-și schimba opinia.

Dacă viziunea dogmatică a lui Ceaușescu i-a făcut pe români să tînjească după Adevărul perfect și unic, occidentalii (în special americanii) sînt foarte dispuși să accepte imperfecțiunea. Ei tolerează ușor o lume în care nu există răspunsuri „corecte" sau „greșite", ci doar diferențe în percepție, informație, deci implicit, diferențe de opinie. Greșelile nu sînt tolerabile în sistemele dogmatice (precum a fost cel din România) pentru că ele ar pune întreaga construcție într-un pericol fatal.

Dar ce legătură au toate acestea cu imaginea României în exterior ? mă veți întreba. Ei bine, ați observat cît de des este utilizat cuvîntul „DEMOCRAȚIE" în România ? Fiecare a început, peste noapte, să revendice democrația în chip de stăpîn unic. Poți să și rizi, poți să și plîngi, că, bruse, totul se face în numele democrației. Chiar și minerii au fost chemați în București în numele democrației : „pentru a salva fragilele instituții democratice ale țării" a spus președintele Iliescu, cînd le-a mulțumit. Deci ne vom bate unul cu altul, care e cel mai democrat ? Fiecare a devenit mai democrat decît cel de lîngă sine și mai catolic decît Papa ? Este ca și cum, printr-un decret dat în 22 decembrie 1989, totul a devenit „democrație".

Da, democrația era o aspirație pentru mulți, dar aspirațiile cer timp pînă să devină realitate. Ați auzit însă vreodată pe cineva mărturisind că nu știe exact ce înseamnă „a fi democrat" și că mai are mult pînă să-i reușească acest lucru ? Indiferent cu cine stai de vorbă, totdeauna „celălalt" este „nedemocrat". Mentalitatea în România este încă în mare măsură afectată de reflexul comunist : „cine nu e cu noi e împotriva noastră".

Pe de altă parte, fiecare se pretinde „independent", „apolitic" și echidistant" — pentru că fiecare este bineînțeles un democrat. Cum să nu ne exaspereze acest limbaj de lemn ? De unde această idee, că într-o democrație nu trebuie să ai o părere a ta sau că nu e permis să te lupți pentru un ideal ?

Democrația este un mecanism, nu o dogmă, este un proces, nu o ideologie fixă. În fiecare proces, ratările și insuccesele constituie o parte a evoluției naturale, ele sînt acceptabile, ba chiar sănătoase, întrucît ne permit să ne uităm în urmă și să reevaluăm situația. Democrațiilor occidentale le-au trebuit 200 de ani pentru a se perfecționa ; procesul continuă și sînt încă foarte departe de perfecțiune.

În România, peste noapte, democrația a devenit o nouă dogmă, românii văd în ea nu un mecanism, ci o ideologie. Drept camuflaj se utilizează superficialul limbaj de lemn care produce titluri caraghioase în ziare. Trist e că astfel românii riscă să trăiască din nou într-o lume a IMAGINILOR FALSE, să nu înțeleagă importanța schimbărilor reale de la un sistem la altul.

Să luăm următorul exemplu, de la Televiziunea Română. Fundația Soros a finanțat o serie de filme scurte despre distribuirea Certificatelor de Proprietate pentru Agenția Națională pentru Privatizare. Pentru motive pe care nu le voi discuta aici, cineva a crezut (fără a ne informa și pe noi) că e mai înțelept să nu recunoască sprijinul Fundației. Astfel încît video-clipurile au fost prezentate pe post fără a fi menționată Fundația Soros. Sîntem însă în România și evident că secretul nu a putut fi păstrat : un reporter al TVR a aflat că Fundația a finanțat clipurile, dar în loc să pună o întrebare directă și foarte legitimă : „Cine a finanțat filmele și de ce ?", reporterul TVR, Alexandru Popescu, intervine, creînd momente penibile ce l-au făcut de rîs și pe el, și Televiziunea. El spune : „Telespectatorii au sunat, întrebînd de ce Fundația Soros a finanțat clipurile". Telespectatorii ?!? Care telespectatori ? Cum puteau ei să știe ceva despre Fundație, cînd aceasta nu fusese nicăieri menționată ? De ce domnul Popescu crede că întrebarea sa, pusă în numele unor telespectatori fictivi, ar fi avut mai multă legitimitate decît dacă ar fi reprezentat doar propria sa opinie, rămîne un mister pentru mine. Ori de cîte ori TVR va folosi telespectatorii drept scuză (chiar dacă va fi adevărată), nimeni nu va mai crede că e așa. Este culmea ridicolului să ascunzi o întrebare legitimă — sau o diferență de opinie — sub pretextul publicului, respectului față de democrație, „părerii maselor" etc.

În final (dar nu în ultimul rînd), aș dori să vorbesc despre SUSPICIUNE.

Sigur că atunci cînd, în decursul istoriei, teritoriile ți-au fost revendicate de vecini în care nu poți avea încredere, iar cînd timp de 25 de ani te-a apăsat frica de Securitate, suspiciunea devine o a doua natură. Dar specificul acestui nou sistem adoptat de români — și aș spune DIFERENȚA FUNDAMENTALĂ între comunism și democrație — este că democrația (și de fapt capitalismul) se bazează pe încredere. În societățile capitaliste legile și regulamentele sînt bazate pe prezumția inocenței (și nu a vinovăției, ca în comunism). „Nevinovat pînă este dovedit vinovat" nu e doar un motto superficial, ci o concepție diferită, care se infiltrează la fiecare nivel al societății și o influențează mai mult decît am putea crede. Să luăm, spre exemplu, contractele de milioane de dolari care se fac în Vest fără mîmie altceva decît o strîngere de mînă și o „înțelegere amicală". Acest lucru e posibil doar pe baza încrederii în partener (ceea ce nu se manifestă întotdeauna în cazul României). De ce ? Pentru că aici cei mai mulți oameni pornesc cu ideea că pînă la urmă vor fi trași pe sfoară, din care cauză încearcă ei mai întîi să-l păcălească pe celălalt.

O experiență neplăcută a fost cea a ajutoarelor donate pentru România de diferite organizații cu scopuri filantropice. Nu vreau să vorbesc doar de Fundația Soros — deși este exemplul pe care îl cunosc cel mai bine — dar de cîte ori n-ați auzit români întrebînd „Ce vor acești oameni de la noi — trebuie să aibă niște motive ascunse". Suspiciunea naște suspiciune !

Dacă oamenii de afaceri străini vor fi tratați drept escroci veniți să jefuiască România, iar organizațiile de ajutor vor fi privite drept spioni C.I.A., Mossad sau maghiari, nu e de mirare că cei care vor într-adevăr să ajute se vor descuraja și vor pleca. La urma urmei, de ce să-și bată capul cu România, există în lumea întreagă aproape 190 de țări în care pot încheia afaceri sau pot ajuta — de ce ar avea nevoie să accepte condițiile dificile de viață și tratamentul crudat de aici ?

Va fi o selecție naturală și o profeție autorealizată : oamenii cinstiți vor pleca, descurajați, iar România va rămîne cu adevărații escroci și presupușii spioni.

Pentru a scăpa de acest cerc vicios, cred că românii trebuie într-un fel să REDESCOPERE INOCENȚA : atît cea personală cît și cea a celor din jur. Ei trebuie de asemenea să redescopere ÎNCREDEREA. Nu toate lucrurile în viață sînt jocuri cu sumă nulă — dacă eu cîștig, tu pierzi, dacă eu am dreptate, tu greșești. În sistemele DESCHISE, viața înseamnă de multe ori jocuri cu sumă pozitivă. Spre exemplu afacerile și comerțul : amîndoi cîștigăm. Sau politica : amîndoi avem dreptate, deși din perspective diferite și reprezentînd interese diferite. Democrația, ca și Capitalismul, sînt sisteme competitive : majoritatea, sau cei mai buni, învinge. Dar niciodată învingătorul nu „ia totul". Aproape totdeauna există tot atît de cîștigat de partea cealaltă, pentru că ceea ce contează în ambele sisteme este PROCESUL, și acesta nu se poate reinnoi singur, dacă una dintre părți a fost distrusă.

Românii trebuie, de asemenea, să descopere că, în general, în acest sistem DESCHIS, procesul despre care vorbim este CINSTIT. Și ce cale mai bună de a învăța despre un nou sistem decît de la cei care sînt aici pentru a ajuta la punerea lui în aplicare ? Acordați-le încredere, dați-le o șansă (...)

Cînd occidentalii sînt șocați de atmosfera de suspiciune și sînt ofensați de unele atitudini ale românilor, și cînd își povestesc experiența presei străine, cine poartă vina pentru faptul că IMAGINEA României ESTE ALTERATĂ ?

Traducere de
MIRCEA IONESCU

5 PENTRU O SINGURĂ CHEIE

Desemnarea candidatului unic al Convenției Democratice va avea loc (după ultimele informații) simbătă 27 iulie. Luni 22 iunie, lista pentru primirea de noi candidaturi a fost închisă, pe ea aflîndu-se numele a cinci persoane : Ion Raţiu **(P.E.R.),** Nicolae Manolescu **(P.A.C.),** Sergiu Cunescu **(P.S.D.R.),** Emil Constantinescu **(A.C.) şi** Nicu Stăncescu **(P.U.D.). Desemnarea candidatului se va face de către un număr de 68 electori reprezentaţi astfel : P.N.Ţ.C.D., P.A.C., A.C., A.F.D.P., P.E.R., U.D.M.R., P.S.D.R. – 6 electori, P.N.L-A.T. – 4 electori, P.N.L.-C.D. – 5 electori, Solidaritatea Universitară, România Viitoare, U.M.R.L., P.U.D., U.C.D., Sindicatul politic „Fraternitatea", Uniunea şomerilor, Asociaţia „21 decembrie" – 2 electori, Fundaţie culturală „I.C. Brătianu" – 1 elector. Numele electorilor vor fi secrete pînă în ziua votării.**

Ca modalitate de vot se va adopta sistemul tururilor succesive de scrutin ; ultimul plasat iese din cursă, voturile redistribuindu-se celor rămaşi pe listă. Cîştigător devine cel care va obţine majoritatea simplă. În prealabil electorii vor purta discuţii cu toţi candidaţii, la bază avîndu-se (probabil) un curriculum vitae depus în cursul zilei de luni la comisie. Votul va fi secret.

Pentru a avea o imagine mai clară asupra celor care concurează la candidatura unică a opoziţiei unite, am întreprins această anchetă în care am solicitat tuturor concurenţilor un curriculum vitae (scris la persoana a III-a) şi răspunsurile la trei întrebări. Precizăm că am respectat dorinţa unora de a da răspunsurile şi autobiografia în scris (Emil Constantinescu, Nicolae Manolescu, Nicu Stăncescu), cît şi a celorlalţi care au preferat ca răspunsurile să fie orale şi redactate de reporter. (Aşezarea în pagină este în ordine alfabetică.)

1. Ce anume credeţi că vă va avantaja şi dezavantajá în cursa pentru preşedinţie?
2. Care este fapta cea mai urită şi cea mai mai bună din viaţa dumneavoastră?
3. Care vor fi primele trei măsuri (acţiuni) pe care le veţi lua în cazul în care veţi ajunge preşedintele României?

Anchetă realizată de ANDREEA PORA

SERGIU CUNESCU

Născut la 16 martie 1923 într-o familie cu tradiţie social-democrată. Tatăl, Stavri Cunescu, fost inginer, provenit dintr-o familie de muncitori. În perioada anilor '30 a fost director general al muncii şi conferenţiar la Politehnică ; este destituit din ambele posturi la venirea guvernului legionar. Prieten intim cu Titel Petrescu, Ion Flueraş şi alţi lideri social-democraţi pe care Sergiu Cunescu îi cunoaşte la rîndul lui în tinereţe. Divorţat, nu are copii.

Studii : Institutul Politehnic Bucureşti — Facultatea de electromecanică.

Activitate profesională : Lucrează 42 de ani în industria construcţiilor de maşini şi temporar în învăţămîntul superior, astfel : La uzinele „Faur" (fosta 23 August) — 8 ani ca şef secţie proiectare „Maşini grele" şi apoi „Material rulant", la Institutul Politehnic Bucureşti — 7 ani, ca asistent, apoi conferenţiar, la uzina „Autobuzul" — 6 ani, inginer şef de concepţie, la Institutul de Proiectări pentru Uzine şi Construcţia de Maşini (I.P.U.C.M.) — 12 ani, şef de proiect şi apoi consilier-şef al Consiliului Tehnico-Economic, iar la Institutul Naţional de Motoare Termice (I.N.M.T.) — 12 ani consilier-şef al Consiliului Tehnico-Economic.

Activitate politică : nu a fost membru al partidului comunist român. A fost înlăturat de la catedra Institutului Politehnic în anul 1957 pe motive politice. În toată perioada comunistă i s-a refuzat emiterea unui paşaport personal de turism. Aşa cum declara dînsul, a suferit de „persecuţii de gradul doi".

Din decembrie 1989 este preşedinte activ în conducerea provizorie a Partidului Social Democrat Român, iar din martie 1991, preşedinte al PSDR ales la congres, iar din mai 1990, deputat în Parlamentul României.

Lucrări : a condus direct studii şi proiecte importante în multiple domenii (maşini şi utilaje industriale, autocamioane, autobuze, autoutilare, material rulant, motoare termice etc.). Deţine Ordinul Muncii clasa a II-a şi a III-a pentru proiecte şi realizări de excepţie.

Ca avere personală deţine o casă, un autoturism Oltcit şi un teren în Bustenari împreună cu un frate.

Pasiuni : călătoriile, sportul, lectura politică, amator de memorialistică. Campion naţional de juniori la sărituri, instructor universitar la schi, practică alpinismul şi în ultimii ani ciclismul. Preşedintele „Clubului Alpin Român".

1. Primul mare avantaj este acela că eu sînt inatacabil, mi-am făcut examenul de conştiinţă cu foarte mare severitate şi într-adevăr nu mi-am găsit vreun fapt care să-mi fie reproşat în viaţă. Pe de altă parte, am reflectat cu extremă constiinciozitate asupra funcţiei de preşedinte şi mi-am dat seama că aş putea să o îndeplinesc. Eu iau această candidatură ca pe o datorie şi nu am nici un fel de ambiţie. Consider că pot să fac faţă, deoarece în viaţă am avut o foarte mare putere de adaptare la situaţii grele, profesionale, sociale şi am găsit întotdeauna soluţii moderate şi bune. Am o foarte mare imaginaţie.

Cel mai mare dezavantaj cred că este faptul că nu m-am ocupat deloc să-mi fac propagandă electorală. Dar am avut surpriza să constat că am totuşi o oarecare popularitate, bazată pe linia pe care am păstrat-o, pe faptul că nu am făcut greşeli politice, că sînt sever în gîndire, dar moderat în acţiuni. Un exemplu în acest sens ar fi faptul că la un sondaj de opinie făcut de revista „NU" din Cluj, am ieşit pe primul loc.

2. Răspunsul poate fi puţin glumeţ, dar am să evoc cîteva momente din viaţa de liceu, momente cu pozne, inerente vîrstei respective. Cum a fost de pildă, să punem formol în clase pentru a reuşi să prelungim „vacanţa de dezinfectare" a liceului. Bineînţeles că am primit o eliminare, dar cred că şi profesorii au surîs pe sub mustăţă. Faptul că la vîrsta mea mi-am pus tot sufletul şi mintea, mi-am dedicat tot timpul politicii, consider că este ceva meritoriu.

3. Măsuri poate lua guvernul, eu voi face acţiuni. Iar prima acţiune ar fi ca prin consultări foarte obiective să desemnez cel mai bun om ce ar trebui să devină prim-ministru al ţării. A doua ar fi aceea de alegere a celor mai competenţi şi mai serioşi consilieri. Pentru că este foarte important de ce fel de oameni te înconjori. Iar a treia va depinde de primele două. De fapt aş putea spune că va fi mai mult o preocupare, aceea de a mă desprinde de lupta politică pe care am dus-o în crezul partidului sau al alianţei din care am făcut parte, să devin un adevărat arbitru şi un moderator pentru întreaga viaţă politică românească.

EMIL CONSTANTINESCU

Născut la 19 noiembrie 1939 la Tighina, în familia unui inginer agronom din Vechiul Regat. Copilăria a petrecut-o la Brădet, un sat de munte din judeţul Argeş. Căsătorit, soţia, Nadia Constantinescu este consilier la Ministerul Justiţiei. Doi copii : un băiat (24 ani) şi o fată (21 ani), ambii studenţi.

Avere personală : o maşină cu anul de fabricaţie 1979, locuieşte într-un apartament de stat aflat la periferia Bucureştiului.

Hobby : sport — a jucat volei şi baschet în divizia B. filatelie.

Studii : 1956 — bacalaureatul la liceul „Nicolae Bălcescu" din Bucureşti ; 1960 — diplomat al Facultăţii de Drept din Bucureşti ; 1960—1961 — consultant juridic la Arbitrajul Piteşti ; 1966 — licenţiat al Facultăţii de Geologie şi Geografie din Bucureşti ; 1979 — doctor în Geologie ; 1966—1989 — asistent şi lector la catedra de mineralogie, secţia de inginerie geologică şi geofizică din Universitatea Bucureşti ; în 1989 — promovat conferenţiar, iar în prezent profesor la aceeaşi catedră.

Funcţii şi distincţii : 1980 — premiul Academiei pentru monografia „Mineralogeneza zăcămîntului Sasca Montană".

— Autor a 7 cărţi şi peste 60 de studii publicate în edituri şi reviste prestigioase din ţară şi străinătate (S.U.A., Germania, Anglia etc.).

— Secretar general al Societăţii române de geologie, membru al societăţilor geologice din S.U.A., Marea Britanie şi Germania.

— După 1989, invitat pentru cursuri şi conferinţe la universităţi importante din S.U.A. (Duke, Standford, Berkeley, Indiana) şi din Europa (Marea Britanie, Franţa, Germania, Italia, Austria).

1990—1992 — Prorector al Universităţii Bucureşti.

— Martie 1992 — este ales rector al Universităţii Bucureşti şi ulterior Preşedinte al Conferinţei Naţionale a Rectorilor din România.

— Membru fondator al Solidarităţii Universitare şi al Alianţei Civice. La primul congres al Alianţei Civice a fost ales vicepreşedinte.

***) Nota redacţiei :** Ca activitate politică, precizăm că d-l. Emil Constantinescu a fost membru B.O.B. al organizaţiei P.C.R. de la Facultatea de Geologie.

1. Un avantaj ar putea fi faptul că, după decembrie '89 nu am fost amestecat în nici un fel de joc sau combinaţie politică, că nici în prezent nu sînt membru al vreunui partid şi dintre toţi candidaţii Convenţiei sînt, se pare, singurul care nu intenţionează să candideze pentru Senat sau Camera Deputaţilor.

Această particularitate mă scuteşte, în cazul că aş fi ales de obligaţia unei demisii dintr-un partid şi poate constituí o premisă pentru realizarea unei reconcilieri naţionale, pe care cei mai mulţi o resimt ca necesară.

Referitor la dezavantaje : formaţia academică şi calitatea de reprezentant al unei comunităţi universitare mă împiedică să răspund cu aceeaşi monedă unor atacuri şi campanii suburbane deşi, ca geolog, am avut prilejul să cunosc şi limbajul mai dur al vieţii de şantier. Dacă acesta va fi, în cele din urmă, un dezavantaj (sau nu) rămîne de văzut.

2. Iată o dublă întrebare inspirată în egală măsură din Dostoievski şi Ispirescu! Pentru a nu cădea într-o abordare puerilă, vă propun să aminăm „dezbaterea", pentru un moment mai puţin grav decît cel pe care îl traversăm astăzi.

Cred că ar fi o „faptă bună". Mai ales că — aşa cum s-a afirmat în „22" — frivolitatea în politică este o „faptă rea" !

3. Bănuiesc că nu vă referiţi la primele obligaţii ale funcţiei prezidenţiale (desemnarea candidatului pentru funcţia de prim-ministru, numirea Guvernului, acreditarea unor reprezentanţi diplomatici etc.), ci la cîteva direcţii semnificative pentru opţiunile noului preşedinte :

a) Voi începe prin a face tot ce stă în puterile unui preşedinte pentru ca justiţia să-şi spună cuvîntul asupra gravelor încălcări ale Dreptului din anii '44—'89 şi pentru aflarea Adevărului despre evenimentele din decembrie '89 şi consecinţele lor ;

b) Voi iniţia elaborarea unei Cărţi albe privind starea reală a ţării şi primele măsuri necesare pentru ieşirea din criză, pe care le voi prezenta imediat în faţa naţiunii ;

c) Avînd în vedere vremurile grele, în care trăim şi vom mai trăi un timp, as renunţa la somptuozitatea Palatului Cotroceni, de altfel ilegitim anexat unei instituţii străine de trecutul lui.

NICOLAE MANOLESCU

M-am născut la Rîmnicu Vîlcea, la 27 noiembrie 1939, într-o familie de profesori. Mama (n. 1909) preda limba franceză şi este originară din Vîlcea. Pe linie maternă, ascendenţii mei aparţineau micii boierimi oltene, atestaţi pe la 1800. Un frate al străbunicii mele, Măldărăscu, era ofiţer şi a murit la Plevna. Tatăl meu (1900—1986) a fost profesor de filosofie. Era fiu de ţărani din Mărginimea Sibiului. Ambii părinţi au fost arestaţi în noaptea de Sfînta Maria Mare, 1952, şi ţinuţi fără judecată prin diverse închisori pînă în 1954 : fuseseră membri ai P.N.Ţ.-Ţătărăscu. În 1953, în lipsa lor, am fost înfiat de bunicul matern şi mi-am adăugat numelui de familie de la naştere (Apalzan) pe acela de faţă al mamei (Manolescu). Bunicul matern mi-a fost susţinător legal (era terminologia epocii) pînă la sfîrşitul studiilor. În acte, figurez cu ambele nume. În 1958 am fost exmatriculat din facultate din motive de „dosar", cum se spunea de asemenea pe atunci. În 1962, la absolvirea Facultăţii de Filologie din Bucureşti, am fost un an şomer. Tot din motive de „dosar" ; neflind acceptat ca preparator universitar, am refuzat postul oferit de comisia de repartizare. Periodic, „dosarul" a revenit în biografia mea. Solicitînd o anchetă, în anul exmatriculării, spre a se dovedi că părinţii mei, deşi arestaţi, n-au suferit condamnări şi au fost reintegraţi în învăţămînt imediat după eliberarea din închisoare, cineva din pariea rectoratului a introdus în dosarul meu (pur şi simplu !) o informaţie inexactă — cum că tatăl meu ar fi fost legionar — care a fost de mai multe ori folosită contra mea : o dată la absolvire, cînd mi s-a refuzat postul de preparator la facultate ; a doua oară în 1968—1969, cînd am publicat o antologie de poezie interbelică în „Biblioteca pentru toţi" în care am inclus poeţi „nerecuperaţi" la acea dată (Crainic, Gyr, Stamatu, Şt. Baciu) şi care a fost interzisă, după un scandal întreg (care a dus la destituirea lui Mihai Şora, şeful departamentului B.P.T. de la editură, şi a directorului editurii, şi la o campanie de presă în care am fost acuzat de „legionarism") ; după 1989, în articole calomnioase din România Mare, Europa şi alte publicaţii ejusdem farinae, alimentate din sursele vechii securităţi. În realitate, singura politică a tatălui meu a fost aceea liberală, mai mult prin voi decît prin militantism.

Am studiat literele şi sînt doctor în litere din 1971. Am fost oprit, după un an de şomaj, preparator la Facultatea de Filologie (1963), apoi asistent (1965—1968) şi lector (1968—1990). Abia după revoluţie am putut deveni profesor universitar. Principalul motiv al nepromovării a fost că nu m-am înscris în P.C.R. N-am avut funcţii, exceptînd pe aceea de redactor-şef adjunct (onorific !) la România literară, sub directoratul lui G. Ivaşcu (1971—1974). În 1974, condiţionîndu-mi-se rămînerea în funcţie de înscrierea în P.C.R., am demisionat de la România literară, al cărei director am devenit în 1990.

Am publicat aproximativ 20 de cărţi de critică şi istorie literară, cu începere din 1964 şi cîteva sute de articole în presă, pe teme literare, neadunate vreodată între coperţile unei cărţi. Majoritatea provin de la rubrica de Cronica literară pe care am ţinut-o săptămînal vreme de aproape trei decenii în Contemporanul (1962—1972) şi România literară (1973—1991). Sînt membru al Uniunii Scriitorilor (din 1963), membru al Consiliului Uniunii (1977 — prezent), al comitetului director (1990 — prezent) şi sînt secretarul Filialei Bucureşti a Uniunii (din 1990). Am primit premii ale Academiei, Uniunii Scriitorilor, Asociaţiei Bucureşti a Scriitorilor şi ale altor instituţii culturale pentru cărţile publicate.

Înainte de 1989, nu am avut nici un fel de activitate politică. Singura politică

pe care am făcut-o (și de care nu mi-e rușine) a fost aceea literară, în măsura în care am contat ca unul din liderii de opinie literară din România, împotriva, de obicei, liniei P.C.R. În 1990 m-am numărat printre membrii fondatori ai Alianței Civice. În 1991 am alcătuit un grup de inițiativă care a solicitat formarea Partidului Alianței Civice. Am devenit președinte al P.A.C. la înființarea lui în vara lui 1991. Sînt, de asemenea, membru fondator al Solidarității Universitare și al Românei Viitoare.

Înainte de revoluție, am călătorit în străinătate ca scriitor (niciodată prin Universitate !), la simpozioane și congrese la care eram invitat. După 1989, călătoriile au devenit extrem de rare și de dificile. După revoluție, am călătorit exclusiv ca om politic. Am avut contacte, uneori la nivelul cel mai înalt (deseori în România), cu șefi de partide, de guverne, cu funcționari și oameni politici din S.U.A., Franța, Anglia, Elveția, Germania, Olanda, Suedia, țările Americii Latine și altele.

Nu am avut condamnări penale, nici contacte cu fosta securitate. Unele (tentative ale securității de a discuta cu mine (nu de altă natură) au existat cînd eram redactor-șef adjunct la România literară sau cu ocazia unor călătorii în străinătate. Nu s-au făcut presiuni asupra mea, și cînd am refuzat discuțiile, am fost lăsat în pace. În noiembrie și decembrie 1988 am fost pus sub o urmărire foarte strictă (24 de ore din 24), ca urmare a unor întîlniri cu Mircea Dinescu, Andrei Pleșu și alții în vederea elaborării unei scrisori de protest. Alte ocazii de a fi supravegheat am mai oferit securității prin raporturile cu disidenți ca Mihai Botez și Dorin Tudoran (raporturi pe care nu le-am încetat nici cînd Dorin Tudoran a intrat în greva foamei și nici după plecarea lui silită în S.U.A.) sau cînd am declanșat, împreună cu Octavian Paler, Mircea Iorgulescu, Bujor Nedelcovici și alți membri din Consiliul Uniunii Scriitorilor scrisori de protest și de convocare extraordinară a conducerii Uniunii. În toate cazurile am fost chemat la ordine de conducerea Universității și de a Centrului Universitar, nu direct de securitate, care se mărginea să-mi asigure „securitatea personală".

Întrebat, în decembrie 1989 la TV, dacă mă consider a fi fost un disident, am răspuns : „Nu mă consider un disident. Mă consider un rezistent la regimul comunist". Aș adăuga acum : atît prin atitudinile publice și private, cît și prin cărțile și articolele publicate.

1. Principalul dezavantajat voi fi eu însumi, ca persoană publică și particulară. Perspectiva președinției este o responsabilitate, nu o plăcere. Prea multe ar începe să depindă de mine — de fiecare gest și de fiecare cuvînt al meu — pentru a privi cu ușurință lucrul acesta. Încerc să-mi păstrez curajul și umorul : un candidat la funcția supremă în stat, ca să nu mai vorbesc de un președinte, are absolută nevoie și de unul, și de altul. Despre avantajele alegerii mele e firesc să vorbească alții.

2. Presupun că vă referiți la fapte politice. Nu cred să fi săvîrșit o faptă politică reprobabilă. Erori, desigur am făcut și mă tem că nu voi fi nici în viitor cruțat de ele. Dar fapte urîte, cel puțin cu intenție, nu. Ce înțelegeți apoi prin fapte bune ? Un om politic n-are suflet de samaritean, oricît și-ar dori asta. În politică nu există fapte rele și fapte bune, ci acțiuni pozitive și acțiuni negative.

3. De ce numaidecît trei fapte, de ce nu una, prima faptă așa zicînd originară, constructivă ? Eu nu cred că se poate trage vreo concluzie din indicarea unor astfel de fapte sau din ordinea lor. Aș vorbi mai degrabă de priorități pe care noul președinte va trebui să le aibă în vedere. Și cea mai importantă ar fi aceea de a încerca să insufle celor care l-au votat, deopotrivă celor care nu l-au votat, ca și celor care nici măcar nu s-au dus la vot, sentimentul că în România s-a schimbat ceva. Ruptura de trecutul comunist și perspectiva unui viitor democratic — iată esența acestei schimbări. Cu alte cuvinte, președintelui îi va reveni misiunea de a reda încrederea românilor, încrederea în ziua de mîine. Lipsa speranței blochează viitorul unei națiuni. Imensa, covîrșitoarea răspundere care va apăsa pe umerii președintelui va fi de a dovedi fără întîrziere lumii că poporul român este dotat pentru democrație și libertate, și în stare a-și reocupa cu demnitate locul cuvenit între națiunile civilizate ale Europei.

ION RAȚIU

Născut la 5 iunie 1917 la Turda, județul Cluj : fiul lui Augustin Rațiu (dr. avocat) și al Eugeniei (născută Turcu). Căsătorit cu Elisabeth, fiica colonelului Guy Pilkington, ofițer în armata britanică, din Fairfield, St. Helens, Lancashire. Doi copii : Indrei și Nicolae. Indrei, născut în 1946, botezat în mod simbolic cu numele celui care a readus familia în Turda în urma unui proces ce a durat 20 de ani. Nicolae, născut în 1948, se ocupă cu problemele financiare și diversele întreprinderi ale tatălui său. Amîndoi sînt căsătoriți : un singur nepot, Alexandru, născut în 1987.

Ca avere personală : o casă în America, o insulă în Marea Caraibelor, investiții în exploatări de petrol o linie de vapoare etc. În 1987 încetează să mai lucreze, trăind de atunci înoace din ceea ce produce această avere, considerată ca fiind „considerabilă". De la venirea în țară a înzestrat spitale, a adus două ambulanțe (una în Turda și alta în București), cu ocazia inundațiilor aduce un avion cu ajutoare, acțiuni întreprinse prin organizația „Relief Found for Romania", cu biroul la Londra, prin care strînge 6 miliarde lei pentru ajutoare umanitare. Din banii personali înființează în Washington, la Universitatea „Georgetown", o catedră de studii românești.

Studii și activitate profesională : **licențiat în drept al Universității din Cluj (1938), Master of Arts în Științe Economice al Universității Cambridge (1934), doctor în Științe Politice. Face practică în cabinetul de avocatură al dr. Ionel Pop (1938), absolvă Școala de Ofițeri de Rezervă Artilerie — Craiova (1938—1939), după care este concentrat pe zonă în Regimentul 21 Artilerie; în aprilie 1940, este numit cancelar diplomat la Legația Română din Londra. Este rechemat în țară în septembrie 1940, demisionează și obține azil politic în Marea Britanie. Aderă la „Mișcarea Românilor Liberi", lucrează ca ziarist independent la Radio Londra (BBC) și corespondent la Paris al „International News Service", iar în perioada 1951—1957 este angajat al grupului de companii de depunere și expediții Pall Mall Deposit & Forwarding Co. Ltd. În anul 1957 întemeiază propria sa companie J.R. Shipping Co. Ltd. specializată în transporturi și expediții directe pentru încărcături în vrac. Fondator și administrator delegat al liniei de vapoare „Regent Line" — transporturi maritime lunare între Europa de Nord și porturile din Atlanticul de Sud ale Statelor Unite. (1962—1975). La 24 ianuarie 1990 se repatriază, candidînd la alegerile din 20 mai pentru Președinția României. La ora actuală este deputat de Cluj, liderul grupului parlamentar al PNTCD și vicepreședinte PNTCD.**

Are cîteva cărți publicate în țară și străinătate (Policy for the West, Contemporary Romania, Moscova sfidează lumea, Cine mă cunoaște în țară așa cum sînt ?), este președinte al Federației Internaționale a Ziariștilor Liberi (1954—1984), unul dintre fondatorii Amnesty International, membru în Consiliul de Administrație al BRCE, membru de onoare ale Uniunii Scriitorilor din România etc.

Candidează din partea PER în cadrul Convenției Democratice pentru funcția de președinte.

1. Primul avantaj ar fi faptul că eu am venit în țară să dau, nu am venit pentru mine și voi dovedi acest lucru. Al doilea : am ajuns la vîrsta la care nu doresc să rămîn în funcția de președinte peste mandat, deci nu doresc o a doua investire peste patru ani. Pot spune chiar că voi renunța mai repede dacă țara dorește monarhie. Noi avem foarte mulți monarhiști în țară... Am multă putere de lucru și energie, chiar mai multă decît oamenii tineri. Har domnului, mă bucur de o sănătate bună, am experiență, am reușit în afaceri, ceea ce nu este foarte deosebit de a conduce o țară. Am afaceri la nivel foarte înalt, de multe milioane, am construit o linie de vapoare ce a reușit să concureze cu cele mai mari linii navale din lume, vorbesc mai multe limbi străine și încă bine, cunosc foarte multă lume. Eu pot să asigur credibilitate. Ca dezavantaje : vîrsta. Fiindcă Dumnezeu știe cît o să mai am energie. Ar fi bine, îmi dau seama, să fie un bărbat mai tînăr.

2. Fapta cea mai urîtă... trebuie să mă gîndesc bine, pentru că pot produce un eufemism sau să ascund ceva și nu vreau. Mi-am reproșat faptul că nu m-am întors în țară în 1947, cînd m-am oferit președintelui Maniu să candidez la alegerile de atunci. De multe ori m-am gîndit dacă a fost bine... și m-a sfătuit să nu vin, fiindcă situația este pierdută și ar fi mai bine să continui lupta de acolo. Am căutat să fiu gazetar și scriitor politic, dar după ce am reușit în afaceri mi-am dat seama că totuși a fost bine ce am făcut, că am creat o bază solidă pentru ca să pot să acționez, nu numai să scriu sau să vorbesc.

Lucruri bune, cred că am făcut destule. Toți cei care au lucrat cu mine, mai ales cînd lucram în Londra, au sfîrșit prin a avea situații financiare bune, i-am ajutat... deși lumea spune că eu exploatez oamenii sau că sînt zgîrcit. Nu-mi place să arunc banii... O faptă de care sînt foarte mîndru este fondarea „Amnesty International". Peter Benenson a avut ideea, a venit la mine și l-am ajutat imediat, eu aveam ceva bani... ei nu aveau nimic... Un alt lucru bun pe care l-am făcut în viață este faptul că eu am dat în vileag existența canalului de exterminare Dunăre — Marea Neagră. Am dat zece transmisiuni la Radio Londra prin care am înfierat fiecare zbir de acolo, îi știam de la doi amploiați greci care au lucrat acolo, pe care i-am cunoscut în Grecia și cărora le-am luat interviuri pe care le-am publicat în Times.

3. Prima măsură ar fi, instituționalizarea proprietății private, ar face din ea ceva sacrosanct. Dacă vom reuși acest lucru, vom putea atrage ceea ce ne lipsește : investiții de capital străin, nu la nivel macroeconomic, ci la nivel microeconomic, de întreprindere. După aceea aș elimina toată partea din industria grea care este programată să producă în pierdere, desigur aceasta în urma unui studiu. A treia măsură ar fi dezvoltarea industriei terțiare, electronica, tehnologia modernă și infrastructura, aceștea ar absorbi mînă de lucru și ar crea potențialul necesar pentru a intra în rîndul țărilor dezvoltate.

NICU STĂNCESCU

Autorul acestui text este chiar d-l Nicu Stăncescu. Redacția nu a intervenit.

„NICU STĂNCESCU, născut în zodia Capricorn a anului 1926, în comuna Ciorăști, jud. Rîmnicu Sărat (astăzi Vrancea). Tatăl, al optulea fiu al învățătorului din sat, întemeiază cu mama sa, fiică de cîrciumar, o familie de țărani din care au rezultat patru fete și trei băieți. Nicu fiind al treilea născut. Astăzi mai sînt în viață două învățătoare și trei ingineri. Tatăl, deținut politic, a murit la canal, iar mama, soție de chiabur, a fost izgonită din sat, murind în pribegie.

Copilul Nicu, pînă la vîrsta de 13 ani, lucrează din greu în gospodăria familiei și la munca cîmpului. A făcut cinci ani de școală primară fiind clasificat întîiul în toate clasele. Fiind un copil cu drag de carte este luat de un frate al mamei și-l înscrie la liceul C. Loga din Timișoara în anul 1938. În clasa doua este trimis cu bursă la liceul din Bolgrad din jud. Ismail. Întreținut de rude diverse, face cîte un an de liceu (după ocuparea Basarabiei), în orașele Focșani, București (la Gh. Lazăr) și Chișinău. Nicu, cu spiritul său independent nu mai suportă tutela rudelor și hotărăște, cu orice risc să-și ia viața în propriile sale mîini. Astfel se întoarce la Focșani și se angajează chelner la o bodegă cu un vad bun.

Dl Nicu Stăncescu ne atrage atenția să reținem că în toate clasele de liceu s-a situat printre primii la învățătură cu premiul maxim la liceul din Bolgrad și Gh. Lazăr din București. Chestor de clasă mai în toți anii de liceu, exersează munca de conducere cu seriozitate și responsabilitate. Cantat de propaganda comunistă a timpului, ca tînăr marcat de greutățile și umilințele inerente ale vieții proprii, se înscrie cu speranțe în PCR, în anul 1946. În acest an, în apărarea unor drepturi ale uceniciior, provoacă o răsmeriță publică cu uceniciii săi. Este arestat de pe băncile liceului și trimis în judecată pentru tulburarea ordinii sociale. Continuarea studiilor a fost totdeauna principala sa preocupare. Astfel, în anul 1946 începe cursurile universitare la Politehnica din Timișoara, în anul 1947 trece în anul II la Facultatea de Fizico-Matematici din București, apoi în anul 1948 este încorporat pentru satisfacerea stagiului militar timp de doi ani. În această perioadă se ridică pentru apărarea drepturilor muncitorilor mineri și a studenților. În armată refuză să respecte un ordin stupid dat de politrucul Regiunii I Militară din Iași și ca urmare este încarcerat pentru a fi trimis în judecata Tribunalului Militar. Este avansat la excepțional SERGENT și la terminare refuză să se ducă la Școala de ofițeri, preferind viața civilă liberă, în care inițiativa este la ea acasă.

În anul 1950 susține un nou examen de admitere la Institutul de Construcții din București, unde obține diploma de inginer hidrotehnician în 1951. Pentru atitudinea sa intransigentă pentru apărarea drepturilor omului, împotriva abuzului de putere, pentru respectarea persoanei și personalității umane fiind împotriva naționalizărilor și împotriva colectivizării forțate, este exclus în 1951 din per. În anul 1968, socotește că trebuie să iasă din izolarea impusă și admite să fie reintegrat fără condiții în per, avînd astfel posibilitatea să lupte pentru idealurile sale și a poporului, din interior. Acum, profesional avansează pînă la gradul de consilier și șef de serviciu în organele centrale de stat. În 1971/72 cu o bursă ONU în Olanda obține gradul științific de Master. În 1974 trece colocviul de admitere la Institutul de Construcții din București și devine Doctorand.

În anul 1977 pune bazele organizației clandestine Mișcarea pentru Democrație și restructurare. Din acest an începe disidența afișată. Pentru neînfricata sa atitudine, este exclus din per și trimis în exil intern la Giurgiu și la Ferma de porci din Căzănești jud. Ialomița pe perioada 1979—1984. Pînă în anul 1987 trimite nenumărate scrisori critice la adresa politicii comuniste în domeniul economic, politic, social, spiritual și sănătate-învățămînt, propunînd și soluții de redresare. Actualul președinte al țării refuză să-l angajeze în 1984 ca specialist în ape la Consiliul Național al Apelor, hotărîre luată chiar de Președintele țării, pentru a-i închide astfel gura. Atitudinea sa anticomunistă, l-a speriat pe conducătorul apelor din România.

În anul 1987, în urma unei scrisori dure la adresa președintelui țării și a unei telegrame de felicitare către Gorbaciov și popoarele sovietice pentru acțiunea de perestroika și glasnost, a fost încarcerat 15 zile în celulele securității din Rahova 39, servindu-i toată garnitura de tratament specific. Numai cei ce au trecut pe la aceștia pot să realizeze de ce erau în stare torționarii. Pînă în Dec. 1989, acțiunile de protest în arie, legăturile cu mass-media internațională se intensifică de asemenea. În apărarea acțiuniior sale protestatare se ridică, guverne occidentale, posturile de radio și televiziune difuzează știri și filme realizate clandestin în România, organizații internaționale ca Amnesty International acționează de asemenea.

Acțiunile acestora i-au salvat viața și a ajuns fericit la 21 dec. 1989 în care s-a implicat direct din primul minut al declanșării protestul împotriva comunismului.

În mijlocul coloanelor de protestatari tineri se găsea și unul cu părul grizonat de virstă și torturi. Acesta nu era altul decît dizidentul neînfricat Nicu Stăncescu.

În seara zilei de 21 dec. 1989 este arestat din Piața Romană și trimis cu duba la închisoarea Jilava. Eliberat în seara de 22 dec. 1989 se duce direct la televiziune și prezintă în direct pe post Mișcarea pentru Democrație și Restructurare.

În Ianuarie 7, înregistrează la tribunal Partidul Unității Democratice a cărui președinte este. Puterea instalată nu a încetat o clipă să marginalizeze și să denigreze atît partidul cît și pe președintele său. Aceste acțiuni nu sînt întîmplătoare. Nicu Stăncescu și PUD trebuie făcut țăndări politice, că luptă pentru reabilitarea materială, morală și juridică a victimelor comunismului, iar o foarte mare dintre cei ce au produs aceste victime sînt susținători ai puterii actuale.

Nicu Stăncescu nu se sinchisește de denigrări, el este angrenat fără întoarcere în lupta pentru instaurarea unei democrații reale în România, pentru dreptate și adevăr, pentru libertate și prosperitate. Este idealul vieții sale, realizat din păcate numai parțial în Revoluția din Decembrie 1989."
(21 Iunie 1992)

1. Curajul și fermitatea în exprimarea deschisă a opiniilor critice la adresa regimului comunist, fapt care m-a situat în disidența politică timp de peste 20 de ani ! Implicarea nemijlocită în evenimentele revoluționare din decembrie 1989, soldată cu rănirea, arestarea și detenția mea la închisoarea Jilava. Alte avantaje ar mai fi îmbinarea experienței de conducere a unor mari colective de oameni, cu experiența lucrului cu fiecare individ în parte, precum și cunoașterea prin participare directă a muncii științifice, de cercetare și proiectare, munca în agricultură, mină, industrie, construcții, muncă de planificare și conducere economică în diverse activități.

Din motive morale și pentru respectarea persoanei și personalității umane, acord încă de început tuturor încrederea mea fără rezerve.

2. Nu-mi amintesc să fi săvîrșit conștient vreo faptă care să necăjească vreo persoană nevinovată și asta pentru faptul că am avut în fată totdeauna întrebarea : ce nu-ți place tie, altuia nu-i face.

Am avut marea șansă și bucurie să particip activ la renașterea poporului meu prin Revoluția din decembrie 1989.

3. Numirea unui prim-ministru care să alcătuiască un guvern de unitate națională în care să fie inclusă și opoziția, indiferent care va fi ea. Revizuirea în totalitate a legislației comuniste și postrevoluționare, cu prioritate a celei privind proprietatea și reabilitarea morală, materială și juridică a victimelor comunismului. Elaborarea și aplicarea cu caracter de urgență a unui program de redresare economică, protecție socială, de moralizare a societății și eradicare a corupției.

PUNCTE DE VEDERE

„SĂNĂTATE MINTALĂ. SOCIETĂȚI ȘI CULTURI. PENTRU O PSIHIATRIE UMANITARĂ"

MAGDA CĂRNECI

(Urmare din numărul trecut)

A fost important pentru specialiștii și publicul românesc să discute această inedită situație psiho-patogenă prin care trecem cu toții, într-un context mult mai larg, în care cazul românesc și est-european se integrează unor „boli culturale" cunoscute și pe alte meridiane și în alți timpi istorici, lesnind astfel din teroarea relei „unicități". Sub semnul „apocalipselor culturale", după formula lui De Martino, intră numeroase situații de criză colectivă născute din schimbări bruște de regim socio-politic. Destructurarea codului social și domestic al unui grup social, pierderea vechilor repere stabile sau legitime, bulversarea ierarhiilor sociale, distrugerea fostului „discurs" comunitar asupra propriei identități provoacă întotdeauna procese morbide, în care subiectivitatea individuală și cea colectivă intră în dizolutie. Haosul mental, catastrofele psihice, sentimentul „sfîrșitului de lume", teroarea lipsei de sens sînt corolarul unei destructurări sociale care atinge profund eul individual, supus unor presiuni ce riscă să-l piardă psihic, moral și chiar fizic, pînă la restabilirea unor alte coduri culturale valabile.

Dar dacă psihozele „post-totalitare" pot fi înțelese mai bine odată integrate unor serii de fenomene istorice similare, nu e mai puțin adevărat că ele păstrează o specificitate datorată unei istorii politice recente și unei tradiții culturale locale, ce nu pot fi neglijate. Conceptul de „psihiatrie trans-culturală" a fost în discuție tocmai problemele inedite care apar în situații istorice rapid evolutive, punînd în lumină diferențele care pot apărea între un model psihiatric european clasic, și tradițiile socio-medicale locale, ca și conflictele dintre grilele de înțelegere/acțiune elaborate de practica medicală internaționalizată și situațiile sociale explozive, „non-canonice".

În asemenea circumstanțe istorice, dezbaterea lucidă în jurul problematicii psihiatrice poate deveni de o importanță centrală. Maladiile psihice au fost întotdeauna „purtătoare de sens" pentru mediul în care apar; ele sînt „semnale" importante pentru starea echilibrului spiritual al unei comunități. Prin intermediul lor o societate se poate mai ușor analiza și cunoaște, poate eventual preveni tensiuni sociale ulterioare, poate încerca să-și „programeze" sănătatea viitoare. E ceea ce au urmărit să releve intervențiile unor nume marcante, invitate să ia cuvîntul în reuniunile plenare ale colocviului.

Alături de cîțiva specialiști cunoscuți în psihiatria, antropologia și sociologia occidentală (Edgar Morin, R. Caes, L. Drama, D. Ovruinik, L. Carrino, A. Lazarus etc.) cîteva nume românești din psihiatrie : Eduard Pamfil, G. Ionescu, A. Romila, S. Milea, S. Diacicov etc. au sintetizat problematica specifică a ambianței autohtone. Doctorul Mircea Lăzărescu de la Timișoara a rezumat parcursul acestei dificile profesii, în istoria locului și mai ales în timpul regimului comunist ; observînd că boala psihică e încă marginalizată în opinia publică, că ea e încă „pătată" social și politic, el a apreciat că după distrugerea sistemului sanitar, intervenită mai ales în ultimii ani ai dictaturii ceaușiste, va fi nevoie de încă 5—8 ani pentru refacerea sistemului psihiatric românesc și de multă vreme pentru o anevoioasă educație socială, pentru ca boala psihică și psihiatrică să iasă din „ghetoul" în care este situată. Pavel Câmpeanu a analizat cu toată inciziunea dilemele, șansele și riscurile psihologice ale „individului tranzițional". Într-un text literar evocator, care s-a bucurat de audiență, Octavian Paler a trecut în revistă bolile „acrobației" psihice pe care am trăit-o cu toții de-a lungul perioadei comuniste, ca și formele pervertite ale „convalescenței post-totalitare" în care ne aflăm. Iar Gabriel Liiceanu, într-un eseu cu ample valențe teoretice, a întreprins o analiză filozofică a ideii de boală în general și de boală psihică în special, ca și condițiile necesare adevăratei însănătoșiri a individului și comunității.

Ajunsă în comitetul de organizare cu ocazia unor acțiuni umanitare franco-române din primele luni ale lui 1990, mărturisesc profitul substanțial cîștigat asistînd, timp de aproape doi ani, la procesul de structurare a acestui colocviu, trebuind să mă ocup de un simpozion despre creativitate și sănătate culturală, organizînd împreună cu alți colegi francezi și români, o săptămînă culturală adiacentă. Într-adevăr, colocviul a fost însoțit și completat contrapunctic de o serie de spectacole teatrale românești și franceze (o excelentă trupă de teatru cu actori profesioniști handicapați mintal), de concerte simfonice, de o expoziție de artă plastică cu artiști români și occidentali, de cîteva expoziții fotografice, de o gală de filme. Manifestări care au rezonat direct sau indirect cu temele de dezbatere, urmărind o strategie a „dezinstituționalizării" practicii sănătății mintale prin inserarea ei activă în practica larg culturală.

Dar trebuind să asist și la lenta decantare teoretică a conceptului de „psihiatrie umanitară", adevăratul profit a constat într-un amplu schimb de informație interdisciplinară, permițînd nu doar o înțelegere mai profundă a acțiunii umanitare în general, ci și o limpezire teoretică a situației românești actuale, a „crizei umane" de aici și de acum, pentru care grilele culturale obișnuite nu cred că mai sînt de ajuns. Ar fi fost un cîștig real dacă un asemenea colocviu, sintetizînd în 3 zile și o săptămînă culturală o vastă problematică umană, aflată la intersecția unor multiple cîmpuri de reflecție, ar fi fost mai prizat de oameni de cultură din afara domeniului medical. Ei n-au lipsit totuși, și dacă ecourile acestei manifestări se vor prelungi în timp, în mass-media și în opinia publică, permițînd instaurarea unui nou dialog între profesioniștii sănătății mintale și restul societății, țelul său va fi împlinit.

As zice, pe urmele antropologului canadian Gilles Bibeau, că o „societate de tranziție" ca a noastră trece prin dificultăți colective și pericole individuale, pentru care are nevoie de „rituri" politice și sociale „de trecere", care să-i structureze și să-i faciliteze această tranziție. Rituri care să inventeze un fel nou de strategii de „dezintegrare/reintegrare" individuală-colectivă, care să ofere mentalului colectiv modele de comportament eficace ca și necesare „reparații simbolice" pentru refacerea consensului colectiv și a identității sale culturale. Un asemenea colocviu poate fi citit, cred că fără să exagerez, ca o încercare remarcabilă și ca un început pe această cale lungă și deloc ușoară.

„VOI ȘI CEILALȚI"

IULIAN CORNĂȚEANU

M-am hotărît să vă scriu cînd, în urmă cu cîteva zile, întrînd la redacția revistei „22", o veche prietenă a îndreptat spre mine un degel acuzator adresîndu-mi-se cu „voi...".

Am fost șocat de personalizarea unor divergențe de opinii manifestată pătimaș chiar și în acea situație. Brusc, nu mai eram „noi" care aveam aceleași dorințe, „noi" care ne bucuram din aceleași motive, „noi" care sufeream din aceleași cauze... Și ceea ce mi s-a părut mai dureros a fost că mi-am dat seama cum, în toată societatea noastră, acest mod emoțional de a reacționa influențează atitudini și decizii cu consecințe uneori esențiale.

Pentru că am participat la viața Alianței Civice de la începuturile ei și pentru că mulți dintre cei care scriu sau vorbesc despre Alianța Civică nu cunosc sau au uitat anumite lucruri, o să mă refer la cîteva aspecte care, sper eu, este bine să fie cunoscute. Și, mai mult, sper ca cei care doresc să facă comentarii politice cu privire la această problemă să aibă o bază de pornire în informarea lor pentru ca, la rîndul lor, să poată informa corect cititorii, nu să-i deruteze. Aș vrea să reamintesc celor ce au uitat că, în dorința de senzațional, la începutul lui 1990, campania de presă îndreptată împotriva lui Dumitru Mazilu a avut ca efect indirect un mare serviciu adus lui Ion Iliescu, care a reușit astfel să scape de unul din cei mai incomozi adversari ai neocomunismului.

Acum, toată polemica s-a declanșat în urma anunțului că Alianța susține ideea candidaturii în cadrul Convenției Democratice a d-lui Emil Constantinescu.

A subliniat careva dintre dvs., comentatorii, că de fapt între pretendenții la funcția de candidat al Convenției nu este adversitate ci o competiție fair-play și că fiecare s-a angajat să susțină candidatul desemnat de Convenție? Că un număr mai mare de pretendenți de valoare este o demonstrație de valoare a Convenției?

A încercat vreun comentator politic să prezinte istoria acestei propuneri? Faptul că, în urmă cu cîteva luni, Solidaritatea Universitară a propus Convenției Democratice un fel de portret robot al candidatului la președinție? Nu!

A apreciat cineva faptul că Alianța, care nu era obligată să-și declare opțiunea în favoarea propunerii Solidarității Universitare, a dat dovadă de o deosebită transparență? Nu!

În schimb s-a vorbit de năzbîtii politice, de mama care își înjunghie fiul, de crimă.

Să fim serioși! De ce nu se interpretează opțiunea Alianței ca îndreptată împotriva d-lui Ratiu, a d-lui Cunescu sau a altui pretendent la funcția de candidat al Convenției?

De ce se încearcă acreditarea ideii că — de fapt — este un conflict Blandiana — Manolescu? Este bine să se știe că Alianța are un statut și un regulament de funcționare pe care le respectă și că decizia s-a luat de Comitetul de Coordonare conform acestora și după ce s-au făcut numeroase analize! Solidaritatea Universitară a propus o personalitate: d-l Emil Constantinescu, rectorul Universității București, președintele Conferinței Rectorilor pe țară, nemembru al vreunui partid politic. Propunerea, științific argumentată, a fost considerată de Alianță ca o soluție pentru actuala situație socio-politică. Dacă aprecierea a fost corectă sau nu, rămîne de văzut. Ceea ce este sigur este că singura motivație avută în vedere a fost șansa în fața întregului electorat român, nicidecum alte considerente. Speculațiile pe această temă nu fac cinste autorilor lor.

Cît de mamă a fost Alianța pentru P.A.C, poate să rezulte din faptul că și-a pus la dispoziție întreaga structură organizatorică — oameni, dotări, rețele de comunicare, sedii (multe improvizate) și, de multe ori, chiar puținele resurse financiare — ajungînd chiar să treacă pe planul doi activități în curs de desfășurare pentru a da prioritate înființării structurilor P.A.C. Că a încercat, folosindu-și prestigiul său, să netezească multe dintre asperitățile ivite între reprezentanții locali ai P.A.C. și ai altor partide. Că tot capitalul politic, rezultat atît din acțiunile anterioare creării P.A.C. cît și din cele ulterioare, a fost oferit cu generozitate P.A.C.-ului. Toate acestea au făcut ca P.A.C. să nu fie un al „n"-lea partid în România.

Cîte din aceste lucruri știu comentatorii revoltați de declarația Alianței? A remarcat cineva o singură acțiune sau declarație a Alianței care să aducă prejudicii P.A.C.-ului? Atunci cui folosește această campanie? Îndreaptă ceva, sau produce doar derută?

Alianța Civică a rămas — și trebuie să rămînă în continuare — fidelă declarației sale de principii și să-și îndeplinească rolul de liant al mișcării de opoziție. Pentru aceasta este nevoie ca ea să se situeze deasupra partizanatului de conjunctură, să reprezinte interesele întregii societăți civile. Și — cred eu — asta încearcă să facă.

Evident, lucrurile ar putea să decurgă mai bine. Ar fi de preferat o corelare a activităților A.C. — P.A.C. Nu este admisibil ca în decurs de un an să fi avut loc doar două întîlniri A.C. — P.A.C. (una imediat după congres și alta în urmă cu o lună). Pe de altă parte, Alianța Civică nu poate să ajungă la remorca vreunui partid. Cei care îi cunosc activitățile și obiectivele știu că rolul ei în societate nu poate fi înlocuit de un partid, oricare ar fi acesta. Și cei care doresc ca, prin presă, să contribuie la consolidarea unei democrații reale au datoria să se informeze, să prezinte realitatea în ansamblu, nu parțial. Este o minimă condiție a profesionalismului.

Notă : Prietenul nostru Iulian Cornățeanu a uitat să precizeze că discuțiile au început cu două săptămîni în urmă, cînd, după numărul 21 al revistei, domnia sa a intrat în redacție, spunînd : „Ce este cu campania asta a voastră împotriva Alianței ?" Vizita a fost urmată a doua zi de cea a președintelui Alianței Civice, Ana Blandiana, care a întrebat și ea conducerea revistei : „Ce este cu această campanie împotriva lui Emil Constantinescu ?" Nu era însă vorba de o campanie împotriva Alianței, ci doar de o altă părere decît cea a conducerii AC (de la București), în privința candidatului unic.

Împărțirea dintre „noi" și „voi" nu-mi aparține deci mie (eu fiind „vechea prietenă" la care face referire Iulian Cornățeanu). În rest, vreau doar să menționez că, deși cîndva semnasem și eu acel inițial certificat de naștere al AC, mi-am permis să-mi exprim cu sinceritate, cînd a fost cazul, o dezamăgire (cum și-au permis și alți membri fondatori). Ceea ce nu înseamnă o „campanie". **(GABRIELA ADAMEȘTEANU)**

ȚIGANUL, PROSTITUATA, DUMNEZEU

(Urmare din pag. 10)

iurile noastre sociale și mentale. A creat orașul, națiunea, statul, universitatea, moara și mașina, ora și ceasul, cartea, furculița, rufăria, persoana, conștiința și, în cele din urmă, revoluția". Fără a pune pe același plan Evul Mediu și perioada comunistă, trebuie să ne întrebăm fără ironie ce a creat comunismul esențial (bun sau rău) în structurile noastre sociale și mentale. În Reflecții asupra Revoluției franceze (Penser la Révolution française), François Furet sintetizează demersul lui Alexis de Tocqueville astfel : „Credeți că Revoluția franceză este o ruptură brutală în istoria noastră națională ? — le spune el contemporanilor. În realitate, este înflorirea trecutului nostru. Ea desăvîrșește opera monarhiei. Departe de a fi o ruptură, Revoluția nu poate fi înțeleasă decît în și prin continuitatea istorică. Ea împlinește această continuitate în fapte, apărînd ca o ruptură în conștiințe".

Din decembrie 1989 încoace, ziariștii, care sînt istoricii revoluției, toți avertizează în legătură cu continuitatea dintre comunism și postcomunism. De fapt, dacă am crede că a avut loc o ruptură, n-am înțelege nimic. Să luăm trei exemple. Primul este în legătură cu țiganii. Ar însemna ca românii să se mintă pe ei înșiși dacă n-ar recunoaște existența unui sentiment antițigănesc extrem de virulent, care se traduce pe de o parte într-o ostilitate resimțită de majoritari față de o minoritate cu alte reguli de comportament, parțial neintegrată și neintegrabilă, care a depășit un anumit număr și un prag considerat tolerabil în reușita socială, iar pe de altă parte prin frica ideologilor naționaliști care îl identifică pe țigan (la fel cum era identificat evreul în Evul Mediu) cu Răul absolut, ce declanșează sentimente de nemărginită ură.

Dacă veți citi revistele Totuși Iubirea, Infractorul sau altele ca ele avînd în minte criteriile enumerate de Jean Delumeau în Frica în Occident, veți afla acolo multe din întregul arsenal al fricilor eschatologice medievale. Să luăm însă faptele în considerare : cine se duce, să zicem, în Piața Obor observă că acolo e plin de țigani care vînd. Ei se duc la intrarea în București sau în satele din jurul Capitalei și cumpără legume, fructe, zarzavaturi de la țărani. Pe urmă, ei fac prețul. Într-un fel, ei îndeplinesc rolul jucat altădată de stat. Sînt multe alte exemple care scot la iveală faptul că țiganii sînt o minoritate întreprinzătoare, gata să-și asume riscuri pe care alte categorii ale populației nu și le asumă — de multe ori, la granița dintre lege și fărădelege —, ceea ce îndreptățește observația că există deja o burghezie țigănească. Rolul ei poate fi comparat cu al burgheziei grecești de la venirea fanarioților. Sînt oameni care fac afaceri și string averi de pe vremea comuniștilor, o categorie marginală, cu alt sens de ascensiune socială decît categoriile nomenclaturii și securității care, păstrîndu-și privilegiile și centralitatea, și-au schimbat numai tipul de activitate.

Al doilea exemplu este al prostituatelor. Activitatea lor, oarecum subterană înainte, este acum pe față. Prezența lor în marile și micile orașe a produs o deplasare a forței de muncă dinspre diverse meserii, categorii sociale, medii etc., spre ceea ce unii consideră a fi cea mai veche meserie. Existența înfloritoare a prostituatelor a determinat expansiunea unei industrii pornografice, de la presă la bordeluri, de la obiecte de îmbrăcăminte la casete video. Locul central cîștigat de prostituate în imaginarul postcomunist determină în social schimbarea statutului femeii, marginalizarea ei, modificări importante în atitudinea față de dragoste și sex, față de familie și copii. Fenomenul este atît de complex încît pot fi scrise despre el chiar studii sau cărți.

Cel de-al treilea exemplu este al imaginii lui Dumnezeu în societate. Care va fi impactul serialelor de desene animate și al emisiunilor televizate pe teme spirituale, al paginilor de religie și al învățămîntului religios rămîne de văzut. Oricum, partidele politice încearcă să obțină legitimitate și prin felul în care se raportează la Dumnezeu, la credință, la biserică. Cert este că odată cu apariția unui fundamentalism ortodox, o mulțime de religii și de culte (multe cu spirit misionar) au cîștigat o considerabilă influență pe un teren din care propaganda ateistă și ideologică oficială făcuseră un loc viran. Delumeau atribuie un loc important fricilor escatologice în nașterea lumii moderne. Ce rol vor avea profețiile apocaliptice într-o lume postcomunistă și postmodernă ? Faptul că alături de ideea unei divinități care-i pedepsește pe vinovați și păcătoși a reapărut ideea satanismului asociată cu comunismul, și că ele sînt puternic mediatizate, deschide posibilitatea în imaginarul colectiv să se întîmple pe termen lung identificări și disocieri alienante. Credem că știm ce a însemnat Dumnezeu din Biblie. Ce va însemna un Dumnezeu mediatizat, informatizat, computerizat nu cred că știm. La sfîrșitul anilor de barbarie ai perioadei năvălirii migratorilor, refacerea instituțiilor de rugăciune colectivă a dus la apariția artei gotice, a celei romanice. La sfîrșitul anilor de barbarie aice, rugăciunea colectivă, mediatizată, unde va duce oare ?

Lipsa de spațiu nu-mi îngăduie nici să dau mai multe exemple, nici să insist asupra celor de mai sus. Oricum, ceea ce înainte alcătuia fața nevăzută a istoriei a devenit acum o istorie exhibată. O istorie în care se exhibă atîtea, o istorie pluralistă (dogmatica pluralismului nelimitat), care tocmai de aceea, deși nu mai este ascunsă, ne poate împiedica — pe ziariști, istorici, filosofi, în egală măsură — să vedem adevărul. Pentru că adevărul este întregul.

„E GREU SĂ DISOCIEZI BINELE DE RĂU"

Interviu cu d-l MIRCEA MARTIN

Născut la 12 aprilie 1940, în orașul Reșița ● absolvent al secției de critică literară a Facultății de Filologie din cadrul Universității București (1962) ● Director al Editurii „Univers" (iunie 1990) ● cărți publicate: „Generație și creație" (1969); „Critică și profunzime" (1974); „Identificări" (1977); „Dicțiunea ideilor" (1981); „George Călinescu și «complexele» literaturii române" (1981); „Introducere în opera lui B. Fundoianu" (1984); „Singura critică" (1986)

M-am gîndit să pornim acest dialog de la o afirmație a criticului și istoricului literar italian Francesco De Sanctis: „În afara domniei artei se află numai lipsa de formă și diformul". Cum vedeți, plecînd de la această idee, întreruperea apariției celor mai multe reviste literare?

Dispariția acestor reviste nu se datorează lipsei de interes a publicului pentru literatură și cultură, ci, așa cum știm cu toții, lipsei de mijloace care să permită publicarea lor în continuare. Uniunea Scriitorilor și-a consumat capitalul cu care a intrat în economia de piață, înființînd cîteva reviste pentru tineri, gîndite ca tribune speciale pentru o generație a cărei expresie a fost aproape interzisă în ultimii ani ai regimului ceaușist, preluînd o parte din revistele pe care înainte le subvenționa Consiliul Culturii, și, bineînțeles, susținîndu-le pe cele care îi aparțineau prin tradiție. Costurile de tipărire pentru toate aceste reviste au crescut enorm și nici una dintre ele n-a acceptat să-și reducă aparițiile, să-și adapteze activitatea la noile condiții, preferînd, așa cum s-a spus, o „moarte eroică". Panii inițiali ar fi putut fi, desigur, folosiți într-un chip mai speculativ, dar la Uniunea Scriitorilor nu s-au găsit, din păcate, oameni înzestrați cu o gîndire managerială. Rămîne și problema pensiilor plătite unui număr mult mai mare de beneficiari decît înainte, pentru că, imediat după Revoluție, s-au făcut primiri masive de noi membri. Uniunea Scriitorilor a trebuit, deci, să aleagă între a ajuta acești oameni să supraviețuiască și a subvenționa revistele literare. Despre implicațiile acestei alegeri sau despre împrejurările care au condus la un astfel de impas ar fi foarte multe lucruri de spus. Aș insista numai asupra faptului că hotărîrile Comitetului Director (luate după îndelungate și... epice dezbateri) nu sînt respectate. În ce mă privește, continui să particip la aceste întruniri dintr-un sentiment al datoriei, dar nu fără conștiința din ce în ce mai acută a zădărniciei efortului și a timpului pierdut.

Dacă literatura o duce greu, critica literară, care are un număr mult mai restrîns de cititori, nu poate face excepție. Cu toate acestea, începînd cu 1 iunie, stațiunea Neptun a găzduit un colocviu internațional de critică literară, la care ați participat și dumneavoastră. Cine a fost organizatorul acestei reuniuni?

Asociația Internațională a Criticilor Literari, fondată cu 20—30 de ani în urmă, în care România a avut totdeauna cîțiva reprezentanți. Cei mai notorii au fost George Ivașcu și Ovid S. Crohmălniceanu. Colocviul de la Neptun s-a ținut, cred, la inițiativa lui Ovid S. Crohmălniceanu. Au participat cîțiva dintre membrii români ai acestei asociații: Cornel Regman, Laurențiu Ulici (care, în calitate de vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, s-a implicat și în logistica acestui colocviu), precum și cîțiva reprezentanți mai tineri: Ioana Pârvulescu, Ana-Maria Tupan. Îmi pare rău că o seamă de critici importanți nu au răspuns invitației. Se conta pe prezența lui N. Manolescu, E. Simion, Marian Papahagi, care, din păcate, n-au mai ajuns.

Participarea internațională a fost relativ importantă: în afara președintelui asociației, criticul și romancierul Robert André, l-aș menționa pe Emmanuel Robles, un scriitor francez cunoscut, pe Hedi Fouraoui, critic și profesor universitar din Toronto, pe criticul belgian Jean Luc Wauthier, pe profesoara și ziarista italiană Neria de Giovanni, pe criticul norvegian Kjel Olof Jensen, pe cei doi critici polonezi Richard Matuszewski și Jerzy Lisowski. La colocviu a participat și eminenta traducătoare din literatura română Hélène Lenz, profesoară la Universitatea din Strasbourg.

Care a fost tematica abordată?

A fost o singură temă: **critica și cenzura**. O temă pe care inițial eu am privit-o cu oarecare uimire, considerînd că la noi problema cenzurii e depășită, cel puțin în presa scrisă. Colocviul a fost însă extrem de interesant pentru că fiecare participant a adus o informație la zi din țara sa. S-au conturat două moduri de a gîndi cenzura: modul celor din Est, pentru care ea rămîne legată de o instituție specializată, exterioară culturii, restrictivă și punitivă; în schimb, pentru cei din Vest, cenzura este resimțită în chip mai subtil și în forme mult mai insidioase, ca de pildă în presiunea unei majorități asupra minorității, a gîndirii masculine asupra celei feminine etc. Doamna de Giovanni a prezentat o comunicare în legătură cu cenzura masculină în artele plastice și în literatură, aducînd ca exemplu faptul că, în pictura secolelor trecute, femeia apare extrem de rar în ipostaze intelectuale, cu o carte în mînă, de exemplu, ea fiind reprezentată, de regulă, în posturi easnice sau, cel mult, exhibîndu-și frumusețea trupului. Trecînd peste excepții precum corespondența feminină sau animația feminină a saloanelor literare, se vede clar că aici se confundă istoria cenzurii cu istoria mentalităților. Alți participanți, spre exemplu d-l Jensen, au vorbit despre lipsa de semnificație și de consecințe a libertății de expresie într-o societate fără expresie (cea occidentală). În care se poate spune orice, dar ecoul este minim, impactul neputîndu-se realiza decît printr-o publicitate masivă, ceea ce reprezintă o altă formă de dictatură și de cenzură. Concluzia la care am ajuns noi după asemenea intervenții este că sîntem departe de a fi terminat cu cenzura, că ne pregătim doar să înlocuim o formă de cenzură cu alta. Iar dacă e să ne gîndim la situația noastră de acum, ne dăm seama că cenzura economică este cît se poate de eficace și absolut infratabilă: împotriva ei nu se mai poate lupta cu mijloace intelectuale!

Ați fost președintele juriului ce a acordat premiile Uniunii Scriitorilor pe anul 1991. Cît de dificilă a fost alegerea?

Aș putea spune că voturile s-au dat aproape pe față. În cele patru întîlniri preliminare s-a luat în discuție repertoriul din 1991 al fiecărui gen și, spre deosebire de anii trecuți, voturile secrete au coincis cu opțiunile exprimate oral. Toate premiile au fost decise cu mai mult de două treimi din voturi.

Poate că ar trebui explicată prezența masivă a scriitorilor din exil în palmaresul din acest an. Ea corespunde unei realități cu care trebuie să ne obișnuim: să nu mai considerăm exilul ca pe o ruptură fatală, ca pe o despărțire pentru totdeauna. Lianțul de bază a rămas: cultura română, care e unică și indivizibilă. Am mai acordat cîteva premii onorifice pentru spațiul intelectual și moral acordat literaturii române, scriitorilor din țară, în anii grei ai dictaturii. I-am avut în primul rînd în vedere pe Monica Lovinescu și pe Virgil Ierunca pentru activitatea lor de la „Europa Liberă", activitate care n-a fost, desigur, ferită de excese și erori — supraliciările de ieri sînt astăzi mai evidente — dar care a fost călăuzită de bună-credință, competență și devotament față de cultura națională.

Ceilalți doi premiați de onoare, Sorin Alexandrescu și Dorin Tudoran, s-au angajat, la rîndul lor, în apărarea și promovarea valorilor autentice ale literaturii române, cel dintîi, editînd „International Journal for Romanian Studies" la Amsterdam, al doilea publicînd „Meridian", ambele reviste intrate în circuitul internațional.

Revenind la ceilalți premiați, trebuie să reținem pe de o parte că am ales cărți care n-ar fi putut să apară înainte în România (este cazul memorialului din închisoare ale lui Ion Ioanid), iar pe de altă parte cărți scrise în țară și predate unor edituri din țară, dar refuzate de cenzură. E vorba de „Ostinato" a lui Goma (cea mai bună carte a lui), predată la „Cartea Românească", și de „Anatomia unei negații" a lui Gelu Ionescu, predată Editurii „Minerva". Am încercat în acest fel să marcăm revenirea acestor cărți în cultura română, care este spațiul lor de referință și de origine.

Spunînd că premiile s-au acordat cu o confortabilă majoritate, n-aș vrea să se înțeleagă în nici un caz că alegerea noastră a fost simplă sau că n-am avut de unde alege. În ciuda impresiei generale că s-a scris puțin în această perioadă și în ciuda numărului mai mic de apariții din literatura contemporană, cărțile și autorii intrați în concurs n-au fost de mîna a doua. E destul să ne gîndim la volumul lui Dan Laurențiu „Călătoria mea ca martor și erou al timpului" sau la „opera omnia" a lui Gellu Naum.

Teza dumneavoastră de doctorat, susținută în anul 1989, a purtat titlul „George Călinescu, critic și istoric literar". Anul următor ați publicat volumul „George Călinescu și «complexele» literaturii române". Începuturile comunismului în România ni l-au relevat însă pe Călinescu, alături de Sadoveanu și de mulți alții, drept un devotat „tovarăș de drum" al puterii instalate de sovietici. Simțiți nevoia, din acest punct de vedere, să reveniți asupra textelor menționate mai sus?

Sînt foarte multe lucruri de spus aici, pentru că e vorba de viața noastră din aceste decenii, cu binele și răul amestecate în ea. E greu să disociezi binele de rău cînd n-ai fost la fața locului. Sînt tentat să adaug „la fața umilată, extrem de umilată" a locului, ca să reiau expresia Ninei Cassian. Da, Călinescu a fost un „tovarăș de drum". Avea, pe lîngă mari calități, și mari slăbiciuni. Una dintre aceste slăbiciuni a fost ambiția lui politică. Spera chiar să obțină mai mult în acest plan din partea puterii instalate, din partea lui Dej — cu care întreținea raporturi cordiale. Știu, din mărturiile celor care au fost în preajma lui, că rîvnea postul de președinte al R.P.R., deținut de C. I. Parhon. Nu e aici vorba de un simplu oportunism și nici optimismul lui nu cred că era doar unul de circumstanță. Multe puncte din programul comunist se puteau concilia cu clasicismul lui (vezi Ioanide). Pe de altă parte, să nu uităm originea lui umilă. E posibil ca și acest complex să fi jucat un rol în aderiunea lui la o doctrină care, teoretic, era a celor umili. Există un spirit plebeu în toată opera lui Călinescu, un spirit revendicativ care caută „îndreptățirea ramurei obscure". Dar aceste observații se cer nuanțate în continuare.

În 1981, cînd am publicat cartea, ea cuprindea, în esență, ceea ce am gîndit. Am avut mai multe runde de discuții cu editura și cenzura, cartea a întîrziat mult, dar o viziune care a apărut mă reprezintă. Poate că astăzi aș lega lucrurile altfel, atunci nu mă puteam referi la Cioran, care avea un punct de vedere foarte interesant în ordinea discuției mele despre „complexele" literaturii și culturii române. Revenind la Călinescu, el nu a obținut ceea ce și-a dorit. Mai mult, a fost, de fapt, un **tolerat** al regimului, în ciuda iluziilor lui. Să nu uităm că n-a putut fi profesor plin la Universitatea de tip nou, că n-a predat decît în ultimii doi ani de viață (și atunci cursuri speciale), iar „Istoria" lui n-a putut să apară, chiar dacă autorul părea să fie la un moment dat în vogă.

Da, l-am fi putut cere să ni se aleagă tăcerea, ca alți (nu mulți) intelectuali de marcă. I-am fi putut, mai ales, cere să nu se angajeze în campanii politice „orientate", să nu incrimineze în articolele sale oameni politici de a căror loialitate față de țară nu avea motive să se îndoiască. Să nu se avînte în elogii față de un regim opresiv în esența și realitatea lui cotidiană, să nu scrie acele pagini jenante, compromițătoare, despre Brâncuși etc., etc. Ei bine, a comis toate aceste insanități. Și încă altele.

Ce putem face acum? Să-l dăm la o parte, să-l aruncăm în „lada de gunoi a istoriei", cum au făcut „tovarășii" săi de drum din '46 cu autori de talia lui Mircea Vulcănescu? Ar fi aberant. Și trist, pe deasupra! E nevoie să-l recitim și să-l reașezăm în cele două contexte: al lui și al nostru de astăzi. Căci noi înșine ne-am schimbat între timp, chiar dacă ne-am simțit tot timpul străini în epoca totalitarismului victorios.

Și încă ceva. Ar fi fost bine și frumos ca el și alții ca el intelectuali de seamă să fi tăcut, să fi refuzat orice colaborare cu un regim abuziv, antidemocratic. Ar fi dat niște repere morale generațiilor următoare, ar fi interzis ori măcar diminuat compromisurile acestora. Ne-ar fi obligat pe toți — încă de timpuriu — la o rezistență mai fermă. Și, totuși, nu pot să nu mă întreb ce ar fi însemnat anii mei de studenție fără prezența lui Călinescu în biblioteci accesibile și în reviste literare. Tot ce pot să spun, dacă această mărturie contează, este că, deși eram în formare în anii '50, am intuit că discursul lui Călinescu nu era totuna cu discursul oficial. Am fost printre cei care au receptat și latura subversivă a textelor sau conferințelor lui. Oricum, prezența lui (și a lui Vianu) rămîne zidită în formația mea și a altora din generația mea. Pot să-i condamn că au vorbit cînd știu bine că am profitat de cuvîntul lor?

Cel puțin doi exponenți de seamă ai criticii literare românești s-au implicat substanțial în viața politică a țării: Adrian Marino, cu o activitate semnificativă în cadrul Forumului Antitotalitar Român și Nicolae Manolescu, devenit chiar președinte de partid. Cum apreciați această stare de fapt?

Încep prin a face o mărturisire. Îl cunosc bine pe Adrian Marino, am păstrat relații apropiate, amicale cu el. Am fost surprins descoperindu-l integrat în PNȚCD, pentru că eu mi-l închipuiam un fost tînăr liberal. Adrian Marino a revenit însă, de îndată ce a putut, la partidul în care a activat înainte, ceea ce, după mine, este o probă în primul rînd de caracter. Tot ceea ce face, ca om politic și ca om de cultură, mi se pare remarcabil.

Cu Nicolae Manolescu am fost coleg la Facultatea de Filologie, el fiind cu un an mai mare decît mine. Am fost amîndoi exmatriculați din facultate în toamna lui '58, pe motive de „dosar", în perioada faimoaselor ședințe de la „Dinamo", „Floreasca", Grigore Preoteasa", unele dintre acestea conduse cu multă inteligență „combativă și revoluționară" de actualul nostru președinte, d-l Ion Iliescu, pe atunci doar președinte al UASR. Nu mă surprinde cariera politică a lui N. Manolescu. Avea această „bossă" politică încă de cînd era numai critic literar și în ansamblul activității sale de cronicar literar dimensiunea politică a jucat întotdeauna un rol important. N. Manolescu are, pe lîngă multe alte calități, una care îl diferențiază de alți literați și care e indispensabilă omului politic: sîngele rece. În cele mai dramatice situații, el a reușit să rămînă calm, lucid, să calculeze exact și să reacționeze în consecință. Dacă la aceste virtuți va fi în stare să adauge și devotiunea — fără de care angajamentul politic rămîne un simplu joc —, atunci va compune o personalitate politică de anvergură. Aceea de care este nevoie, de care avem nevoie pentru „liniștea noastră".

Interviu realizat de MIRCEA ZAMFIR

GABRIEL ANDREESCU

LOS ANGELES: JUSTIȚIA

Cazul Rodney G. King

Miercuri, 29 aprilie 1992, la Simi Valley, regiunea Los Angeles, s-a derulat ultima fază a unui proces în care patru polițiști albi au fost inculpați pentru maltratarea, cu 14 luni în urmă, a unui negru care nu s-a supus ordinului de arestare. La televiziunea americană a fost reluată de mai multe ori caseta incendiatoare, polițiștii lovind încă victima, Rodney G. King, deși era întinsă pe pământ. Douăsprezece jurați, aleși dintre 248 de cetățeni, reflectînd toate straturile sociale, 6 bărbați și 6 femei (10 albi, 1 latino-american și 1 asiatic-american), au început dezbaterile asupra acestui caz în vinerea anterioară verdictului. În prima zi s-a votat pentru achitarea a doi dintre ofițerii implicați și s-a trecut la principalul acuzat, Laurence M. Powell. Deliberările asupra vinovăției lui L. M. Powell au continuat simbătă, duminică pînă în noapte, cînd s-a acceptat în principiu ideea achitării. După ce a fost scos din cauză și cel de-al patrulea polițist, sergentul care supervizase întreaga scenă a reținerii lui Rodney G. King, s-a revenit asupra fiecărui inculpat, iar miercuri dimineața s-a ajuns la votul final. Cei patru ofițeri care au făcut uz de forță în exercițiul funcțiunii au fost declarați nevinovați, în fața camerelor de luat vederi. Un val de mînie a cuprins comunitatea de negri din Statele Unite și insatisfacția față de acest verdict a fost exprimată de numeroși cetățeni, indiferent de culoare. „În această țară legea este gîndită astfel încît nameni vinovați sînt uneori eliberați pentru a se obține siguranța că oamenii inocenți nu sînt pedepsiți în mod injust", a declarat un membru al juriului, după izbucnirea incidentelor. „Acești juriști erau pentru o întărire a legislației și aveau o experiență pozitivă cu poliția" a explicat un deputat al districtului, considerînd juriul ideal pentru cazurile civile dar cel mai rău posibil în situația dată.

Violențele

La cîteva ore de la decizia tribunalului din Simi Valley, urmărită de milioane de cetățeni, grupuri de negri (mulți din noua emigrație din țările Americii Centrale), dar uneori și latino-americani, asiatici, au ieșit pe străzi. Protestul s-a transformat însă repede în cea mai devastatoare manifestare de violență din istoria acestei regiuni — precedentul, revolta lui Watts, din 1965, a făcut mai puține victime și mai puține distrugeri. În toată noaptea de miercuri spre joi, și în continuare, s-a jefuit, s-a spart, au fost atacați polițiști ori oameni inocenți, s-au incendiat case ori alte clădiri, s-au devalizat magazine. Televiziunea americană a arătat nori de fum plutind deasupra cartierelor Los Angeles-ului care aminteau de imaginile filmate odinioară în Beirut. Cartierul coreean, dezvoltat rapid în ultimii ani a fost distrus cu predilecție. Membrii juriului care l-au judecat pe Rodney G. King au primit amenințări și au trebuit să-și schimbe locuința. Aceiași americani revoltați de agresivitatea manifestată de polițiști au putut vedea o nouă casetă, în care un conducător auto alb (Reginald Denny) a fost oprit la o intersecție și bătut sălbatic de un grup de tineri negri, salvat în ultimă clipă de alți patru (doi bărbați și două femei) negri care l-au acoperit cu propriul lor corp. Protestele și incidentele s-au întins în toată California — San Francisco, Riverside etc. —, s-au repetat și în alte regiuni (Atlanta spre exemplu), creînd o stare de neliniște generală. În cele cîteva zile de violență, în Los Angeles au fost anunțați 58 de morți, 2 383 de răniți, 16 291 de arestați, s-au înregistrat 5 383 de incendii și pierderi evaluate la 785 milioane dolari. (Dintre cei 58 de morți, 25 erau negri, 19 hispanici, 10 albi, 2 asiatici, 2 neidentificați.) Distrugerea rețelei de magazine din unele cartiere a creat mari probleme de aprovizionare. Una din urmările imediate ale incidentelor a fost și pierderea a cel puțin 20 000 de locuri de muncă.

Reacții

Forțele de poliție nu au reușit să stăvilească în primele momente dezvoltarea violențelor. S-a vorbit chiar de o ciudată pasivitate ori lipsă de pregătire. Dar după prima zi s-a declarat starea de urgență și cîteva mii de soldați din gărzile federale au pătruns în Los Angeles oprind, reducînd, apoi stingînd ultimele focare ale izbucnirii care păreau să cuprindă întreaga Americă. În controversa națională care s-a declanșat pe marginea acestor evenimente, o mare parte din presă a motivat izbucnirea de violență prin cauzele sociale. Recesiunea din Statele Unite a atins în primul rînd comunitatea de negri. Numărul somerilor în rîndul populației de culoare a crescut constant de-a lungul ultimilor ani și această tendință s-ar putea să continuie. Ajutorul social este mai puțin pus la punct în S.U.A. decît în Europa occidentală. Schimbarea structurii economiei americane, care a trecut de la un sistem industrial la unul bazat pe servicii, a lovit în grupurile cu o educație deficitară. Dar datorită aceleiași recesiuni, sistemul de învățămînt s-a degradat, în loc să evolueze. Președintele Bush a calificat din primul moment violențele legate de cazul Rodney King drept „criminale". În același timp, a cerut o analiză imediată a cauzelor care se află în spatele incidentelor. Congresul american a luat în discuție problema ajutorului pentru Los Angeles și a unei strategii pentru ameliorarea condițiilor de existență în marile orașe. Primele eliberări de fonduri care au fost anunțate sugerează o mai mare atenție dată politicii sociale, care va afecta, printr-o legătură cauzală perversă, ajutorul american pentru Europa de Est — de fapt, pentru Rusia, pe care Statele Unite doresc în primul rînd să o sprijine. În întîmpinarea gravei izbucniri din Los Angeles au intrat în funcțiune, rînd pe rînd, toate instituțiile statului american.

Răspunsul justiției

La două zile după verdictul dat de tribunalul din Simi Valley, Președintele Bush și Departamentul de Justiție au anunțat că un juriu federal va analiza măsura în care drepturile civile ale lui Rodney G. King au fost afectate de către cei patru polițiști din Los Angeles. (În Statele Unite, unde fiecare stat are propriul sistem de legi, drepturile civile sînt apărate prin reglementări federale.) Hotărîrea a fost primită cu multe declarații de satisfacție ale liderilor comunității de culoare. Sub aceeași învinuire, de încălcare a drepturilor civile, au fost puși sub urmărire și vinovații pentru distrugerea proprietăților din orașul coreean și linșajul conducătorului auto alb, Reginald Denny. „Aceste atacuri împotriva oamenilor și proprietăților au fost în mod clar determinate de rasa victimelor" a insistat șeriful regiunii Los Angeles, Sherman Block. Au fost emise în același timp ordonanțe contra celor ce au proferat amenințări împotriva juraților implicați în procesul King și a celor ce încercau deja să facă presiuni asupra juriului federal însărcinat cu a doua fază a procesului. A început urmărirea legală împotriva tuturor celor implicați în jafuri, distrugeri, crime. O uriașă mașinărie, cuplînd reglementări locale sau la nivel federal, a fost pusă în mișcare pentru a reinstaura domnia legii.

America și sistemul de justiție

America are cei mai mulți juriști din lume, într-o proporție (față de celelalte meserii) cum nu există în nici o altă țară. Forța sistemului de justiție este una dintre mîndriile democrației americane, un model pentru ceea ce înseamnă o putere fundamentală în stat. Ca orice putere, ea este uneori perversă. (Așa se întîmplă că o armată de avocați poate salva uneori culpabilii în stare s-o plătească.) Ca orice sistem viu, ea este uneori falibilă — cazul Rodney G. King este doar un exemplu. Două sînt elementele care m-au făcut să citesc, în evenimentele din Los Angeles, mai curînd prestanța ei, decît eșecul, așa cum a părut majorității de aici. În primul rînd, trebuie văzută sensibilitatea americanilor la însăși ideea de justiție. Nedreptatea, deziluzia trezită de hotărîrea juriului din Simi Valley au fost resimțite și de mulți albi, au afectat sentimentele cetățeanului în mod acut și autentic, chiar dacă jafurile și manifestările de violență ulterioare nu au nimic comun cu o formă de protest. Trebuie remarcată apoi rapida punere în mișcare a mecanismelor specifice, la nivel federal sau local, care au acționat sancționînd tot ceea ce încălca legea, din orice parte venea această încălcare, de la agresori sau de la victime, de la indivizi sau de la grupuri și instituții. În momentul în care s-a revenit la calm, mulți americani se îndoiau că s-a găsit o cale de rezolvare a problemei violenței în Statele Unite. Dar nu am descoperit glasuri în presa americană — de altfel foarte exigentă în privința comportamentului guvernului — care să conteste că s-ar fi făcut altceva decît ceea ce era firesc să se facă. America are probleme sociale legate de mișcarea continuă a forței de muncă pe un teritoriu cît un continent (o adevărată transhumanță), de ideologia individualismului (vezi dreptul la posesia de arme, apărat în unele state prin referendum), de dislocația familiei, de tarele culturii (sau pseudo-culturii) moderne. Faptul că o întreagă generație de tineri este lăsată să crească în stradă, ca apoi să vină să jefuiască și să distrugă, este anormal (absurd), cum declara un ziarist german — 150 000 de tineri negri, deci unul din doi, sînt membri, în Los Angeles, ai diverselor bande. Ce ar deveni Statele Unite, în acest context, fără prestanța legitimității și a autorității, bazate pe justiție?

Justiția, condiție a stabilității

Într-unul dintre studiile avînd ca obiect revoluția din România („Romania after Ceaușescu: Post-communist Communism?"), Gail Kligman și Katherine Verdery explicau starea de confuzie și de instabilitate politică ce a urmat marelui eveniment și prin faptul că populația României a devenit ingovernabilă după 45 de ani de comunism. În același studiu bine scris, afirmația șocheză, pare, contrar fondului, speculativă și sfidînd realitatea. Ce țară mai greu guvernabilă — dar bine guvernată — poate fi decît Statele Unite? (Am amintit de uriașul număr de delincvenți din Los Angeles; să adaug că 50% din populație nu vorbește acasă engleza, limba guvernatorilor; că numărul străinilor stabiliți aici fără acte de imigrare este și el de ordinul sutelor de mii.) Nimic din astfel de dificultăți în România. Bietul popor român, obișnuit să rabde, să asculte, să aștepte, nu și-a pierdut cu siguranță, în scurtul interval de timp, instinctul subordonării. Dar pe acest fundal instituțiile sistemului de justiție continuă să saboteze, prin nefuncționare sau prin funcționare abuzivă, bruma de stabilitate socială pe care o mai avem. Este prea puțin să vorbim despre o slăbiciune. Este o sfidare, repetată zi de zi, de la nedreptățile nesancționate, făcute miilor și zecilor de mii de oameni, de la procesele scandaloase pînă la marginalizarea puterii juridice în actuala Constituție. Oare se uită că valorile de drept nu apără numai individul, ci și instituțiile statului și pe cei care le reprezintă? Sărăcia devine disperată, iar somerii, în România, din ce în ce mai numeroși, nu vor avea nici o zecime din ceea ce are pe masă somerul american. Ce se va întîmpla cînd atîtea frustrări vor degenera în explozii de mînie? Cine va mai avea autoritatea să stingă focul, capabil să aprindă toată țara, cînd cei vizați sînt tocmai cei ce au batjocorit ideile de drept, legitimitate și justiție?

MARIA COCEA

Redacția „22": Gabriela Adameșteanu (redactor-șef). Radica Palade, Dan Pavel (redactori-șefi adjuncți). Ileana Mălăncioiu (publicist comentator). Andreea Pora (șef secție social). Gabriel Andreescu, Andrei Cornea, Horațiu Pepine (redactori). Dan Perjovschi (grafician). Anton Burtea (șef serviciu tehnic). Ana Mihail (director economic). Radu Dobândă (șef serviciu corectură). Bogdan Penescu (difuzare). Georgeta Marin (secretariat). Didina Marc (dactilografie). Colaboratori: Leonard Oprea (publicitate). Emanuel Pârvu (foto). Mariana Dinu (secretar general de redacție). Responsabil de număr: Andrei Cornea.
Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Telefon 14 17 76, 14 15 25 Tiparul executat la Imprimeria „Coresi", București, Piața Presei Libere 1.